

Istraživanje informacijske pismenosti u sustavu obrazovanja

Kučan, Anja

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:424241>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Anja Kučan

**Istraživanje informacijske pismenosti u sustavu
obrazovanja
(DIPLOMSKI RAD)**

Rijeka, 2015.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Anja Kučan

Matični broj:

**Istraživanje informacijske pismenosti u sustavu
obrazovanja
(DIPLOMSKI RAD)**

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: prof. dr. Milorad Stojević

Komentor: dipl. knjižničar Dejana Golenko

Rijeka, 24. rujan 2015.

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Informacijska djelatnost u knjižnicama.....	6
2.1. Informacija kao fenomen u informacijskim znanostima.....	6
2.2. Promjena paradigme korisničkih očekivanja u knjižnicama.....	7
2.3. Knjižnično-informacijske službe.....	8
3. Informacijska pismenost kao fenomen.....	10
3.1. Informacijska pismenost kao okosnica suvremenih pismenosti.....	11
3.2. Korelacija informacijske pismenosti i stupnja obrazovanja.....	14
3.3. Informacijsko opismenjavnje korisnika na određenom stupnju obrazovanja.....	17
3.3.1. Primarno (osnovnoškolsko) i sekundarno (srednjoškolsko) obrazovanje.....	17
3.3.2. Tercijarno (visokoškolsko) obrazovanje.....	18
3.3.3. Informacijska pismenost na radnom mjestu.....	20
3.4. Uloga knjižničara u informacijskom opismenjavanju.....	20
3.5. Modeli i standardi informacijske pismenosti.....	22
3.5.1. Modeli informacijske pismenosti.....	25
3.5.1.1. Metamodeli.....	25
3.5.1.2. Kontekstualni modeli.....	26
3.5.2. Standardi informacijske pismenosti.....	27
3.5.2.1. Primarno i sekundarno obrazovanje.....	27
3.5.2.2. Akademska razina.....	28
3.5.2.3. Generički standardi.....	28
3.5.2.4. Nacionalni standardi.....	28
4. Istraživanje.....	30
4.1. Opis istraživačkog problema.....	30
4.2. Cilj i svrha istraživanja.....	31
4.3. Metodologija istraživanja.....	32
4.4. Metode u istraživanju.....	32
5. Rezultati.....	34
5.1. Korisnik i čitateljske navike korisnika.....	34
5.2. Izbor i način korištenja izvora za učenje i/ili istraživanje.....	51
5.3. Pristupi informacijskim tehnologijama i uslugama knjižnice.....	62
5.4. Uloga knjižnice u razvoju informacijske pismenosti.....	83
6. Rasprava.....	101
6.1. Smjer razvoja informacijskih usluga knjižnica.....	106
7. Zaključak.....	108
8. Popis literature.....	110
9. Popis izvora.....	111
10. Popis priloga.....	112
Prilog 1. Anketni listić – Informacijska pismenost.....	116

Sažetak

U suvremenom društvu znanja, društvu 21. stoljeća, osobna se produktivnost temelji upravo na znanju. Imati potrebno znanje nije samo rezultat obrazovanja, već i cjeloživotnog učenja u obliku informacijskog opismenjavanja. Iako je *klikom miša* korisniku dostupno čitavo bogatstvo informacija, želi li biti kompetitivan, korisnik mora imati sposobnosti pronalaženja, vrednovanja, organiziranja i odabiranja relevantnih informacija, sposobnosti pretvaranja podataka i primljenih informacija u znanje i dublje razumijevanje te naposljetku sposobnosti stvaranja novog znanja. Takve sposobnosti i vještine, ali i stavove i vrijednosti korisnika omogućava upravo informacijsko opismenjavanje sa strane knjižničara kao informacijskog stručnjaka i stručnog suradnika u obrazovnim institucijama.

S ciljem istraživanja razvoja informacijske pismenosti na različitim stupnjevima hrvatskog obrazovnog sustava, ovaj se rad temeljio na rezultatima provedene ankete te na raznovrsnoj literaturi koja je pružila teorijska uporišta. Polazne pretpostavke ovoga rada bile su da će rezultati ankete pokazati razlike u stupnju razvoja informacijske pismenosti kod različitih skupina ispitanika, ovisno o njihovoj dobi i obrazovanju.

Stoga je svrha ovoga rada provjeriti razinu informacijske pismenosti korisnika određenog stupnja obrazovanja, postaviti temeljne postavke informacijske pismenosti te progovoriti o potrebi informacijskog opismenjavanja kao cjeloživotnog učenja, što će korisnicima omogućiti djelovanje u postojećem društvu znanja, a cjelokupnoj zajednici neprestan razvoj i napredovanje.

Ključne riječi: informacija; informacijska pismenost; modeli informacijske pismenosti; standardi informacijske pismenosti; informacijsko opismenjavanje

1. Uvod

Informacija je razlika koja čini razliku.

(Gregory Bateson)

Informacija je u današnje vrijeme postala ključna riječ, kako u znanosti, tehnologiji, ekonomiji, tako i u našoj djelatnosti – knjižničarstvu. Danas govorimo o informacijskom društvu, informacijskim tehnologijama i naposljetku o informacijskoj pismenosti. Međutim od kada možemo govoriti o pojavi informacija? U antičkom se Rimu pojavljuje pojam *informatio* u značenju prikaza, objašnjenja, predodžbe i učenja te u prvom redu podrazumijeva predodžbu neke riječi ili stvari, a potom njenu objavu. Informacija se u tim terminima koristila u 15. i 16. stoljeću, označavajući priopćajne radnje. Međutim kao takav, pojam informacije nije imao teorijski važnu ulogu sve do sredine 20. stoljeća (Maletić 2014: 718). Krenimo od samih početaka. Prva je informacijska revolucija započela sredinom 4. tisućljeća prije Krista izumom pisma, jer se od tada svo ljudsko znanje moglo pohranjivati neovisno o čovjekovoj memoriji, kroz duga vremenska razdoblja i velike prostorne udaljenosti. Od zidova špilja pismo se polako širilo na različite medije, glinene pločice i papirus. Sredinom 15. stoljeća izumljen je tisak pomičnim slovima, nov medij koji će omogućiti daljnje širenje informacija. Međutim tisak se kao nov medij pridružio starima, s njima je supostojao, a nije ih poništio. Dugo je vremena bilo potrebno da se rukopisne knjige zamijene tiskanim knjigama. Gutenberg i ostali inovatori omogućili su proizvodnju rotacijskih tiskarskih strojeva, promjenu tehnologije proizvodnje papira, primjenu fotografije i litografije u ilustriranju tiskovina, a sve je to naposljetku stvorilo temelje za sljedeću informacijsku revoluciju. Sredinom 19. stoljeća, potaknuto građanskom revolucijom, razvojem obrazovnog sustava, tehnološkim razvojem, rastom posudbenih knjižnica i čitateljskih društava, stvoreno je masovnije tržište za tiskane medije (Papić, Jakopec, Mičunović 2011: 86–88). Započeo je nagli priljev najrazličitijih informacija i javila se potreba za razlikovanjem informacija i određivanjem njihove relevantnosti.

2. Informacijska djelatnost u knjižnicama

2.1. Informacija kao fenomen u informacijskim znanostima

Kako bismo mogli govoriti o temi ovoga rada, informacijskoj pismenosti, isprva valja definirati temeljni pojam – *informaciju*. Dora Sečić govori o informaciji kao o: *skupu podataka s pripisanim značenjem, osnovnom elementu komunikacije, koji, primljen u određenoj situaciji, povećava čovjekovo znanje* (Sečić 2006: 9).

Čovjek prima informacije u obliku skupova podataka. Ti se podaci sastoje od skupa pokazatelja koji opisuju neku činjenicu ili zbivanje, ali sami za sebe pritom nemaju nikakvo značenje. Davanje značenja, odnosno smisla te informacije ili poruke, dano je upravo primatelju poruke, koji ujedno određuje i je li neki podatak za njega informacija ili nije. Drugim riječima, za primatelja će primljena poruka biti informacija ovisno o tome zadovoljava li ona njegovu potrebu da nešto sazna, odredi ili utvrdi. Podaci postaju informacija tek u onom trenutku kada ih usvoji osoba kojoj su oni bili potrebni. Da bi se primljena informacija zatim pretvorila u znanje, osoba koja ju je primila mora je u potpunosti razumjeti i povezati sa svojim prethodnim znanjem koje posjeduje. Ovdje nastupa i knjižničar, koji mora poznavati navedene mehanizme, a koji ima ulogu da korisniku pomogne da dođe do potrebnih informacija i na taj način do znanja. Knjižničar treba tumačiti sadržaje dokumenata i pripremiti ih za korištenje, a pritom ih valja prilagoditi potrebama svojih korisnika (Sečić 2006: 9–10).

Spomenuta industrijska, a također i informacijska revolucija u 19. i 20. stoljeću, nadodala je informaciji novu važnost, kako za pojedinca tako i za cjelokupno društvo. Važnost informacije tim je veća jer je danas primjerena informiranost nužna pretpostavka uspjeha svake društvene organizacije, a prikupljanje, obrada i organizacija informacija preduvjet je za funkcioniranje svakog modernog društva. Potreba za organiziranjem informacija bivala je sve veća zbog potrebe da moderni gospodarski i društveni život budu organizirani, što je postajalo sve složenije, a što se omogućavalo upravo potrebnom informiranošću. Znanost i tehnika uvjetovale su takozvanu *informacijsku eksploziju*. Što se zapravo dogodilo? U 19. i 20. stoljeću znanstvena revolucija, prateći industrijsku revoluciju, uzrokovala je nagli razvoj izdavačke djelatnosti te nagli priljev informacija, a pojava računalne i telekomunikacijske tehnike navedenu je tendenciju još više pojačala i ubrzala. Posljedica toga bila je i primjena nove tehnologije u knjižničarstvu. U knjižnicama se javlja zainteresiranost za tehnologiju, kako za korištenje suvremene tehnologije u poslovanju i pružanju usluga tako i za korištenje

novim komunikacijskim tehnologijama. U želji da i dalje svojim korisnicima budu svrsihodne, knjižnice su prihvaćale i prilagođavale se svakoj novoj komunikacijskoj tehnologiji: od mikroformi pa sve do računala. Računalno doba u knjižnicama pritom možemo podijeliti na dva razdoblja: razdoblje automatizacije knjižnica, u kojem se računala koriste radi veće učinkovitosti različitih knjižničnih postupaka poput posudbe ili katalogizacije, te na razdoblje digitalizacije knjižnice, u kojem se dio knjižničkog fonda pohranjuje i postaje dostupan u računalnom sustavu. Računalo više ne slijedi ideju pomagala, već ono postaje jedan od izvora informacija. Javlja se problemsko pitanje o tome što će se dogoditi kada tehnologija prestane biti sredstvo i postane samosvrha. Knjižničari, za razliku od brojnih korisnika, pritom ne vjeruju kako su izvori na *webu* bolji od onih koji su organizirani i dostupni u knjižnicama. Stoga knjižničari osim zadaća svoje svrhe dobivaju i novu zadaću – edukaciju korisnika o procjenjivanju relevantnosti sve brojnijih izvora informacija (Gorman 2006: 11–12).

2.2. Promjena paradigme korisničkih očekivanja u knjižnicama

Knjižničarska struka, koja je u prošlosti uglavnom promicala čitanje, zadobila je i novu zadaću – *navigaciju po znanju, strukturiranje znanja, filtriranje znanja* i drugo. Iako navedenim pojmovima korijeni sežu u računalnu znanost, knjižničari se u novom, tehnologiziranom svijetu sve više moraju baviti upravo tim pojmovima i pitanjima kako bi knjižnice mogle sačuvati, razvijati i osigurati svoju ulogu u budućnosti, ali i sadašnjosti (Sečić 2006: 29–31). Knjižničari odgovaraju potrebama svojih korisnika, a budući da se potrebe korisnika mijenjaju prativši tehnološki napredak i knjižničari moraju pratiti i odgovarati na taj razvoj. Pismenost više ne obuhvaća samo poznavanje pisma, čitanje i pisanje slova i brojki, već uključuje i poznavanje računalnih sustava, mnoštva simbola i znakova. U školama se u današnje vrijeme učenici susreću s računalima i internetom na svim obrazovnim razinama, što znači da korisnici, posebno mlađi korisnici takozvane *Google generacije*, dolaze u knjižnice s izmijenjenim očekivanjima. S druge strane knjižnične zbirke, koje bi korisnicima trebale poslužiti kao relevantan i dobro organiziran izvor informacija, u suvremeno doba promijenile su svoje naličje. Knjižničnu zbirku ne čine samo pomno odabrani tiskani izvori, već ju sačinjavaju i različite vrste elektroničkih dokumenata. Knjižnice su uz knjige krenule nabavljati i CD-ROM-ove, a razvojem interneta knjižnice su, besplatno ili pretplatom, dobile su pristup velikom broju elektroničkih dokumenata i mrežnih izvora. Međutim ni nabrojena građa ne sačinjava cjelinu zbirke kojom raspolaže jedna knjižnica. Moramo navesti i

moćnost međuknjižnične posudbe, čime knjižnična zbirka neprestano raste, a zadaća se knjižničara neprestano usložnjava (Gorman 2006: 8–9). Možemo postaviti pitanje koja je pritom uloga knjižnice? Upravo knjižnica ovdje mora nastupiti kao most između tradicionalnih i novih informacijskih medija, omogućavajući na taj način njihovo međusobno nadopunjavanje. Rastuće potrebe korisnika postaju sve raznolikije, a usporedne društvene i gospodarske promjene, kakve su se događale u 19. i 20. stoljeću, utječu i na izmjenu korisničkih očekivanja. Sve to nadalje uzrokuje potrebu da knjižnice moraju težiti dinamičnoj organizaciji svojih službi, a posebno onih koje su usmjerene na zadovoljavanje potreba svojih neposrednih¹ korisnika.

2.3. Knjižnično - informacijske službe

Način zadovoljenja potreba korisnika uvelike pritom ovisi o vrsti knjižnice, koja s obzirom na to organizira i razvija svoju informacijsku službu. Naime dugo je vremena u knjižničnim društvima prevladavalo konzervativno mišljenje da je zadaća knjižnice osiguravanje dostupnosti građe, a na korisniku ostaje da sam traži potrebne informacije. Međutim navedene su informacijske promjene uzrokovale promjenu takva stajališta, u želji da knjižnice i dalje ispunjavaju jedan od svojih temeljnih ciljeva – zadovoljavanje potreba korisnika. Samuel Rothstein, jedan od najistaknutijih stručnjaka za pitanja informacijske službe u knjižnici, postavio je modele informacijske službe u knjižnicama, koje je opisao na sljedeći način. *Minimalne (konzervativne) službe* odražavaju se u tome da knjižničar igra ulogu inteligentnog vodiča koji pokazuje put, dok je samo putovanje prepušteno korisniku. Drugim riječima, knjižničar omogućuje da zbirka bude uređena na najpogodniji način, kako bi se korisnik u njoj mogao sam snaći, no pritom knjižničar ne troši svoje vrijeme kako bi pronašao relevantne informacije za svog korisnika. *Služba srednjeg (umjerenog) opsega* organizirana je prema tvrdnji da je upućivanje korisnika na samostalno pronalaženje informacija važnije od informacijske sastavnice. Riječ je o tome da knjižničari poučavaju svoje korisnike kako pronaći relevantnu informaciju, ali još uvijek korisnici sami tragaju za informacijama. Posljednja, *maksimalna (liberalna) služba*, nudi bibliografski i stručno osposobljene knjižničare kao specijaliste u pronalaženju potrebnih informacija, koji u

¹ *Neposredni* ili *stvarni korisnik* jest korisnik koji se koristi uslugama knjižnice. Pritom stvarnog korisnika razlikujemo od *potencijalnog korisnika*, onoga koji se ne koristi knjižnicom, ali bi mu ona mogla odgovarati s obzirom na njegove informacijske potrebe, i *naslućenog korisnika*, onoga koji ima pristup knjižničnim službama, ali se njima ne koristi.

potpunosti preuzimaju zadaću pronalaženja informacija prema zahtjevu korisnika (Sečić 2006: 34–37). Kako navedene službe formiraju svoje korisnike? Uzrokuju li pojedine službe nesamostalnost i nesnalažljivost svojih korisnika? Bore li se knjižnice na taj način da zadrže svoje korisnike? I naposljetku, koja je suvremena uloga knjižnice? Riječ je o *informacijskoj pismenosti*, o potrebi korisnika za skupom sposobnosti potrebnih da se spozna potreba informacije te da se potrebne informacije pronađu, procijene i djelotvorno koriste.

3. Informacijska pismenost kao fenomen

Termin *informacijska pismenost* danas zauzima vrlo stabilno mjesto u nizu disciplina, dok se na praktičnoj razini pojavljuje u nizu stručnih inicijativa i projekata, strateških smjernica i dokumenata. No ovaj se termin pojavio još u spomenutoj informacijskoj eksploziji sredinom 20. stoljeća. Informacijska pismenost termin je koji se koristio usporedno s terminima *informacijsko društvo* i *informacijska eksplozija*, pa ne začuđuje što je upravo u tim društvima, gdje su opisani fenomeni bili i najprisutniji, recepcija spomenutog termina bila najraširenija. Međutim tek se dostupnošću interneta i širenjem niza alata za pretraživanje informacija pojavljuju ozbiljnije rasprave o informacijskoj pismenosti te se javljaju različiti pristupi u njezinu definiranju. 1974. godina uzima se stoga kao godina u kojoj je informacijska pismenost dobila svoj pojmovni iskaz zahvaljujući Paulu Zurkowski, koji je progovorio o potrebi informacijske pismenosti pojedinaca s ciljem rješavanja problema u novom, informacijskom dobu². Uslijedile su brojne definicije informacijske pismenosti koje su se pojavljivale tijekom godina, međutim za potrebe ovoga rada istakla bih jednu od najnavođenijih definicija. Proglas Američkoga knjižničarskog društva 1989. godine definira informacijski pismene osobe kao *one koje su naučile kako učiti jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako se koristiti njima na svima razumljiv način... to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijeloga života* (ALA 1989). S obzirom na navedenu definiciju Američkog knjižničarskog društva, prikazat ću u Slici 1. koja slijedi kompetencije informacijski pismene osobe.

² <http://infolit.org/paul-g-zurkowski/>

Slika 1. *Kompetencije informacijski pismene osobe*

3.1. Informacijska pismenost kao okosnica suvremenih pismenosti

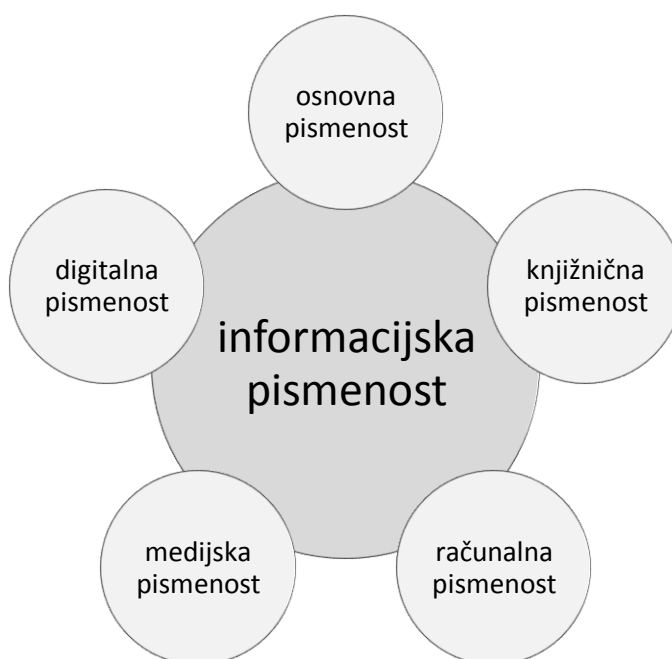
Svakodnevni život u 21. stoljeću zahtijeva istodobno korištenje različitih vještina i sposobnosti, a time i korištenje raznih kombinacija svih postojećih tipova pismenosti. Zbog toga se danas govori o *višestrukim pismenostima (multiple literacies)*. 21. stoljeće obilježeno je dinamikom, naglim i snažnim promjenama, a sve je to dovelo i do izmijenjena poimanja pismenosti. Razlozi izmijenjene i proširene definicije pismenosti između ostalog jesu: oblici masovne komunikacije, umnožavanje komunikacijskih kanala, progresivna tehnologizacija, ali i ukidanje komunikacijskih kulturnih razlika. S pojmom pismenosti i nadalje se prvenstveno povezuje temeljna ili osnovna pismenost: vještine čitanja, pisanja i računanja. Takva definicija pismenosti temeljila se na znanju koje je nekoć bilo akumulirano jedino u knjigama i tiskanim izvorima, stoga bi ovakvom skupu pismenosti odgovarao pojam *tiskana pismenost*. Tim se pojmom prvenstveno naglašavaju vještine snalaženja u istovrsnom okruženju u kojem su informacije bile zapisane i objavljene u tiskanoj građi. Međutim danas sve veći broj informacija pronalazimo u drugačijem, digitalnom obliku, što nadalje znatno usložnjava definiciju pismenosti i zahtjev za sposobnosti koje pojedinac mora usvojiti. Tradicionalne pismenosti u obliku čitanja, pisanja i računanja više nisu dostatne za snalaženje u suvremenu svijetu. Uz tradicionalan pojam pismenosti pojavljuje se i novi pojam,

pismenost 21. stoljeća, koji podrazumijeva vještine komuniciranja, korištenja suvremenom informacijskom i komunikacijskom tehnologijom, razumijevanje prirodnih i društvenih zbivanja, rješavanje problema, informirano donošenje odluka, sposobnost za timski rad te osposobljenost za cjeloživotno učenje. Ovakvo suvremeno dinamičko okruženje nameće i pojam *funkcionalne pismenosti*, koji je u vezi s društvenim transformacijama i gospodarskim razvojem. Funkcionalna se pismenost definira pritom kao skup znanja, vještina i sposobnosti koje su uvjet za uspješno djelovanje u suvremenu društvu, a uključuje potrebe radnog, društvenog i osobnog života. Pritom se ona ne odnosi samo na tehnološki razvoj, već prije svega na osobni razvoj pojedinca te zadovoljavanje njegovih osobnih potreba. Na ovaj način moguće je i tumačiti informacijsku pismenost, koja u kontekstu modernog društva znanja postaje jedna od brojnih vrsta funkcionalne pismenosti te metakompetencija, koja nadalje omogućuje usvajanje novih vještina i znanja. Bawden je pritom ponudio jedno od najčešće navođenih razgraničenja pismenosti, razlikujući informacijsku pismenost od ostalih suvremenih pismenosti: digitalne pismenosti, medijske pismenosti, knjižnične pismenosti i informatičke pismenosti, sve pritom okupljene u lepezi cjeloživotnog učenja (Bawden 2001).

Knjižnična pismenost preteča je informacijske pismenosti, a odnosi se na kompetentno korištenje knjižnicama, njezinim uslugama i izvorima. Međutim u europskim zemljama ovaj se pojam knjižnične pismenosti nije uvriježio, već je poznatiji pod nazivom *obrazovanje korisnika knjižnica*. S druge strane termin *medijske pismenosti* danas se učestalo rabi u smislu sposobnosti pristupanja, analiziranja, vrednovanja i odašiljanja poruka posredstvom kojeg medija. Valja pritom istaknuti da se prema Bawdenu medijska pismenost odnosi i na sposobnost ne samo potrošnje, nego i kritičkog vrednovanja brojnih informacija dobivenih posredstvom masovnih medija, primjerice televizije, radija, novina ili interneta. *Računalna* ili *informatička pismenost* termin je koji se često rabi kao sinonim za informacijsku pismenost, naravno, potpuno pogrešno s obzirom na to da je riječ o dvama različitim fenomenima. Drugim riječima, informatička se pismenost odnosi na uporabu računalnih sustava, mreža i programa. Ona se odnosi na tehnologiju, infrastrukturu i tehnološke praktične vještine, dok se informacijska pismenost bavi sadržajima, koji su razlog korištenja tehnologijom. Informacijska i informatička pismenost su naime snažno, no ne i recipročno povezane s obzirom na to da je danas, kao što je ranije spomenuto, većina informacija zapisana u digitalnom obliku, pa da bismo bili informacijski pismeni moramo biti istovremeno i informatički pismeni. Nažalost, možemo biti iznimno vješti u korištenju računalima ili u tehnikama pretraživanja, ali istovremeno ne moramo biti sposobni u razumijevanju, pronalaženju, vrednovanju i korištenju informacijama, što podrazumijeva informacijska

pismenost. Ovim je pismenostima blizak i termin *digitalne pismenosti*. Ona se definira kao sposobnost čitanja i razumijevanja hiperteksta ili multimedijjskih tekstova, a također uključuje i razumijevanje slika i zvukova. Vještine, koje su obuhvaćene ovim terminom, stoga obuhvaćaju vrednovanje internetskih izvora, pretraživanje interneta, upravljanje multimedijjskom građom te komuniciranje putem mreže.

Zaključno valja reći kako se upravo u informacijskoj pismenosti isprepliću kompetencije korištenja knjižnicom, računalom, medijima i digitalnom građom. Njihov skup stvara temelje za cjeloživotno učenje, stoga se informacijska pismenost s pravom naziva krovnom pismenošću i temeljnom kompetencijom suvremenog društva (Špiranec, Banek Zorica 2008: 84–87).

Slika 2. *Informacijska pismenost kao krovna pismenost suvremenog društva znanja*

Studije pismenosti valjaju se promatrati unutar šireg kulturološkog, društvenog, povijesnog i političkog sustava, pa jednako vrijedi i za informacijsku pismenost. Drugim riječima, informacijsku pismenost treba promatrati, tumačiti, istraživati i definirati s obzirom na širi društveno-tehnološki kontekst. Upravo zbog toga za potrebe je ovog rada napravljena anketa, koju su rješavali pripadnici različitih obrazovnih stupnjeva (srednjoškolskog, visokoškolskog obrazovanja te profesorskog zvanja), različite dobi, spola, ali i različitih uvjerenja, stavova i ideologija. Rezultati koji su analizirani u ovome radu pokazat će stupanj razvoja

informatijske pismenosti te svjesnost njene važnosti i postojanja u suvremenom društvu znanja, u različitim obrazovnim krugovima.

3.2. Korelacija informatijske pismenosti i stupnja obrazovanja

Ranije je u radu već spomenuto kako život nakon industrijske i informatijske revolucije, život u suvremenu društvu, donosi niz novih mogućnosti, istovremeno suočavajući čovjeka s mnoštvom izazova uzrokovanim brzim promjenama i napretkom. Dolazi do naglog usložnjavanja u kvalitativnom i kvantitativnom smislu. Kvantitativna dimenzija odražava se u informatijskom obilju, dok se kvalitativna dimenzija iskazuje kao iznimna kakvoća u kvaliteti, autentičnosti, valjanosti i pouzdanosti sadržanih informacija. Na taj način spomenuta informatijska revolucija poprima i negativan aspekt, suočavajući pojedinca s bujicom informacija kojima mora odrediti relevantnost. Upravo informatijska pismenost rješenje je negativnog aspekta informatijske revolucije (Špiranec, Banek Zorica 2008: 1, Predgovor).

U današnjem društvu znanja ključna je produkcija kojoj je temeljni faktor pritom znanje. U takvom društvu informacije pridonose produktivnosti, stvaranju novih proizvoda, širenju tržišta te sposobnosti djelotvorne reakcije na promjene u okruženju. Takvo funkcioniranje društva rezultira time što se raznolike organizacije bave procesima, tehnikama i alatima, kojima upravljaju informatijskim izvorima u cilju njihova optimalna korištenja, razmjene i stvaranja znanja (Drucker 1992). Pred suvremenim se društvom tada postavlja važan zadatak: *osigurati pravedno ophođenje sa zabilježenim znanjem te svakog korisnika informacija staviti u ravnopravan položaj pristupa znanju koje se nalazi u javnom informatijskom prostoru* (Špiranec, Banek Zorica 2008: 8). Autorice Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica navode kako se takvo društvo neće ostvariti samo izgradnjom tehnološke infrastrukture i osposobljavanjem pojedinaca za korištenje tehnologije, već naglašavanjem kognitivnih i kritičkih vještina mišljenja, u svrhu izabiranja relevantnih informacija koje će pojedinac moći zatim pretvoriti u znanje. Međutim uvođenje tehnologija i mreža, koje su karakteristične za informatijsko društvo, nije dovoljno kako bi se izgradilo društvo znanja. Drugim riječima, bez sposobnosti svakog pojedinca da odabere, kritički prosudi, organizira, priopći ili koristi informacije, određeno se društvo neće moći transformirati iz informatijskog društva u društvo znanja (Špiranec, Banek Zorica 2008: 7–9).

Danas smo suočeni s mnoštvom različitih izvora informacija zbog čega naše sposobnosti vrednovanja, odabira, interpretacije i kritičkog uvida postaju važnije nego ikada prije. *Kako*

odabrati relevantnu informaciju u tolikom vrelu? Kako odabrati najvrjedniju i najkorisniju informaciju?, pitanja su na koja odgovor daje informacijska pismenost.

Kao što je ranije rečeno, informacijska pismenost ne utječe samo na obrazovanje, već, putem pojedinca, ona djeluje u cjelokupnom društvenom kontekstu. Međutim većina se literature, a pritom i ovaj rad, usredotočava upravo na povezanost između informacijske pismenosti i obrazovanja kao izvora za njeno stjecanje. U 21. stoljeću pojavili su se novi obrazovni ciljevi u skladu s činjenicom da se do tada smatralo da ljudska vrsta ne može stvoriti više informacija no što ih pojedinac može usvojiti, dok se danas od osobe ne može uopće očekivati da usvoji sve informacije nekog područja. Važno je *učiti-kako-učiti*, znati gdje tražiti informacije, informacije odabrati, kritički vrednovati te ih iskoristiti za stvaranje novog znanja ili proširivanje već postojećeg. Drugim riječima, pojedinac mora imati kompetencije pristupa, pronalaženja, vrednovanja i korištenja informacija, odnosno pojedinac mora biti informacijski pismena osoba. Polazeći od osnovnoškolskog obrazovanja, preko srednjoškolskog, pa sve do visokoškolskog obrazovanja i vlastita izabrana zvanja, nastavnici su u obrazovnom sektoru ti koji svojim učenicima pomažu usvojiti znanje. Međutim moramo pritom istaknuti riječ *pomažu*. Nastavnici samo pomažu učenicima i studentima u stvaranju znanja, prilikom čega na učenicima i/ili studentima ostaje zadaća da dolaze do različitih informacijskih izvora, odabiru ih, procjenjuju i koriste. Prema unaprijed zadanom zadatku ili samovoljno osmišljenoj potrebi, učenici i studenti dolaze do željenih informacija i te informacije zatim parafraziraju, oblikuju i koriste na različite načine. Upravo zbog toga informacijska je pismenost kompetencija koja potiče na samostalno, cjeloživotno učenje, na kritičko razmišljanje koje je utemeljeno na odgovornom korištenju informacija. Potrebi za informacijskim opismenjavanjem pridonose i obilježja suvremenih obrazovnih procesa, u kojima se u sve većem broju pojavljuju različite informacijsko-komunikacijske tehnologije. Učenici danas sudjeluju u različitim *online* programima edukacije, skloniji su tehnološki podržanim oblicima nastave, pretežito pretražuju *online* izvore i ne koriste usluge lokalno dostupne knjižnice. Generaciju 21. stoljeća naziva se *Google generacijom*³, širi se opće mišljenje o sposobnosti i lakoći korištenja tehnologijom te generacije, a zapravo je riječ o svođenju pretraživanja po ključnim riječima utipkanih u pretraživač. Posljedična je i zabluda da se, uvođenjem tehnologije u obrazovanje, automatski stvaraju temelji za optimalniji proces učenja. Drugim riječima, vjerujući da se takozvana Google generacija izvrsno služi tehnologijom, javlja se

³ Pojam *Google generacija* uveo je Ian Rowland tvrdeći da je to generacija rođena nakon 1993. godine, a odrasla u svijetu preplavljenom internetom (http://late-dpedago.urv.cat/site_media/papers/425.pdf).

zabluda da ta generacija automatski zna i učiti, crpiti znanje iz novih, a ne više iz samo tradicionalnih, tiskanih izvora. Zaključno valja reći da je potrebno proširiti svijest, ponajviše putem obrazovnih i knjižničnih odjela, kako sve veća informatička pismenost ne podrazumijeva i sve veću informacijsku pismenost, odnosno sposobnost pretraživanja i djelotvorna korištenja informacija u procesu stjecanja znanja. Štoviše, samosvijest o razvijenoj informatičkoj pismenosti dovelo je i do negativnih posljedica poput pretraživanja onih izvora u kojima je najlakše doći do rješenja, bez uložena napora, a koja nisu uvijek relevantna, pa čak ni ispravna te je to potaklo i širenje takozvanog mentaliteta *copy-paste*, koji označava sklonost plagiranju i nepozivanju na izvornik (Špiranec, Banek Zorica 2008: 105–109). Kuhlthau i Todd navode neke od obrazaca ponašanja internetske generacije: *oni nemaju cjelovitu sliku o procesu pretraživanja informacija u digitalnom okruženju; doživljavaju pretrpanost informacijama i poteškoće u upravljanju i redukciji ogromnih količina informacija; izloženi su informacijskim bujicama pri čemu se susreću s problemom postavljanja strategije pretraživanja i kretanja po webu u svrhu dobivanja pertinentnih rezultata; nemaju konceptualni uvid u sustave kojima se koriste; nesigurni su pri pretraživanju; nasumce biraju pojmove za pretraživanje, što je često rezultat nedostatnih početnih informacija o nekoj temi; nisu skloni kritičkom iščitavanju ili pregledavanju rezultata, što rezultira slabijom kvalitetom radova; koriste se širokom lepezom neispravnih strategija rješavanja problema kao što su kopiranje, filtriranje, pojednostavljivanje, tolerancija na pogreške; služe se vizualnim elementima kriterijem odabira informacija umjesto da procjenjuju prema relevantnosti; kopiraju i lijepe dijelove teksta bez razumijevanja etičkih načela korištenja informacijama; spremni su donositi zaključke na temelju maloga broja informacija; zadovoljavaju se s „donekle relevantnim“ rezultatima i brzo odustaju od traganja za boljim rješenjima* (Kuhlthau, Todd 2007). Navedeno dovodi zaključku kako novoj internetskoj generaciji i svim nadolazećim internetskim generacijama, informacijska pismenost nije automatski predodređena, već ona postaje neophodna pretpostavka za dubinsko istraživanje ponuđenih informacija, koje u ovoj generaciji upravo i nedostaje, a koja se nužno mora usvojiti opismenjavanjem.

3.3. Informacijsko opismenjavanje korisnika na različitim stupnjevima obrazovanja

3.3.1. Primarno (osnovnoškolsko) i sekundarno (srednjoškolsko) obrazovanje

Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica smatraju da se analiza položaja informacijske pismenosti u školskim sustavima treba započeti promatranjem školske knjižnice i njezine uloge, koja je važna za proces učenja u školi. Ta se uloga nastoji izoštriti prvenstveno zbog nezadovoljstva knjižnične zajednice percepcijom knjižnice kao opskrbljivača informacijskim izvorima. Doista, učenici od početnih razreda pa sve do posljednjih srednjoškolskih razreda u knjižnicu dolaze najčešće po već pripremljene lektirne naslove. Trebaju li pronaći koji dodatni naslov, pitaju svoje nastavnike ili knjižničare za preporuku. Novije generacije nastoje do relevantne informacije doći brzo, lako i, ako je moguće, čitajući što manji broj relevantnih izvora. Međutim zadaću cjeloživotnog učenja u suvremenu društvu obavlja upravo knjižnica. Stoga se prema UNESCO-ovom *Manifestu za školske knjižnice* iz 1999. godine školska knjižnica tumači kao ustanova sa zadaćama informiranja, obrazovanja, odgoja, razvoja individualnih stvaralačkih sposobnosti učenika i njihova pripremanja za samostalno učenje. Informacijska će se pismenost na razini škole svakako razlikovati od informacijske pismenosti akademskog konteksta ili konteksta radnog mjesta. Ona u nižim razredima, naravno, neće biti snažno disciplinarno usmjerena, već će se naglasak staviti na vještine lociranja, razumijevanja i korištenja informacija te poticanja pozitivnih stavova i vrijednosnih sustava u odnosu na informacije. Vidimo da se informacijska pismenost razvija i na razini znanja, vještina, sposobnosti, ali i stavova te vrijednosti. Posebice u nižim razredima informacijsko opismenjavanje mora obuhvaćati izgradnju osobnog odnosa prema informaciji, osvještenost o važnosti informacija u suvremenom društvu, etičkoj dimenziji i kritičku odnosu prema informacijama. Drugim riječima, informacijska pismenost ne smije se usmjeriti samo na kognitivnu dimenziju ličnosti, već i na razvoj osobina ličnosti. Pritom proces informacijskog opismenjavanja može biti jedino rezultat uključivanja školske zajednice u cjelini. Naime temeljna je pretpostavka informacijske pismenosti postojanje pozitivna stava prema informacijskim procesima i informacijskim ustanovama, knjižnicama (Špiranec, Banek Zorica 2008: 112–115). Dosadašnja iskustva, tvrde autorice, pokazuju da je: *među nastavnim osobljem nedovoljno izgrađena svijest o informacijskom opismenjavanju kao postupku putem kojega će osobno i u sasvim konkretnim i neposrednim situacijama moći aktivno i eksplicitno*

sudjelovati u stvaranju modernih i suvremenih oblika učenja. Zadaća je nastavnika da u suradnji s knjižničarem: pokazuje učeniku da je informacijski proces shema koju svjesno primjenjuje u nastavnom procesu, organizira nastavu u suradničkom okruženju implicitno odašiljući stav o informacijama i informacijskim resursima kao polazištu učenja, na vlastitom primjeru ukazuje na važnost optimalnog informacijskog ponašanja i radi na neposrednom promicanju koncepta kod učenika (Špiranec, Banek Zorica 2008: 115–116). Nažalost, jedan od osnovnih uzroka neuspjeha informacijskog opismenjavanja u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju jest upravo izostanak suradnje između nastavnika i knjižničara ili nedovoljno razumijevanje važnosti informacijske pismenosti, bilo kod nastavnika ili kod knjižničara.

3.3.2. Tercijarno (visokoškolsko) obrazovanje

U svojim osnovnim postavkama, informacijska pismenost na razini visokoškolskog obrazovanja obuhvaća sličnu problematiku kao i na razinama osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. Međutim pitanja koja se javljaju na ovoj razini nešto su složenija i opsežnija, što ni ne čudi ako znamo da je ideja informacijske pismenosti potekla i razvila se upravo u ovom sektoru. U suvremenom, modernom društvu znanja slika se visokog obrazovanja također promijenila. Prvenstveno je riječ o nestajanju uloge nastavnika kao jedinog pouzdanog i vjerodostojnog izvora znanja te o sve većem broju studenata i nastavnika koji imaju pristup elektroničkim izvorima, koji pritom, prije svega, digitalizacijom gube svoja prostorna i vremenska ograničenja. Informacijska pismenost i u ovome je sektoru ona koja potiče obrazovne procese i učvršćuje društveni položaj određene akademske zajednice. Međutim u postmodernom društvu visokoškolska ustanova nije već sama po sebi na visokom položaju, već je zbog nagla rasta globalnog tržišta gurnuta u kompetitivni kontekst u kojem studenti moraju predstaviti svoje izgrađene sposobnosti koje će se pokazati relevantnima, interesantnima i konkurentnima. Upravo informacijsko opismenjavanje studenata, koje bi se trebalo nastaviti iz primarnog i sekundarnog obrazovanja, može oblikovati pojedince koji će znati učiti tijekom čitavog života, rješavati probleme i pritom se koristiti svim dostupnim informacijskim izvorima te time osigurati informacijski protok unutar organizacije kojoj pripadaju. Informacijska se pismenost, razvijajući spomenute kompetencije studenata, odvija na relaciji visokoškolske knjižnice i nastave. U današnje se vrijeme u visokoškolskom obrazovanju informacijsko opismenjavanje provodi u sljedećim oblicima: u obliku kolegija interakurikularnog, interkurikularnog, ekstrakurikularnog ili samostojećeg tipa.

Intrakurikularni (ugniježđeni) tip kolegija predstavlja informacijsku pismenost koja je integrirana u ciljeve i ishode te aktivnosti učenja kolegija, a provodi se putem suradnje nastavnika i knjižničara. Kod *interkurikularnog (integriranog) kolegija* informacijska se pismenost nudi kao dodatak nekom kolegiju, koji obično organizira knjižničar na zahtjev nastavnika. *Ekstrakurikularno (paralelno) informacijsko opismenjavanje* provodi knjižnica, međutim izvan akademskog kurikulumu, što znači da se studenti prema vlastitoj želji i s obzirom na vlastite potrebe javljaju za sudjelovanje u programu opismenjavanja. *Samostojeći tip informacijskog opismenjavanja* pretpostavlja samostalan kolegij, obavezni ili izborni, koji je u potpunosti posvećen informacijskom opismenjavanju studenata. Važno je ponovno istaknuti kako je informacijsko opismenjavanje najuspješnije upravo integrirano, odnosno u intrakurikularnom obliku gdje je informacijska pismenost sastavni dio kurikulumu. Takav pristup podrazumijeva više samostalnosti, a manje pasivnosti studenata, koji za zadano istraživačko pitanje pronalaze relevantne dokaze, primjenjujući različite istraživačke metode te uspoređujući razne znanstvene i stručne izvore, informacije koje u njima pronalaze te kombinirajući pritom različite stilove citiranja literature. U takvim je pristupima prepoznatljivo ispreplitanje sadržaja kolegija i informacijske pismenosti, što omogućava optimalno informacijsko ponašanje studenata (Špiranes, Banek Zorica 2008: 118–121).

Koja je pritom uloga knjižničara u informacijskom opismenjavanju studenata izabere li se prvi tip edukacije? Uloga je fakultetskih knjižničara specifična i vrlo važna, istaknemo li njihovu posredničku ulogu između akademskog diskursa nastavnika i neakademskog diskursa tek pristiglih studenata. Knjižničari su naime svojim obrazovanjem ovladali akademskim diskursom pojedinih disciplina i područja te svoja iskustva mogu prenijeti u radu sa studentima. Informacijska pismenost možda u primarnom i sekundarnom obrazovanju ne izgleda logična, međutim u visokoškolskom, tercijarnom obrazovanju ona jest upravo to. Studenti na fakultetima, za razliku od učenika, mnogo više vremena provode u samostalnu, istraživačku radu: čitaju, pregledavaju, slušaju, vrednuju te kritički i analitički koriste informacije u cilju izradbe seminarskog rada. Možemo zaključiti kako informacijska pismenost snažno doprinosi studentovu snalaženju u okruženju preplavljenom brojnim informacijama, koje su nefiltrirane u odnosu na kakvoću, autentičnost, valjanost i pouzdanost (Špiranec, Banek Zorica 2008: 123–124).

3.3.3. Informacijska pismenost na radnom mjestu

I na radnome mjestu, u ovom radu s naglaskom na radnom mjestu nastavnika, javlja se neprestana potreba za informacijskim opismenjavanjem. Već je ranije istaknuto kako se suvremeno društvo danas prvenstveno gradi na znanju i kompetencijama, a znanje je zaposlenih pritom temeljno oružje u kompetitivnom okruženju. Drugim riječima, današnje su organizacije usmjerene na upravljanje informacijama i znanjem sa strane informacijski pismena zaposlenika. Informacijski pismen zaposlenik onaj je koji kritički misli i rješava probleme te donosi informirane odluke temeljene na sposobnosti integracije i sinteze informacija do kojih je došao tijekom interakcije s informacijskim okruženjima, sustavima, izvorima, uslugama ili drugim pojedincima. Pritom stjecanje ovih kompetencija, ponovno naglašavamo, valja započeti u školi te zatim nastaviti tijekom profesionlanog usavršavanja i svakodnevnog života. Međutim u suvremenom se društvu najčešće susrećemo s brojnim izazovima koji otežavaju informacijsko opismenjavanje. Zaposlenici nerijetko odbijaju dijeliti informacije, surađivati s kolegama, ne koriste raspoložive izvore informacija ili ih nisu sposobni pronaći te iskoristiti, što dovodi do nepretvaranja informacija u iskoristive resurse. Pritom iskorištavanje informacije na radnom mjestu promatramo nešto šire no što smo to promatrali u akademskom kontekstu. Ovdje iskorištavanje informacije jest u prvom redu rješavanje informacijskih problema, kao što su socijalne interakcije ili iskustvo stečeno u nekoj fizičkoj okolini (Špiranec, Banek Zorica 2008: 131–137).

3.4. Uloga knjižničara u informacijskom opismenjavanju

Za korisnika, bez obzira radilo se o korisnicima primarnog, sekundarnog, tercijarnog obrazovanja ili zaposlenicima određene zajednice, osnovna poteškoća izabiranje je između brojnih informacijskih izvora i formata, određivanje relevantnosti između brojnih informacija koje svakodnevno pristižu te odabiranje različitih formata. Pritom korisnici često ne znaju kako formirati svoj upit, od kuda krenuti i na koji način pretraživati. Odabir relevantnih izvora zadaća je i knjižničara, stoga informacijska pismenost svakako ne zaobilazi ni ustanovu iz koje je potekla. Različiti izdavači objavljuju znatno više građe u tiskanom, elektroničkom i kojem drugom obliku, no što knjižnice mogu sakupiti ili sačuvati. Stoga je knjižničar taj koji mora napraviti izbor i odabrati najvrjedniju građu autora, dobro organizirati tu građu i na policama knjižnice i u njenom katalogu, čime će omogućiti pristup korisnika te sakupljenu građu sačuvati i zaštititi (Borgman 2002: 89). Na knjižničarima je stoga da izaberu relevantnu građu za svoje korisnike, da tu građu organiziraju tako da se korisnici mogu snalaziti i kretati

fondom te također da tu istu građu povežu u katalogu i učine katalog prohodnim i suvislim svojim korisnicima. Na taj način dolaženje do potrebnih informacija za korisnike je mnogo jednostavnije. Ono će biti jednostavnije, brže i učinkovitije i ako knjižničar ili informacijski stručnjak omogući informacijsko opismenjavanje u svojoj knjižnici. Time knjižnica neće ostati bez svojih korisnika već će, naprotiv, informacijskim opismenjavanjem knjižničari omogućiti svojim korisnicima da iskoriste svo blago koje knjižnica nudi, dolazeći do informacija kojima ona obiluje.

Digitalne knjižnice putem svojih online kataloga, koji se sve više razvijaju i prilagođavaju korisnicima, podržavaju proces traženja informacija mnogo više no što omogućuju stvaranje i korištenje dokumenata. Način se traženja informacija razlikuje, kao što su pokazali i rezultati ankete u nastavku, kod srednjoškolaca, studenata, nastavnika ili drugih korisnika. Zbog toga možemo govoriti o različitim korisničkim potrebama i različitim načinima traženja i dobivanja informacije. *Pasivna pozornost* uključuje aktivnosti kao što su korištenje različitih medija: radija, televizije, interneta. Informacija se pritom može dobiti čak i kada nije postojala takva namjera. *Pasivno traženje* dobivanje je informacije prilikom traženja čega drugoga ili prilikom obavljanja nepovezane aktivnosti. S druge strane *aktivno* je *traženje* namjerno traženje informacije i ono se najviše proučava i koristi. *Traženje u tijeku* odnosi se na situaciju kada je aktivnim traženjem postavljen okvir, koji se zatim oblikuje i izmjenjuje povremenim traženjem i informacijama koje ažuriraju rezultate. Zaključno, traženje informacija stalan je proces koji obuhvaća aktivna i pasivna ponašanja te formalnu i neformalnu komunikaciju. Informacijska potreba, koja se javlja u korisnika, pritom je u potpunosti subjektivna i pojavljuje se jedino u umu tražitelja informacije, a to sve pristupe čini problematičnima. Možemo postaviti pitanje što je uzrok tome. Potreba za informacijom psihološka je konstrukcija, oblikovana s obzirom na osobnost korisnika, njegove stavove i vrijednosti te takvu potrebu ne može prepoznati ni knjižničar, a još manje automatizirani „inteligentni pretraživač“ u obliku kataloga. Vidljive su samo izražene potrebe onako kako ih je oblikovao korisnik, iako ih korisnik pritom možda nije oblikovao na dobar ili dovoljno dobar način. Postoji mnogo dokaza da traženje informacija slijedi načelo najmanje uložena napora. Ljudi najčešće, tijekom traganja za informacijom, razgovaraju sa svojom obitelji, prijateljima, kolegama, kasnije i nastavnicima te stručnim suradnicima. Tek nakon toga uslijedit će manje korišteno slanje informacijskog zahtjeva putem elektroničke pošte ili telefonskog poziva. Obično se započinje s najbližim i fizički dostupnim izvorima, a tek kasnije s knjižničnim izvorima, koji su fizički udaljeniji (Borgman 2002: 91–94). Drugim riječima, ljudi koriste različite alate koji postoje i prilagođavaju ih svojim potrebama. Iako

način njihova pretraživanja svakako usmjerava način oblikovanja knjižničnih alata, jednako tako i sami korisnici, uz našu pomoć, takvo pretraživanje putem alata moraju usvojiti. Pritom nastupa informacijsko opismenjavanje u prostorima knjižnice.

Iako važnost informacijske pismenosti prelazi okvire knjižnica i knjižničarstva, upravo knjižničari moraju biti glavni pokretači procesa informacijskog opismenjavanja. Ako ne mogu djelovati iz svojih ustanova, knjižničari moraju pomoći drugima u razvijanju strategija informacijskog opismenjavanja. Međutim upravo bi knjižnice trebale predvoditi programe, radionice, edukacije opismenjavanja. Naime knjižnica ili drugo informacijsko središte spremište je znanja u obliku informacija različitih formata, središte je s knjižničarima i drugim informacijskim stručnjacima te raspolaže s prostorom za učenje i za interakciju s drugim korisnicima knjižnice (Lau 2011: 27). Budući da informacijsko obrazovanje još nije postiglo zavidnu razinu kao sastavni dio kurikuluma, knjižničari moraju postati ili suradnici nastavnici ili samostalni predvodnici edukacija. Prije svega knjižničari bi se trebali usmjeriti na traženje, vrednovanje i korištenje informacija. Stoga trebaju napraviti odmak od pukog pretraživanja izvora prema pronalaženju i korištenju informacija. Edukacija knjižničara svakako je potrebna prije educiranja korisnika. Knjižničari bi trebali, prema IFLA-inim *Smjernicama za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju*, činiti sljedeće: *preuzeti novu ulogu u postupku poučavanja i prenošenja znanja; stručnim savjetima pomagati kod pristupa informacijama, odabiranja informacijskih izvora, korištenja informacija u postupku učenja; upoznavati i poučavati o novim formatima u kojima informacije dolaze; poučavati o netradicionalnim i promjenjivim pristupima informacijama i izvorima koji se stalno mijenjaju* (Lau 2011: 44). Stoga je pred knjižničarima velik broj zadaća i iznimna odgovornost. Svakako valja prije informacijskog opismenjavanja provesti ankete kako bismo saznali razinu informacijske pismenosti svoje korisničke skupine te s obzirom na to oblikovali informacijsko opismenjavanje.

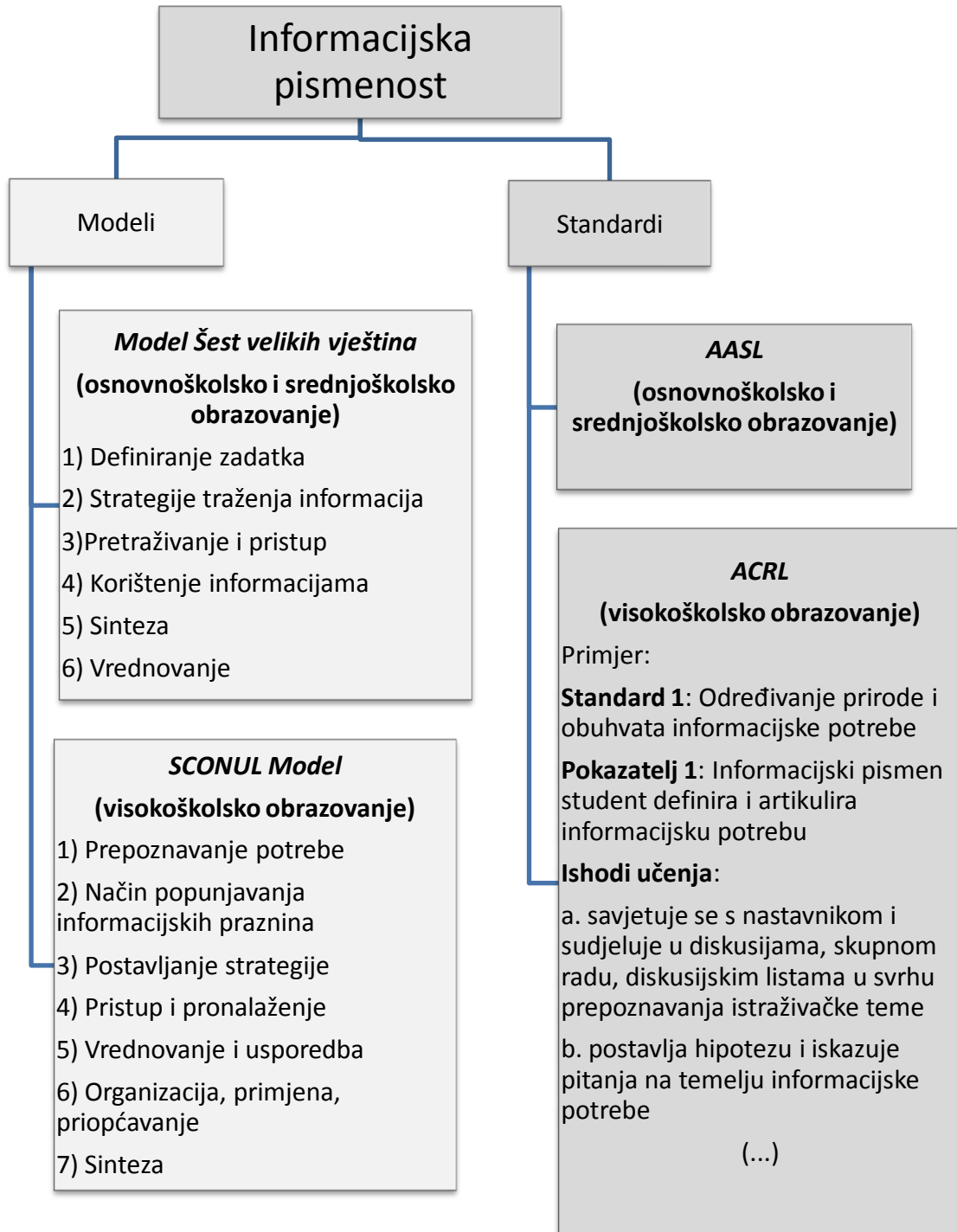
3.5. Modeli i standardi informacijske pismenosti

Govoreći o snažnoj potrebi informacijskog opismenjavanja na različitim stupnjevima obrazovanja, valja istaknuti kako se postupak informacijskog opismnjevanja organizira upravo vodeći se različitim postavljenim modelima i standardima informacijske pismenosti, koji su i nastali upravo iz te potrebe. Razlog pojave brojnih modela i standarda dobro objašnjava analiza Behrensa koji kaže kako je informacijska pismenost apstraktan koncept koji je, poput metafore, predstavljen neprimjenjivom deskriptivnom frazom (Behrens 1994:

309–322). Kako bi se umanjio taj efekt metaforičnosti, pojavili su se različiti modeli i standardi, koji su konkretizirali informacijsku pismenost i ponudili okvir za njenu realizaciju. Od 1970. godine, godine u kojoj se pojavila potreba za terminom *informacijska pismenost*, pa sve do danas, ponuđeno je niz modela koji omogućuju interpretaciju i primjenu tog fenomena. Modeli se pritom mogu podijeliti na *metamodele*, koji su danas prepoznati kao uporište za tumačenje informacijske pismenosti, i na *kontekstualne modele*, koji su postavljeni kao polazište za utemeljenje informacijske pismenosti, no istovremeno se osvrću na određeni kontekst primjene, kao što je primjerice specifični stupanj obrazovanja ili specifično područje djelovanja. Standardi s druge strane iscrpno navode elemente i pokazatelje uspješnosti te omogućuju testiranje i vrednovanje fenomena. Drugim riječima, modeli čine teorijski okvir fenomena, a standardi označavaju korak prema praktičnoj primjeni modela informacijske pismenosti. U tom smislu standardi, na nenormativan način, definiraju karakteristike informacijski pismenog pojedinca, uz nabranje onih vještina, sposobnosti, znanja, stavova i uvjerenja koje pojedinac valja izgraditi (Špiranec, Banek Zorica 2008: 49–50).

Spomenuto je kako su modeli zapravo teorijski okvir koji nastaje kao rezultat znanstveno-istraživačkih procesa, dok su s druge strane standardi most prema praktičnom korištenju postavljenih modela. Usporedba modela i standarda, prema Slici 2., pokazuje nam njihove temeljne sličnosti i razlike. S jedne strane okosnicu modela osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja čini pristup, vrednovanje i korištenje, dok se na razini visokoškolskog obrazovanja pojavljuju i vještine poput organiziranja ili uspoređivanja informacija. Također vidimo da je informacijska potreba u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju dana kao zadatak, dok je na razini visokoškolskog obrazovanja ona postavljena kao osobna potreba. Vrednovanje informacija također u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju dolazi nakon sinteze, dok je u visokoškolskom obrazovanju vrednovanje različitih prikupljenih informacija nužno kako bi se nakon toga informacije sintetizirale. Možemo dakle zaključiti kako postoje opći atributi koji se pojavljuju na različitim razinama i u različitim okruženjima. Isprva se atributi razvijaju do one razine koja je primjerena za određeni stupanj obrazovanja, a zatim se ti atributi, odnosno sposobnosti ponovno razvijaju, nadopunjuju na višim stupnjevima obrazovanja. S druge strane standardi pokazuju rascjepkanost, odnosno postepenost koraka koji dovode do učinkovita rješavanja problema i djelotvorna pronalaženja potrebnih informacija. Pritom je važno istaknuti kako se standardi ne bi smjeli provoditi izolirano i linearno, već kao cjelina i ukupnost postupaka koji vode k jednom cilju (Špiranec, Banek Zorica 2008: 77–78). Slijedi *Slika 3.* u kojoj se daje

usporedba modela i standarda informacijske pismenosti, a za koju je kao izvor poslužilo djelo *Informacijska pismenost* autorica Sonje Špiranec i Mihaele Banek Zorice.

Slika 3. Usporedba modela i standarda

3.5.1. Modeli informacijske pismenosti

Rečeno je već kako se modeli informacijske pismenosti postavljaju kao teorijski okvir tog pojma. U sljedećim je poglavljima stoga objašnjen niz modela koji daju okvir za interpretaciju fenomena informacijske pismenosti, ali i temelj za njegovu praktičnu primjenu. Započela sam s metamodelima, koji nisu pritom u izravnoj vezi s informacijskom pismenošću, ali su istodobno prepoznati kao valjan oslonac za tumačenje navedena fenomena. Slijede kontekstualni modeli koji su zatim postavljeni kao pravo polazište k utemeljenju informacijske pismenosti, a istovremeno se odnose na određeni kontekst primjene, točnije na specifični stupanj obrazovanja na čemu se naglasak stavlja i u oome radu. Upravo iz tih razloga odabrala sam i objansila navedene modele informacijske pismenosti.

3.5.1.1. Metamodeli

Prvi od metamodela jest *model pretraživanja C. C. Kuhlthau*, u kojem se govori o šest faza procesa istraživanja: 1. upoznavanje sa zadatkom; 2. odabir teme; 3. istraživanje šireg područja i usmjeravanje istraživanja; 4. definiranje žarišta; 5. prikupljanje informacija; 6. zaključivanje pretraživanja i početak pisanja. U ovom je modelu naime prisutna fragmentarnost i necjelovitost zbog toga što se informacijski stručnjak uključuje tek u petoj fazi istraživačkog procesa, dok je osoba koja provodi istraživanje prepuštena samoj sebi, što uzrokuje nedjelotvornost i slabije rezultate procesa (Kuhlthau 1993: 35–37).

Slijedi *model prikupljanja bobica (berrypicking model) Marcie Bates*, koji je važan za karakterizaciju informacijske pismenosti i nudi preporuke za osmišljavanje programa. Proces se prikupljanja informacija, prema ovom modelu, odvija na način da korisnik postavlja svoj upit (informacijsku potrebu), a zatim dolazi do uparivanja sa sadržajem neke informacijske baze. Međutim naglašava se da korisnici pritom analiziraju i dolaze do različitih informacijskih izvora, neprestano dobivajući nove ideje koje ih upućuju na nove puteve istraživanja. Slijedi i promjena upita korisnika, koji se mijenja tijekom uzastopnog odabira informacijskih izvora. Slikoviti naziv *prikupljanje bobica* prikazuje zapravo prikupljanje informacija koje se nalaze u različitim informacijskim izvorima, a nisu okupljene samo u jednom izvoru (Bates 1989).

Relacijski model informacijske pismenosti C. Bruce prikazuje sedam različitih dimenzija iskustva u pristupanju pojedinca informacijama. *Informacijska tehnologija* prikazuje kako informacijska pismenost ovisi o mogućnostima korištenja različitih informacijskih

tehnologija. *Informacijski resursi* označavaju informacijsku pismenost kao znanje o različitim izvorima informacijama te kao sposobnost pristupa tim izvorima. *Informacijski procesi* strategije su koje provode korisnici kada se nađu u novim situacijama, nerijetko problemskim. *Informacijska kontrola* označava organizaciju informacija, potrebnu za korištenje prikupljenih informacija u trenutku kada se za to ukaže potreba. *Konstruiranje znanja i izgradnja korpusa znanja* ukazuje na potrebu kritičkog korištenja informacija, jer informacija u trenutku primanja postaje predmetom osobne prosudbe, poprimajući subjektivna obilježja i postajući znanjem. *Proširivanje znanja* događa se u trenutku kada se nove informacije koriste, ne zbog izgradnje, već zbog proširivanja postojećeg znanja, a kao rezultat toga javljaju se nove ideje i kreativna rješenja. Posljednja je dimenzija *mudrost*, osobna kvaliteta pojedinca važna za korištenje informacija, što podrazumijeva etičke prosudbe korisnika (Bruce 1997).

3.5.1.2. Kontekstualni modeli

Model pod nazivom *Šest velikih vještina* razvili su Eisenberg i Berkowitz, kao potrebu za modelom u rješavanju problema. Ovaj model stoga navodi šest koraka u rješavanju informacijskog problema, kojima se korisnici osposobljavaju za rješavanje problema i donošenje odluka. Riječ je o sljedećih šest koraka, korištenih u osnovnoškolskom obrazovanju: 1. definiranje zadatka; 2. strategije traženja informacija; 3. pretraživanje i pristup; 4. korištenje informacijama; 5. sinteza; 6. vrednovanje (Eisenberg 2001).

SCONUL model rezultat je udruženja nacionalnih i visokoškolskih knjižnica Velike Britanije. Navedeni je model trebao, temeljeći se na sedam stupova vještina, praktično poslužiti za razvijanje ideja, ujedno podrazumijevajući suradnju akademskog i knjižničnog osoblja. U temelje su ovog modela ugrađena dva ishodišta, osnovne knjižnične i računalne vještine. Spomenuti stupovi zatim omogućuju prelazak s temeljnih vještina na vještine koje obuhvaća informacijska pismenost. Riječ je o sedam glavnih vještina: 1. prepoznavanje informacijskih potreba; 2. razlikovanje načina popunjavanja informacijskih potreba; 3. postavljanje strategije za lociranje informacija; 4. pronalaženje i pristup; 5. usporedba i vrednovanje; 6. organizacija, primjena i priopćavanje; 7. sinteza i stvaranje (SCONUL 1999).

TEPL model informacijskog opismenjavanja na radnom mjestu nastao je kao rezultat istraživanja tvrtke TEPL, usmjerenog na područje upravljanja informacijama i znanjem. Naime da bi organizacije mogle opstati u vladajućoj ekonomiji znanja one moraju mijenjati svoje vrijednosne sustave i stvarati te koristiti intelektualni kapital s, po mogućnosti, novom kombinacijom znanja i vještina. Stjecanjem vještina informacijske pismenosti zaposlenici

povećavaju svoje pojedinačne sposobnosti što rezultira i osposobljenošću cjelokupne organizacije. Stoga, prema navedenu modelu, informacijski pismena osoba na radnom mjestu mora biti osposobljena za: 1. njegovanje strukturiranog pristupa definiranja informacija; 2. kretanje kroz informacijske izvore; 3. vrednovanje relevantnosti, pouzdanosti i kvalitete prikupljenih informacija; 4. odbacivanje suvišnih i nerelevantnih informacija; 5. sintetiziranje informacija i njihovo primijenjivanje u procesu donošenja odluka; 6. zabilježavanje zaključaka i tijeka misli (TEPL 1999).

3.5.2. Standardi informacijske pismenosti

Nakon što su uspostavljeni modeli informacijske pismenosti, uslijedila je konkretizacija postavljenih okvira u obliku standarda. Standardi su pritom detaljno naveli elemente procjene i pokazatelje uspješnosti informacijskog opismenjavanja korisnika. Upravo zbog toga u ovom se radu navode brojni standardi koji mogu i trebaju poslužiti kao smjernica za informacijsko opismenjevanje korisnika primarnog, sekundarnog i tercijarnog obrazovanja. Navedeni bi standardi trebali poslužiti kao poticaj za implementiranje procesa informacijskog opismenjavanja u nastavne kurikulume, kao smjernice knjižničara u osmišljavanju edukacije za svoje korisnike i naposljetku kao pokazatelj svim pojedincima kojim sposobnostima i vještinama valja težiti kao informacijski pismena osoba.

3.5.2.1. Primarno i sekundarno obrazovanje

Standard Američkog udruženja školskih knjižničara i udruženja obrazovnih komunikacija i tehnologija (AASL), publikacija je koja pomaže učenicima, nastavnicima, knjižničarima i upravljačkim tijelima. Ti standardi informacijske pismenosti za učenje pokrivaju najvažnije aspekte učenja, a sastoje se od ukupno devet standarda podijeljenih u tri kategorije. Prva se tri standarda odnose na usluge vezane uz informacijsko opismenjevanje korisnika, dok se ostale dvije kategorije odnose na samostalno učenje i društvenu odgovornost, ali istovremeno opisuju i opće aspekte učenja na koje mogu utjecati programi školske knjižnice (ACRL 2000).

3.5.2.2. Akademska razina

Standard Američkog udruženja za visokoškolske knjižnice (ACRL) najutjecajniji je standard preveden na nekoliko jezika. Sastoji se od 5 osnovnih standarda, 22 pokazatelja i ukupno 86 ishoda učenja. Ovaj standard vrlo detaljno razrađuje elemente koji se koriste za ocjenjivanje i vrednovanje stečene razine informacijske pismenosti, a svrha mu je opisati čitav spektar sposobnosti koji je svojstven svim disciplinama i razinama obrazovanja. Osnovni se standardi informacijske pismenosti u tom smislu odnose na: 1. prepoznavanje i opisivanje informacijske potrebe; 2. učinkovit i djelotvoran pristup potrebnoj informaciji; 3. kritičko vrednovanje informacije i njezinih izvora te ugradnja odabranih informacija u vlastiti korpus znanja i vrijednosni sustav; 4. svrhovito korištenje informacijom, individualno ili u skupini; 5. razumijevanje ekonomskih, legalnih i socijalnih aspekata informacija te njihovo etičko i legalno korištenje (ACRL 2000).

3.5.2.3. Generički standardi

IFLA Standard rezultat je analize svih prethodno donesenih standarda i modela i sinteza međunarodnih iskustava. Naime IFLA, Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova, pokušala je definirati generički standard, koji bi bio primjenjiv u različitim okruženjima. Ovaj standard pokušava, zbog opće primjenjivosti, u potpunosti pojednostaviti obrazac informacijskog opismenjavanja te ga zbog toga okuplja oko tri temeljne sastavnice: 1. korisnik pristupa informaciji učinkovito i djelotvorno (pristup); 2. korisnik vrednuje informaciju kritički i kompetentno (vrednovanje); 3. korisnik koristi informaciju točno i kreativno (korištenje) (Lau 2011).

3.5.2.4. Nacionalni standardi

Posebnu vrstu standarda čine nacionalni standardi, koji informacijsku pismenost nastoje obuhvatiti i vertikalno i horizontalno. Nacionalni standardi obuhvaćaju sve elemente i sve pripadnike nekog društva te čine opći okvir, omogućavajući na taj način formulaciju programa informacijske pismenosti. Pritom navedeni standardi moraju voditi računa o lokalnim specifičnostima određene države, njezine srodne politike i/ili nacionalne standarde obrazovanja. Također valja napomenuti kako je za nacionalne standarde karakteristično obuhvaćanje svih interesnih skupina i ustanova, odnosno informacijskog sektora u najširem

smislu. Ono po čemu se nacionalni standardi također razlikuju od ostalih navedenih standarda jest oblik opsežnog dokumenta koji uključuje važne elemente: opis motivacije za nastanak nacionalnog okvira, pojmovno određenje informacijske pismenosti, ukazivanje na suodnos informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja, pozivanje na lokalne specifičnosti, navođenje standarda i ishoda učenja po različitim sektorima te pozivanje na cjeloživotno učenje, način primjene standarda, implementaciju i primjere dobre prakse (ACRL 2000).

4. Istraživanje

Rezultati istraživanja koje slijedi pokazali su razinu informacijske pismenosti na različitim obrazovnim stupnjevima hrvatskog obrazovnog sustava. S obzirom na navedene modele i standarde informacijske pismenosti mogli smo vidjeti kojim sposobnostima i vještinama valja ovladati kako bismo se mogli nazivati informacijski pismenim osobama, a s obzirom i na iste navedene sposobnosti možemo zaključiti o razini takve pismenosti kod učenika, studenata i nastavnog osoblja. Analiza istraživanje razine informacijske pismenosti temeljila se na rezultatima anketa provedenih upravo kod učenika srednjih škola, studenata Hrvatskog jezika i književnosti, studenata knjižničarstva i studenata knjižničarstva s prethodno završenim drugim studijem te nastavnog osoblja Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci. Dobiveni su odgovori pritom poslužili kao statistički pokazatelji postignutog stupnja razvoja informacijske pismenosti korisnika te kao pokazatelji potrebnog usmjerenja u procesima informacijskog opismenjavanja.

4.1. Opis istraživačkog problema

Na istraživanje stupnja razvijenosti informacijske pismenosti korisnika potakla me činjenica kako, kao učenici, studenti ili zaposleni ljudi, moramo biti sposobni ne samo primljene informacije pretvoriti u znanje kojim ćemo suvislo vladati, već moramo znati do tih informacija i doći. Svjesni smo kako do znanja dolazimo počevši od vlastite potrebe za informacijama. Međutim izvori informacija nisu kao ranije malobrojni, već danas postoji čitavo vrelo informacija iz kojeg mi kao korisnici moramo izabrati najrelevantnije informacije. Znati vrjednovati, usporediti i iskoristiti informacije sposobnosti su i vještine koje se uče upravo informacijskim opismenjavanjem. Pojam informacijskog opismenjavanja u današnje je vrijeme sve poznatiji, a sve je poznatija i potreba za tom vrstom pismenosti, ako uz to znamo za snažnu povezanost i međudjelovanje s cjeloživotnim učenjem. Visoko vrjednovan u brojnim razvijenim zemljama svijeta, u Hrvatskoj ovaj fenomen nije još zadobio svoju pravu vrijednost. Upravo zbog toga rezultatima ankete nastojao se provjeriti postignuti stupanj informacijske pismenosti kod učenika srednjih škola, studenata te nastavnog osoblja. Pored svega navedenoga znamo i da se sustav obrazovanja danas temelji upravo na elektroničkoj sastavnici, a sve manje na direktivnoj nastavi koja vodi ka samostalnosti učenika i studenata. Stoga sve važnija postaje upravo sposobnost pretraživanja nepresušanih informacijskih vrela, sposobnost informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja.

4.2. Cilj i svrha istraživanja

Istraživanjem koje se provodilo putem online ankete nastojali su se dobiti različiti rezultati s obzirom na četiri skupine pitanja od kojih je anketa sastavljena. U prvoj skupini pitanja: *Korisnik i čitateljske navike korisnika* nastojali su se dobiti rezultati o tome koliko korisnici različitih skupina koriste knjižnicu, koju knjižnicu ili knjižnice pritom koriste s obzirom na vlastito obrazovanje. Također se nastojalo ispitati koliko korisnici posuđuju knjižničnu građu i s kojim su uslugama knjižnice uopće upoznati. Nastojalo se propitati i samo korištenje interneta te razlog njegova korištenja, s obzirom na to da se koristio termin *Google generacija*. Tako strukturirana pitanja pokazala su nam koliki stupanj razvijenosti informacijske pismenosti uopće možemo očekivati ovisno o vladanju ispitanih korisnika.

Druga skupina pitanja: *Izbor i način korištenja izvora za učenje i/ili istraživanje* okupljala je pitanja kojima se nastojalo provjeriti na koji način korisnici određuju relevantnost izvora informacija te se nastojalo analizirati i koje formate izvora korisnici koriste te je li pritom riječ i dalje o korištenju tiskanih izvora ili su ipak prevladali elektronički izvori.

Treća skupina pitanja: *Pristupi informacijskim tehnologijama i uslugama knjižnice* skupina je koja najsnažnije potvrđuje razinu informacijske pismenosti korisnika. Pitanja se pritom usmjeravaju na ispitivanje načina pretraživanja relevantnih izvora informacija korisnika. Od kojeg koraka korisnici započinju sa svojim pretraživanjem, na koji način vrše svoj upit u katalogima, koje usluge knjižnice pritom koriste te u kojim se uslugama pritom snalaze ili ne snalaze i naposljetku pitanja o korištenju i čestotnosti korištenja informacijske tehnologije, pitanja su koja su dala potrebne rezultate.

Posljednja, četvrta, skupina pitanja: *Uloga knjižnice u razvoju informacijske pismenosti* okupila je pitanja kojima se nastojalo provjeriti znanje o terminu *informacijske pismenosti* te prije svega o potrebi korisnika za edukacijom, odnosno za informacijskim opismenjavanjem.

Dakle zaključno možemo reći da je cilj ovoga istraživanja bio potvrditi razinu informacijske pismenosti ispitanih učenika, studenata i nastavnog osoblja, osvijestiti se o stečenim informacijskim sposobnostima i vještinama te o onima koje bi se kao takve tek trebale steći, ali i prepoznati potrebu korisnika za određenim oblikom edukacije informacijske pismenosti.

S obzirom na to svrha je ovog istraživanja mogućnost da se progovori o važnosti informacijske pismenosti na svim razinama obrazovanja, točnije na primarnom, sekundarnom i tercijarnom stupnju obrazovanja, ali svakako i na radnom mjestu bez obzira o području djelovanja, u svrhu stjecanja navedenih potrebnih informacijskih vještina i sposobnosti koje

vode k uspješnom cjeloživotnom učenju i napredovanju, kako pojedinca tako i cjelokupne zajednice.

4.3. Metodlogija istraživanja

Prije samog istraživanja postavila sam teorijske postavke za razumijevanje fenomena *informatijske* pismenosti. Pritom sam se koristila brojnom literaturom koja je navedena u popisu literature na kraju ovoga rada. Istaknuvši važnost informacije koja nas vodi ka znanju, nastojala sam prikazati potrebu za posjedovanjem brojnih sposobnosti i vještina informatijske pismenosti. Detaljno navedenim pregledom modela i standarda informatijske pismenosti nastojala se prikazati idealna slika informatijske pismene osobe kojoj svaki korisnik valja težiti. Međutim kako bih prikazala već naveden razvoj i stupanj informatijske pismenosti u različitim obrazovnim sektorima i zvanjima hrvatskog obrazovnog sustava, odabrala sam *online* anketu koja je izabrana kao najpogodnija metoda ovog tipa istraživanja. Smatrala sam da će mi upravo *online* anketa moći pokazati kakve navike učenici, studenti i profesori kao korisnici knjižničnih usluga imaju, na koji način pretražuju i koriste izvore za učenje i/ili istraživanje, na koji način pristupaju informatijskim tehnologijama i uslugama knjižnice te kako vide ulogu knjižnice u razvoju potrebne informatijske pismenosti.

4.4. Metode u istraživanju – o anketi

S obzirom na to da sam koristila anketu u svom istraživanju, kratko ću progovoriti o toj metodi istraživanja. Anketa je najčešće korištena tehnika za prikupljanje podataka u društvenim istraživanjima. Primjena ankete toliko je raširena da se često uzima i kao zasebna metoda, razumijevajući se pritom u širem smislu, kao svako prikupljanje podataka uz postavljanje pitanja, i u užem smislu, kao pismeno prikupljanje podataka pomoću upitnika. U ovom je radu anketa korištena u svom užem smislu, s obzirom na to da su se podaci prikupljali provođenjem anketnog upitnika. Anketni upitnik predstavlja unaprijed sastavljenu listu pitanja koja mi kao ispitivači postavljamo svom ispitaniku. Svi ispitanici pritom naravno odgovaraju na jednaka pitanja. Anketa se pritom može provoditi izravnom komunikacijom, samostalnim popunjavanjem upitnika (*podijeli pa skupi*), putem telefona, pošte ili interneta. Nakon provedenih anketa uslijedit će analiza prikupljenih podataka. Podaci se pritom najčešće analiziraju kvantitativno, različitim statističkim podacima, ali oni se mogu analizirati

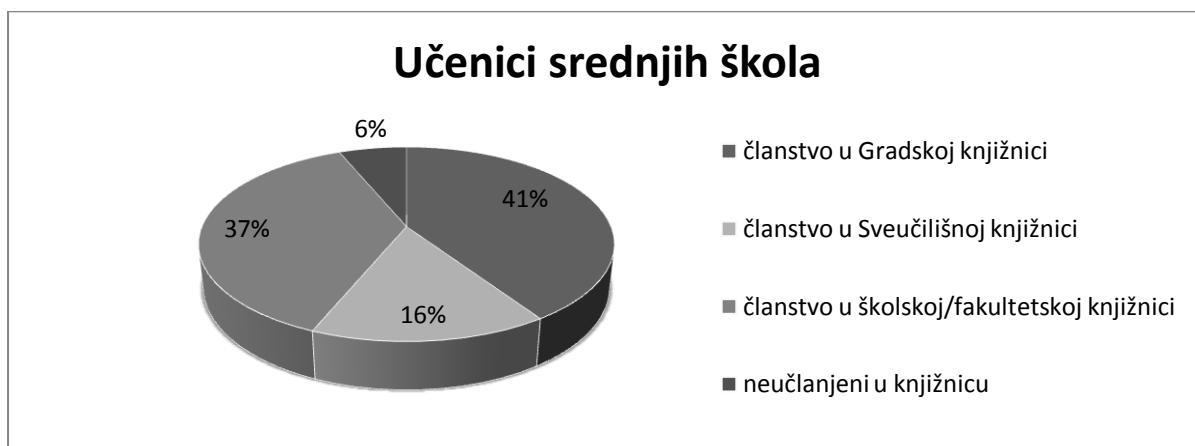
i kvalitativno ako je riječ o pitanjima otvorenog tipa koja također mogu sadržavati ankete (Tkalac Verčić 2010: 103).

U ovom je istraživanju korištena *online* anketa i anketa *podijeli pa skupi* ovisno o određenoj korisničkoj skupini. U želji da se analizira stupanj razvoja informacijske pismenosti na različitim stupnjevima obrazovanja te u različitim obrazovnim ustanovama, priložena anketa proveda se kod sveukupno 71 ispitanika različitih skupina. Točnije, u anketi je sudjelovalo 16 učenika srednje škole, 22 studenata diplomskog studija Hrvatskog jezika i književnosti, 11 studenata knjižničarstva i 11 studenata knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom i stečenim zvanjem te 11 nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci.

5. Rezultati

5.1. Korisnik i čitateljske navike korisnika

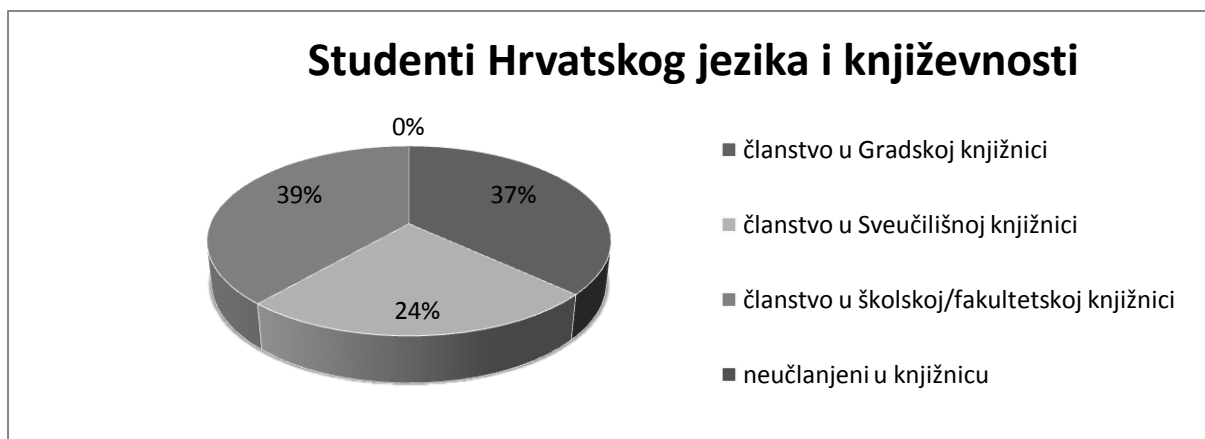
5.1.1. Članstvo u knjižnici

Grafički prikaz 1.

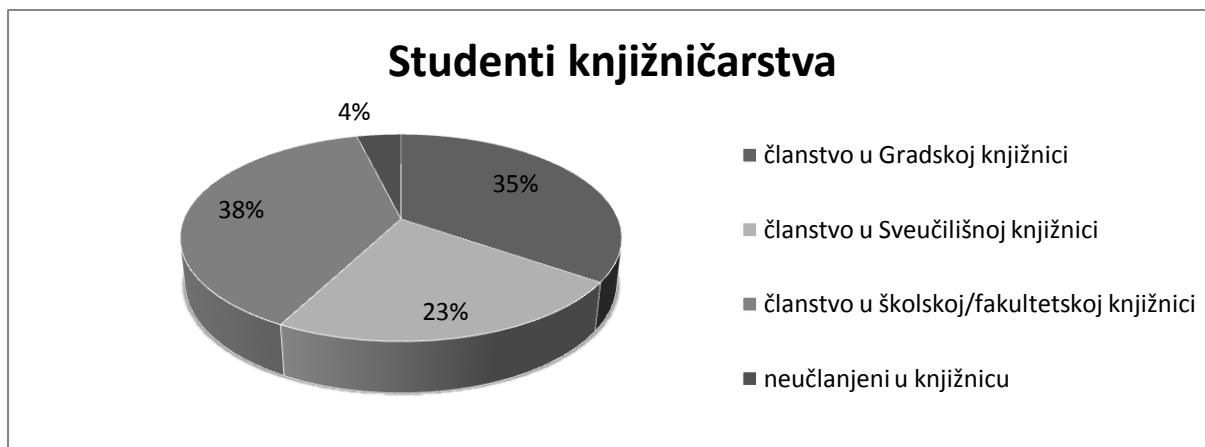
Od 16 učenika srednjih škola 41 % učenika član je Gradske knjižnice u Rijeci, 37 % učenika član je svoje školske knjižnice, dok je 16 % učenika član Sveučilišne knjižnice u Rijeci.

Dva (6 %) ispitanika navode da uopće nisu učlanjeni u koju knjižnicu.

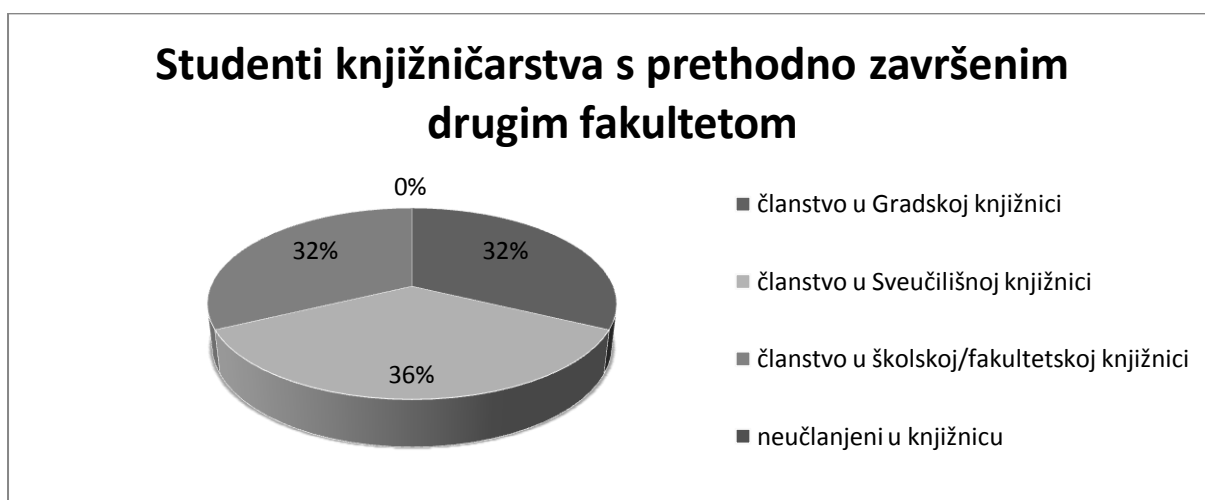
Grafički prikaz 2.

Od 22 studenta Hrvatskog jezika i književnosti njih 39 % član je fakultetske knjižnice, a 37 % ispitanika član je Gradske knjižnice. U Sveučilišnu knjižnicu, knjižnicu namijenjenu upravo studentima, učlanjeno je 24 % ispitanika.

Grafički prikaz 3.

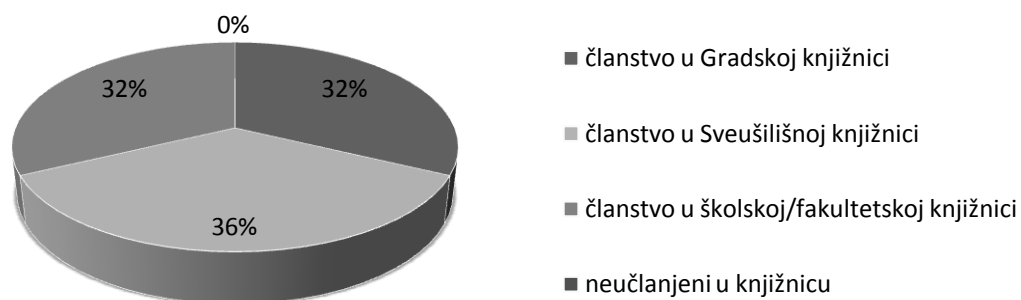
Od 11 studenata knjižničarstva njih 38 % učlanjeno je u svoju fakultetsku knjižnicu, međutim ponovno se pokazuje kako je veći broj (35 %) učlanjen u Gradsku knjižnicu no što je učlanjen u Sveučilišnu knjižnicu (23 %). Jedan ispitanik (4 %) nije učlanjen u nijednu knjižnicu.

Grafički prikaz 4.

Od 11 studenata knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom i profesorskim zvanjem, jednak broj (njih 32 %) učlanjen je i u Gradsku knjižnicu i u svoju fakultetsku i/ili školsku knjižnicu (bez obzira radi li se o knjižnici fakulteta ili o knjižnici škole u kojoj rade). Najveći broj ispitanika (36 %) ima članstvo u Sveučilišnoj knjižnici, a nijedan ispitanik u knjižnicu nije neučlanjen.

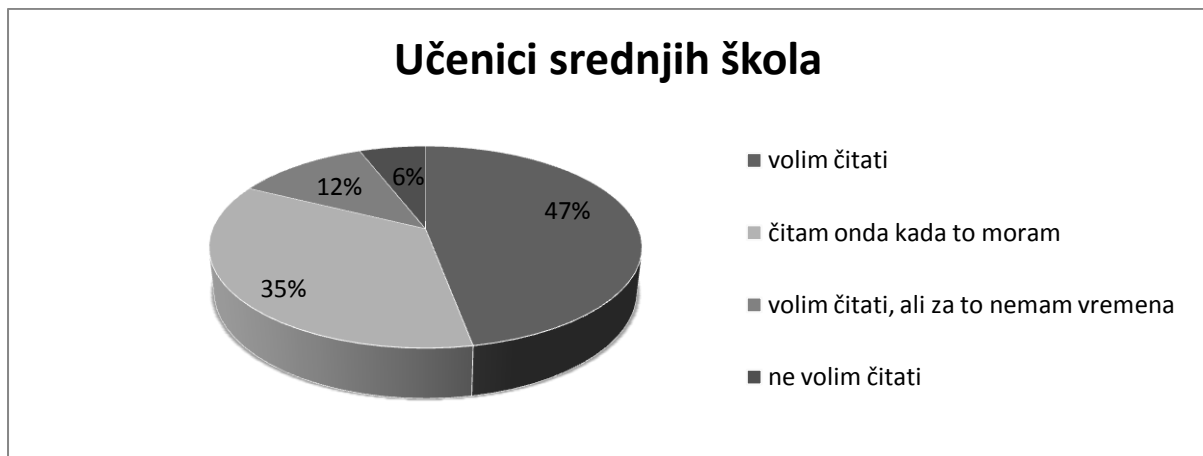
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 5.

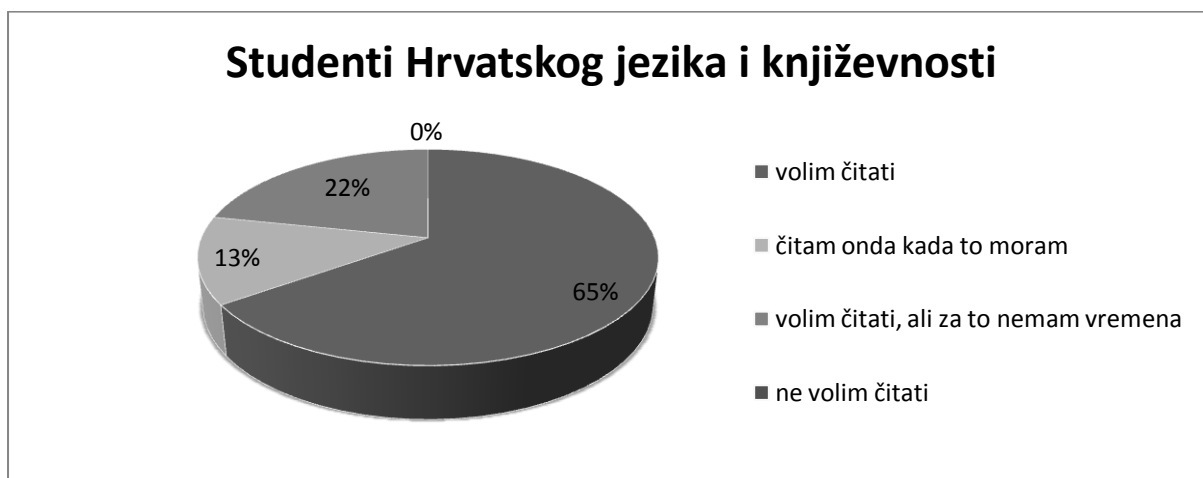
Kod 11 ispitanika nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci zapažaju se jednaki podaci. Njih 32 % učlanjeno je u Gradsku knjižnicu, jednako kao i u fakultetsku knjižnicu. Međutim najveći broj ispitanika učlanjen je u Sveučilišnu knjižnicu (36 %). Nijedan ispitanik nije neučlanjen u knjižnicu, a jedan ispitanik u anketi navodi kako se često koristi i vlastitom knjižnicom kod kuće.

5.1.2. Čitanje beletristike/stručne i znanstvene literature

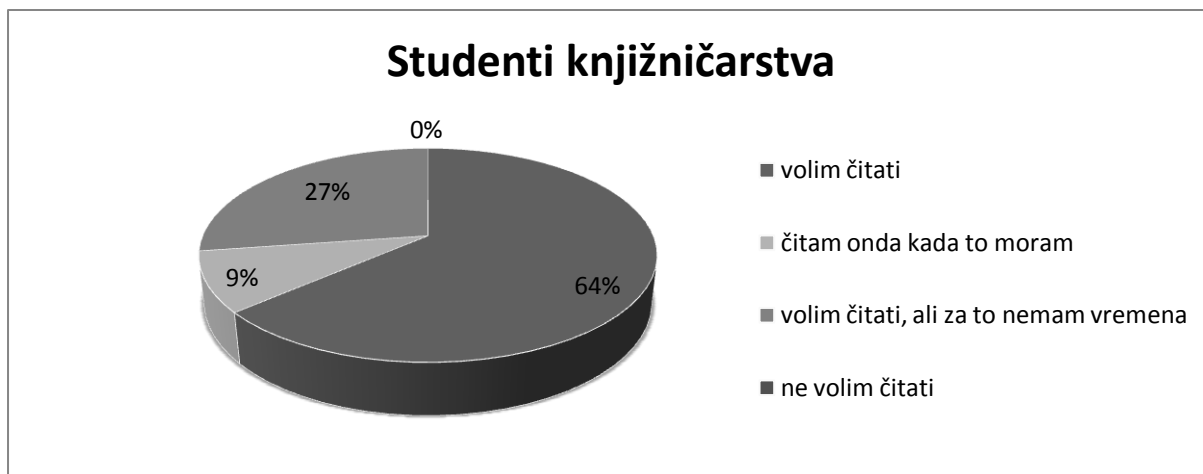
Grafički prikaz 6.

Najveći broj ispitanika (47 %) voli čitati beletristiku i/ili stručnu i znanstvenu literaturu. Prisutan je i podatak da njih 35 % čita samo onda kada to mora. 12 % ispitanika navodi kako voli čitati, ali za to zbog obaveza nema vremena. Samo jedan ispitanik (6 %) navodi kako ne voli čitati.

Grafički prikaz 7.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti u većini (65 %) navode da vole čitati i da vole čitati, ali za to nemaju vremena (22 %). 13 % ispitanika navodi kako čitaju samo onda kada to moraju. Niti jedan ispitanik ne navodi kako ne voli čitati.

Grafički prikaz 8.

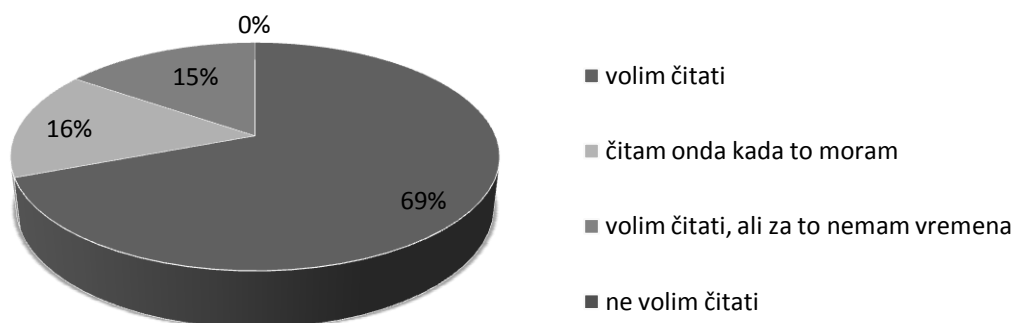
64 % studenata knjižničarstva navodi kako vole čitati, a 27 % navodi kako voli čitati, ali za to nema vremena. Samo jedan ispitanik (9 %) navodi kako čita onda kada to mora. Nijedan ispitanik ne navodi kako ne voli čitati.

Grafički prikaz 9.

Od studenata knjižničarstva koji su prethodno završili drugi fakultet te imaju najčešće profesorsko zvanje, njih 91 % navodi kako voli čitati. Samo jedan ispitanik (9 %) navodi kako ne voli čitati literaturu. Nisu zabilježeni odgovori da koji ispitanik čita onda kada to mora ili kako za čitanje nema vremena.

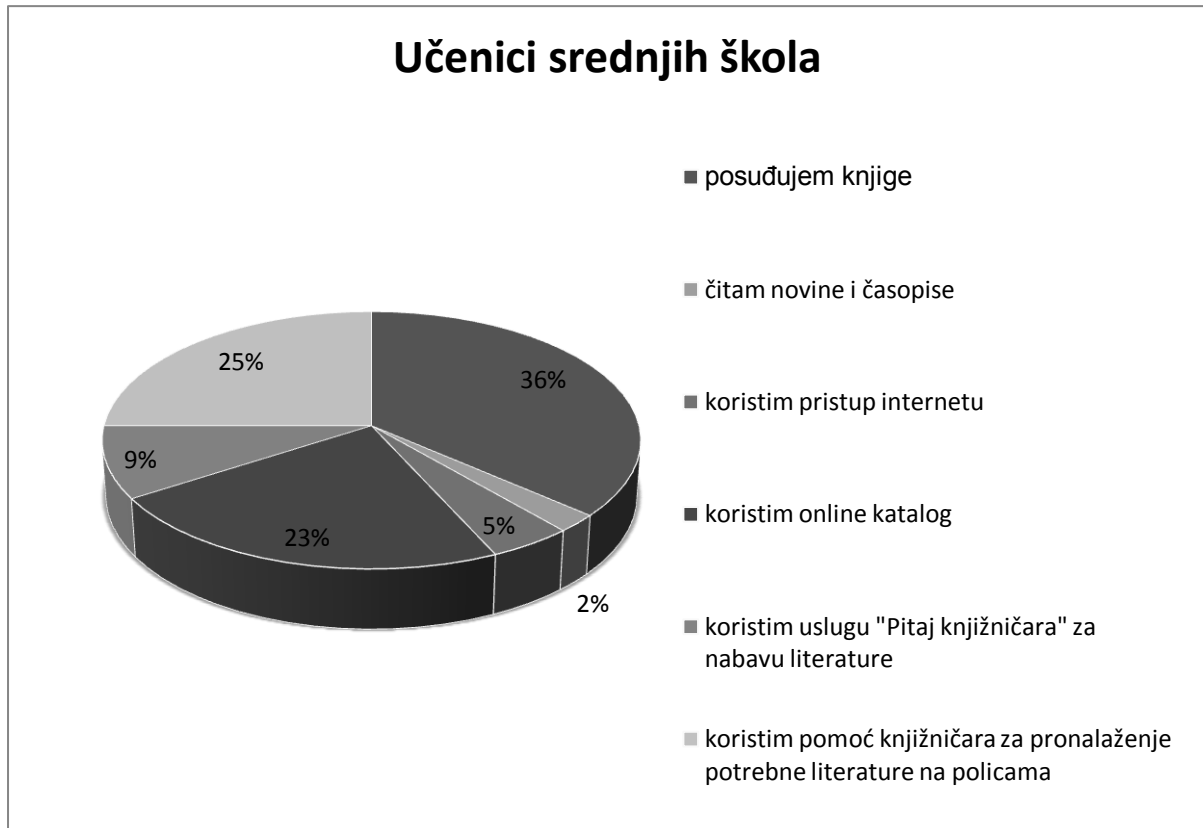
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 10.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci u većini navodi kako voli čitati (69 %) te kako voli čitati, ali za to nema vremena (15 %). 16 % ispitanika navodi kako čita onda kada to mora, a nijedan ispitanik nije naveo kako ne voli čitati.

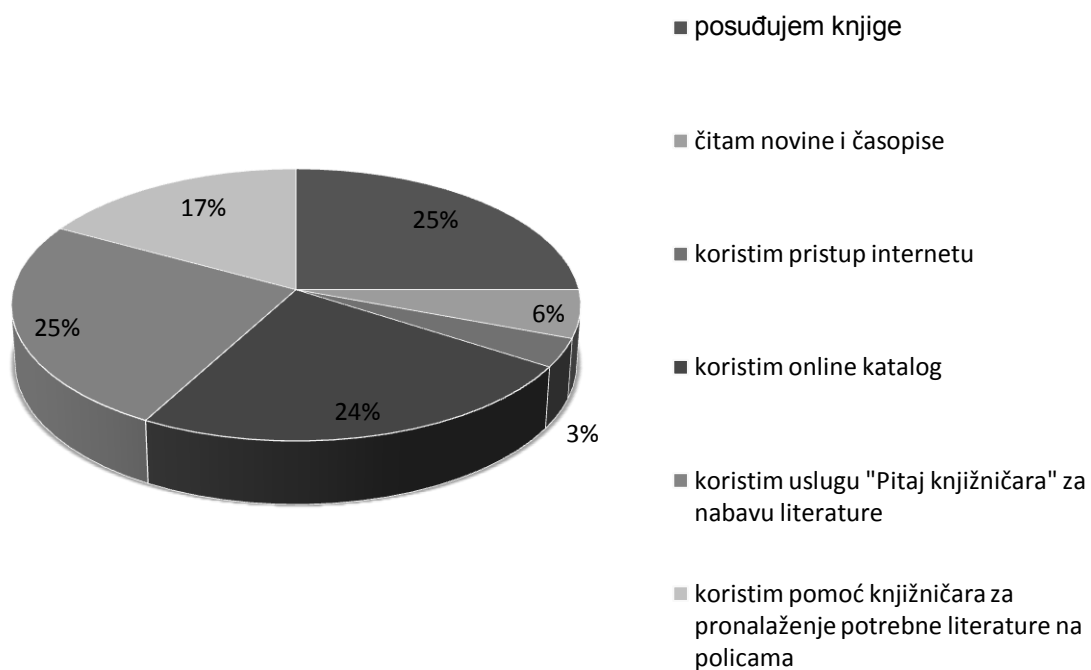
5.1.3. Korištenje usluga knjižnice

Grafički prikaz 11.

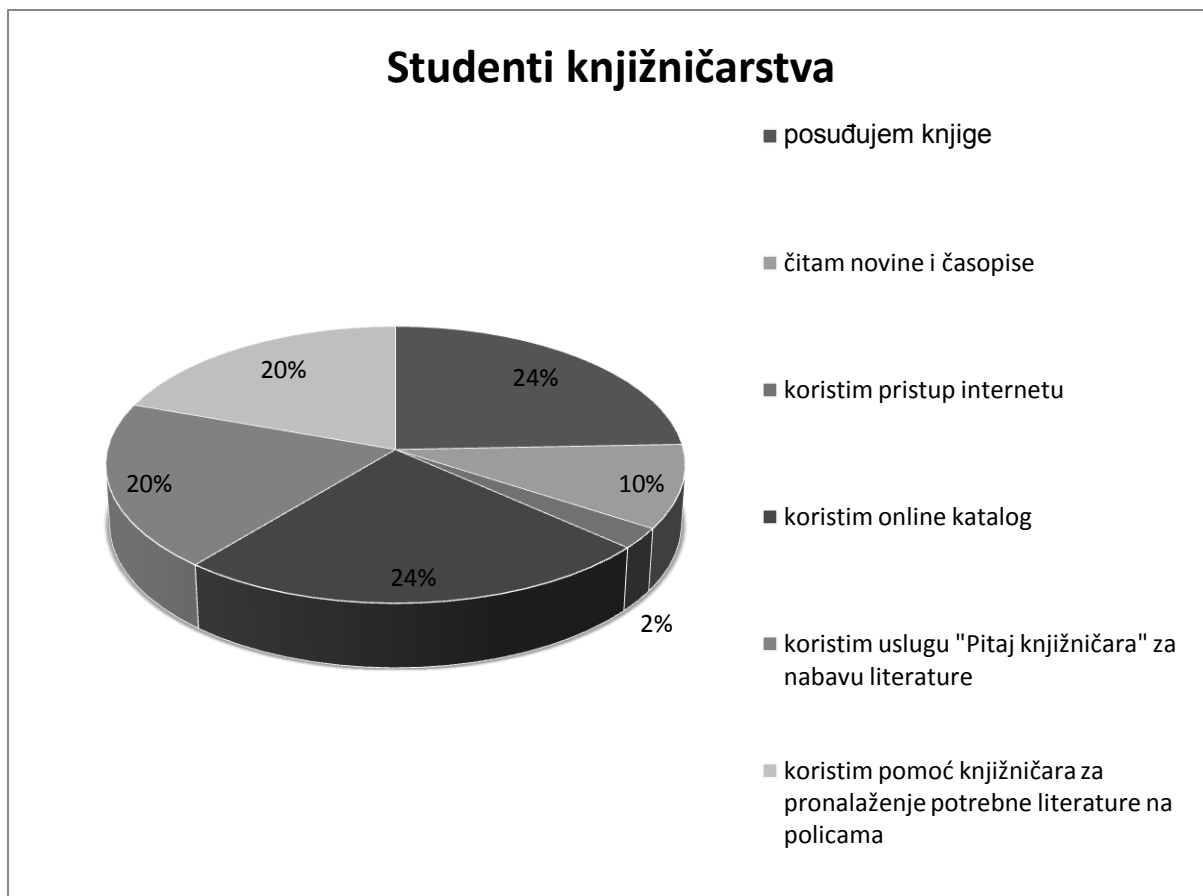
36 % učenika srednje škole u knjižnici posuđuje knjige. 25 % koristi pomoć knjižničara za pronalaženje potrebne literature na policama. 23 % ispitanika koristi online katalog. 9 % učenika koristi uslugu „Pitaj knjižničara“ za nabavu literature. 5 % ispitanika u knjižnici koristi pristup internetu, a 2 % čita novine i časopise unutar knjižnice.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti

Grafički prikaz 12.

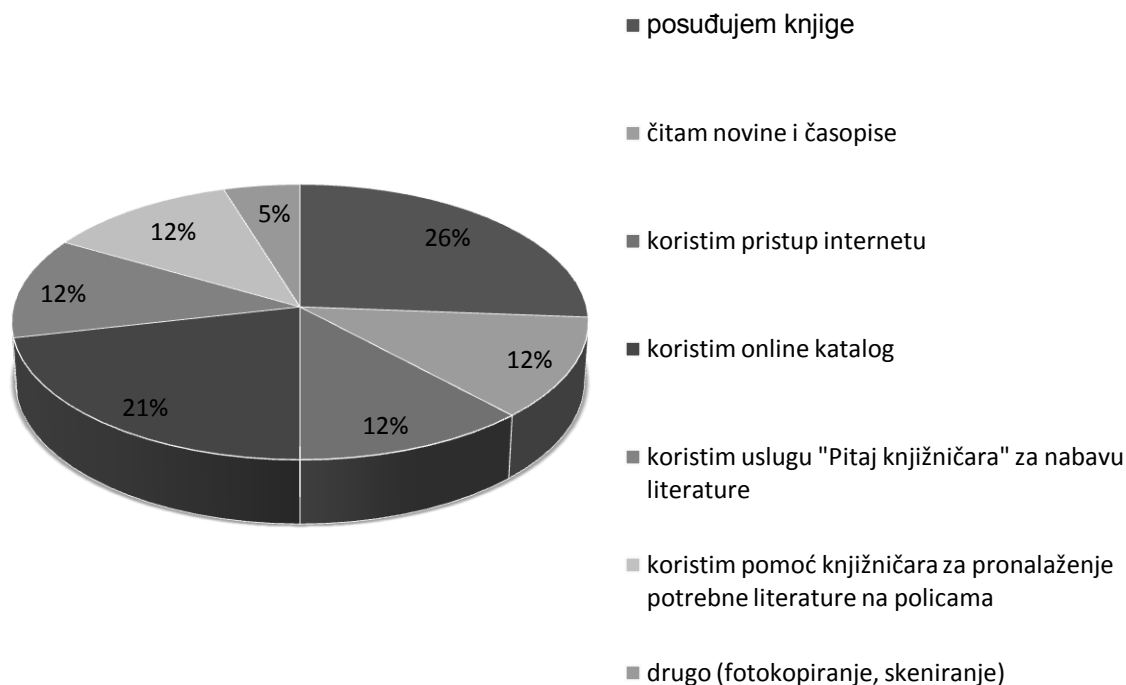
25 % studenata Hrvatskog jezika i književnosti navodi kako posuđuje knjige u knjižnicama, a također 24 % koristi online katalog za potrebe pronalaženja potrebne literature. 25 % ispitanika koristi uslugu „Pitaj knjižničara“ za nabavu literature. 17 % ispitanika koristi pomoć knjižničara za pronalaženje potrebne literature na policama. 6 % studenata u knjižnici čita novine i časopise kao jedan od izvora informacija, a njih 3 % koristi internet.

Grafički prikaz 13.

Studenti knjižničarstva potvrđuju jednak postotak (24 %) u posuđivanju knjiga u knjižnici i korištenju online kataloga kao pomoć u pretraživanju. 20 % studenata navodi kako koristi uslugu „Pitaj knjižničara“, ali jednaki broj navodi i kako koristi pomoć knjižničara za pronalaženje potrebne literature na policama. 10 % ispitanika čita novine i časopise, a 2 % ispitanika koristi pristup internetu.

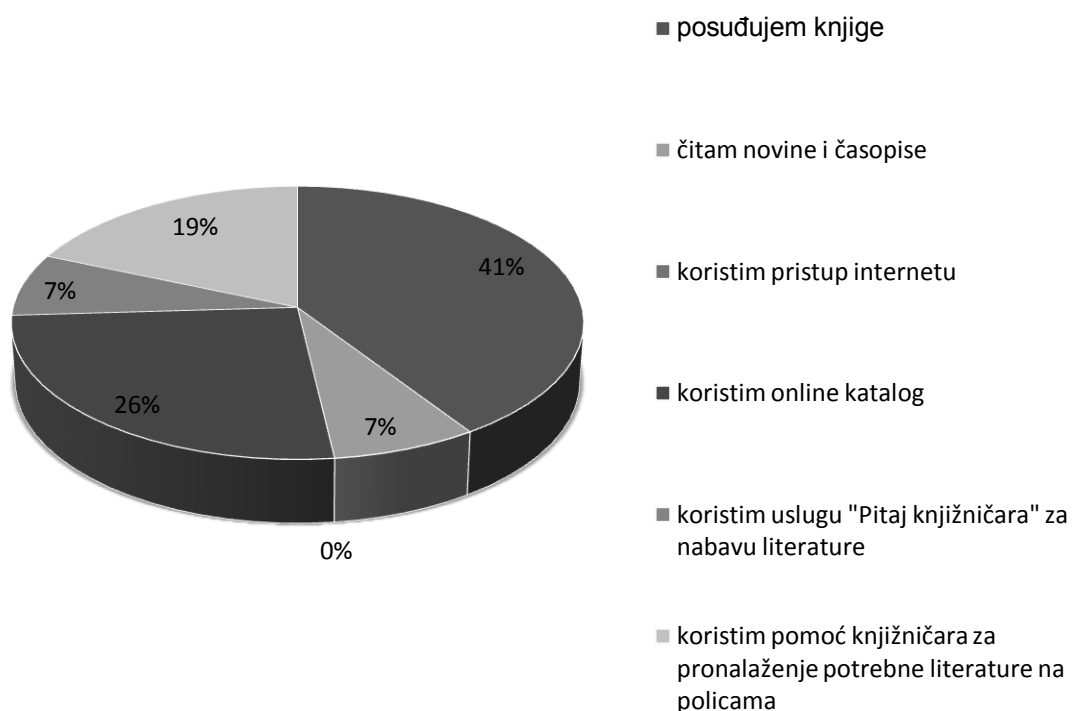
Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom

Grafički prikaz 14.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom u najvećem broju posuđuju knjige u knjižnici, njih 26 %. 21 % pritom koristi online katalog. 12 % ispitanika koristi pomoć knjižničara za pronalaženje potrebne literature na policama, uslugu „Pitaj knjižničara“ za pronalaženje potrebne literature na policama, čita novine i časopise te koristi pristup internetu. 5 % ispitanika ove skupine navodi i da koristi uslugu fotokopiranja i skeniranja u knjižnici.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 15.

41 % nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci u knjižnici posuđuje knjige, a pritom njih 26 % koristi i online katalog knjižnice. 19 % ispitanika koristi pomoć knjižničara za pronalaženje potrebne literature na policama. 7 % ispitanika koristi uslugu „Pitaj knjižničara“ za nabavu literature. 7 % ispitanika koristi uslugu čitanja novina i časopisa, dok nijedan ispitanik ne koristi pristup internetu unutar knjižnice.

5.1.4. Korištenje interneta

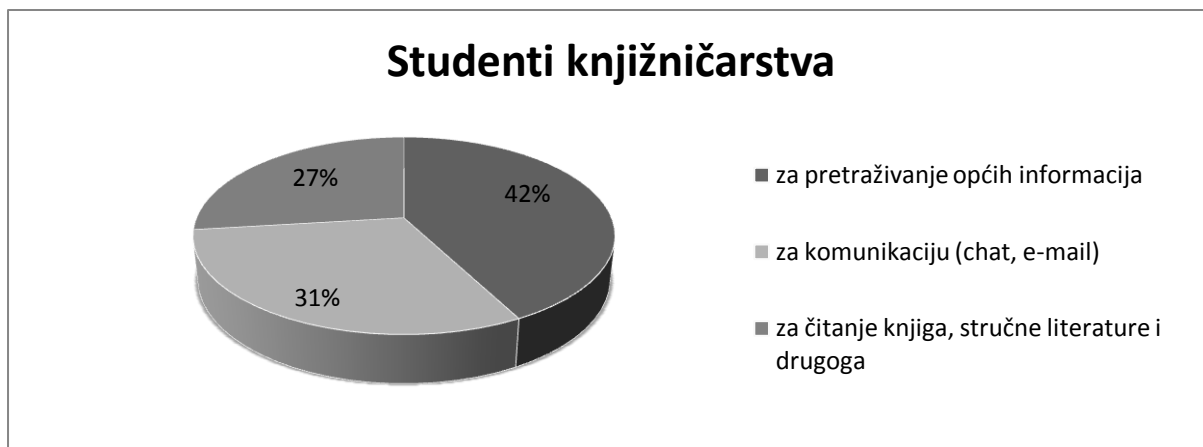
Grafički prikaz 16.

37 % učenika srednjih škola navodi kako internet koriste za komunikaciju (chat i/ili e-mail). Njih 33 % internet koristi za pretraživanje općih informacija, a 30 % ispitanika internet koristi za čitanje knjiga, stručne literature i drugih elektroničkih izvora.

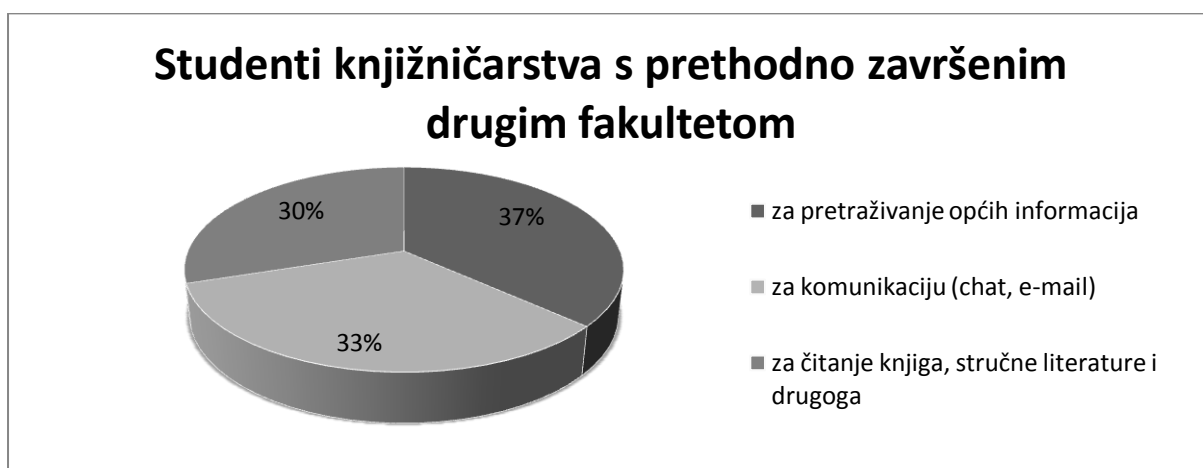
Grafički prikaz 17.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti više koriste internet za pretraživanje općih informacija (njih 39 %), a manje za komunikaciju (njih 31 %). 30 % ispitanika koristi internet za čitanje knjiga, stručne literature i drugih internetskih izvora.

Grafički prikaz 18.

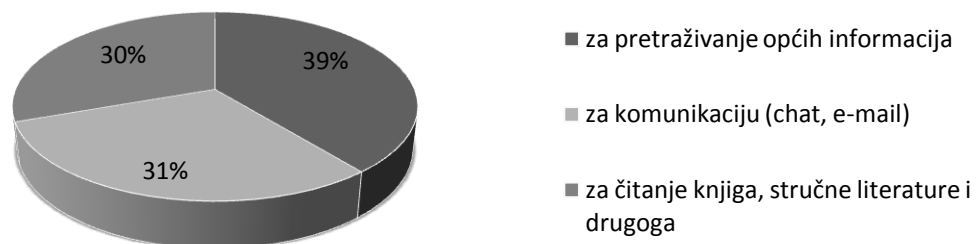
Kod studenata knjižničarstva 27 % ispitanika koristi internet za čitanje knjiga, stručne literature i drugih internetskih izvora. 42 % ispitanika internet koristi za pretraživanje općih informacija, a njih 31 % internet koristi za komunikaciju.

Grafički prikaz 19.

37 % studenata knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom navodi kako internet koristi za pretraživanje općih informacija. 33 % ispitanika koristi internet za komunikaciju, a 30 % njih za čitanje knjiga, stručne literature i drugih informacijskih izvora.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 20.

39 % nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci navodi kako internet koristi za pretraživanje općih informacija. Njih 31 % internet koristi za komunikaciju, a 30 % ispitanika internet koristi za čitanje knjiga, stručne literature i drugih internetskih izvora.

5.1.5. Učestalost pisanja seminarskih/stručnih radova

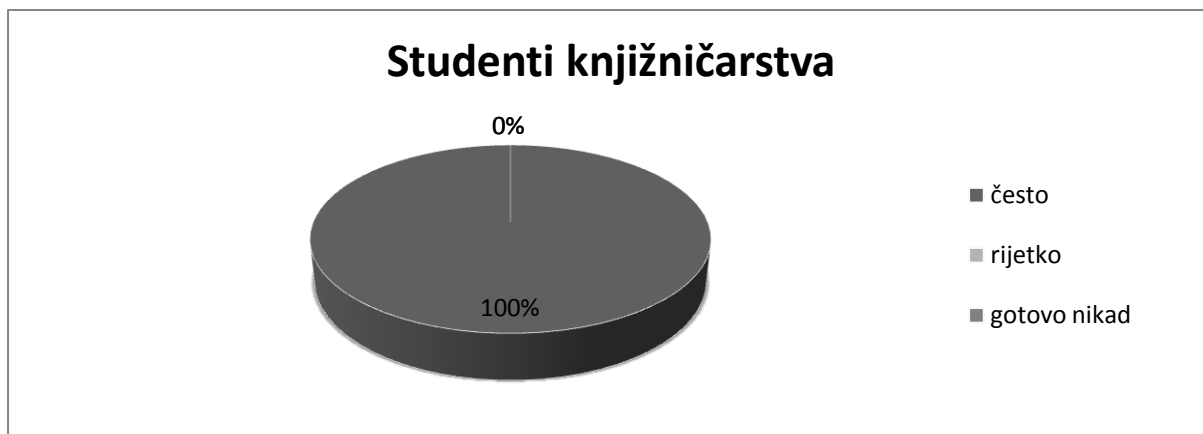
Grafički prikaz 21.

75 % učenika srednjih škola često piše seminarske radove, dok 13 % njih seminarske radove gotovo nikad ne piše, a 12 % njih seminarske radove piše rijetko.

Grafički prikaz 22.

90 % studenata kroatistike seminarske radove piše često, a 10 % kaže kako seminarske radove rijetko piše. Nijedan ispitanik nije potvrdio kako gotovo nikad ne piše seminarske radove.

Grafički prikaz 23.

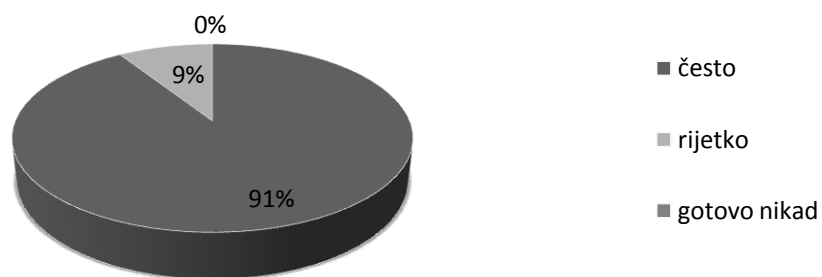
Studenti knjižničarstva u cijelosti (njih 100 %) potvrđuju kako često pišu seminarske radove, što nužno upućuje na potrebu kompetencija informacijske pismenosti.

Grafički prikaz 24.

82 % studenata knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom navode kako često pišu seminarske i/ili stručne i znanstvene radove, dok njih 18 % rijetko piše takve radove.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

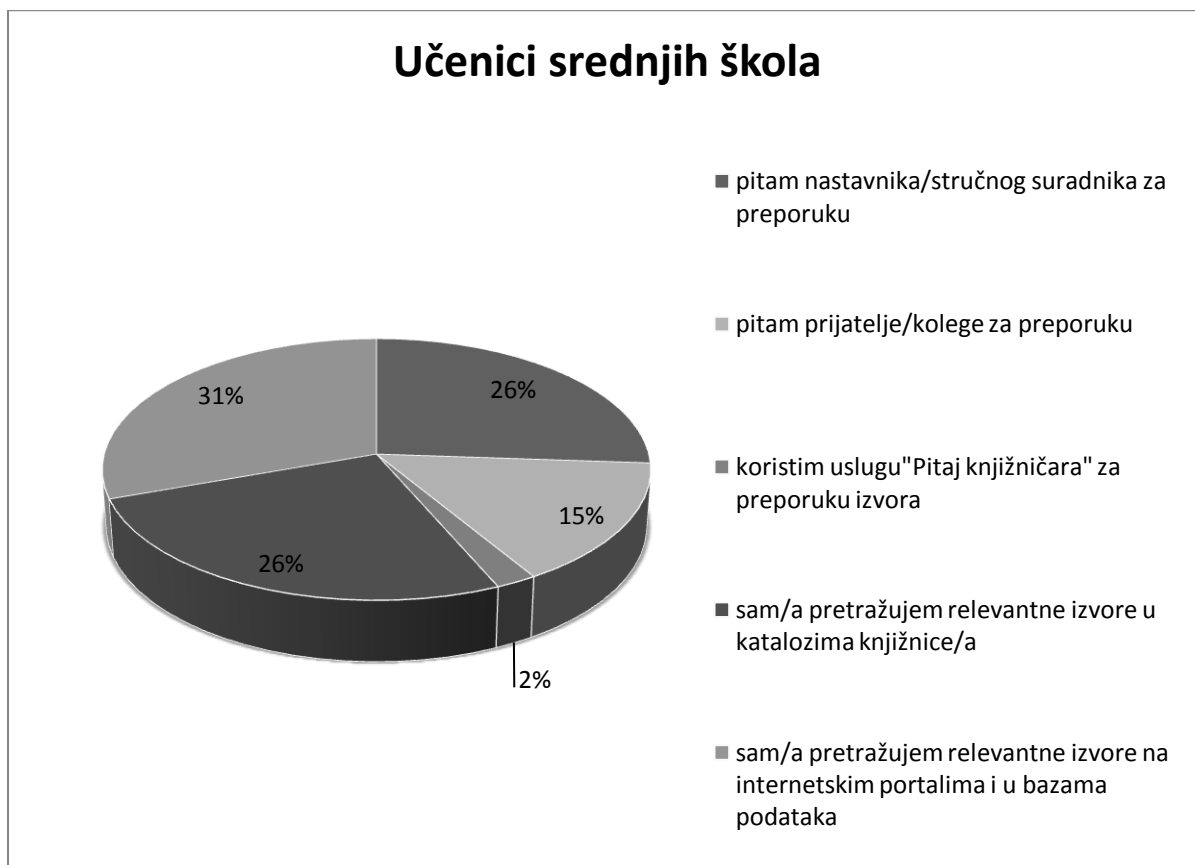

Grafički prikaz 25.

91 % nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci kaže kako često piše stručne i/ili znanstvene radove. Jedan ispitanik (9 %) kaže kako stručne i/ili znanstvene radove piše rijetko.

5.2. Izbor i način korištenja izvora za učenje i/ili istraživanje

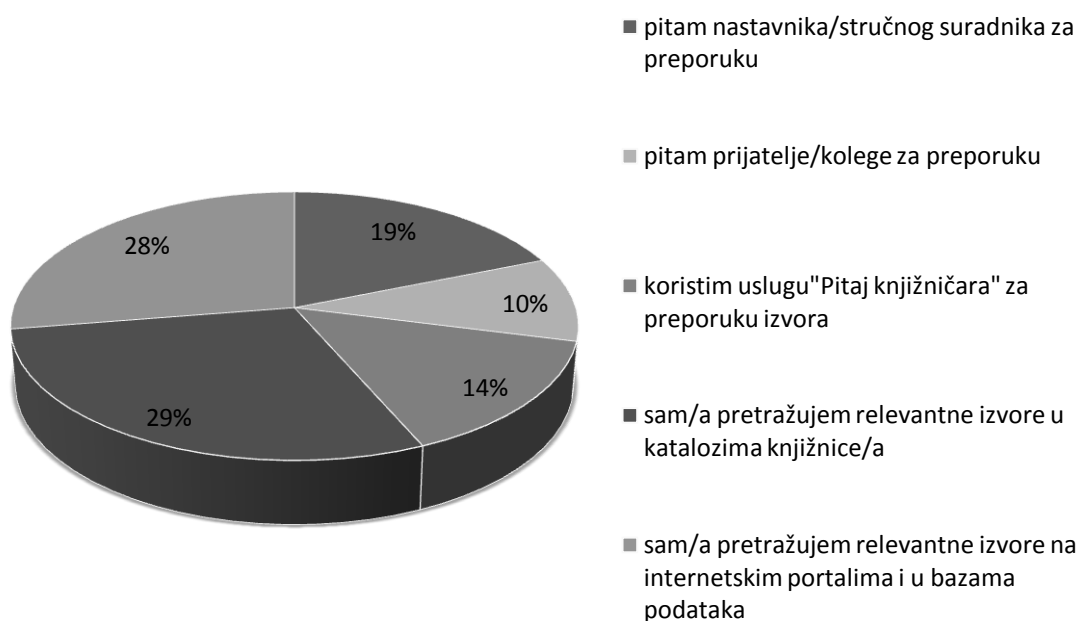
5.2.1. Presudan faktor u izboru izvora koji su relevantni za izradu seminarskog/stručnog rada

Grafički prikaz 26.

Većina ispitanih učenika, 31 % njih, navodi kako samostalno pretražuje relevantne izvore na internetskim portalima i u bazama podataka. 26 % njih navodi kako samostalno pretražuju relevantne izvore u katalozima knjižnica, a jednak postotak ispitanika navodi kako pita nastavnika za preporuku. 15 % ispitanika pita kolege za preporuku, a 2 % ispitanika koristi se uslugom „Pitaj knjižničara“ za preporuku informacijskih izvora.

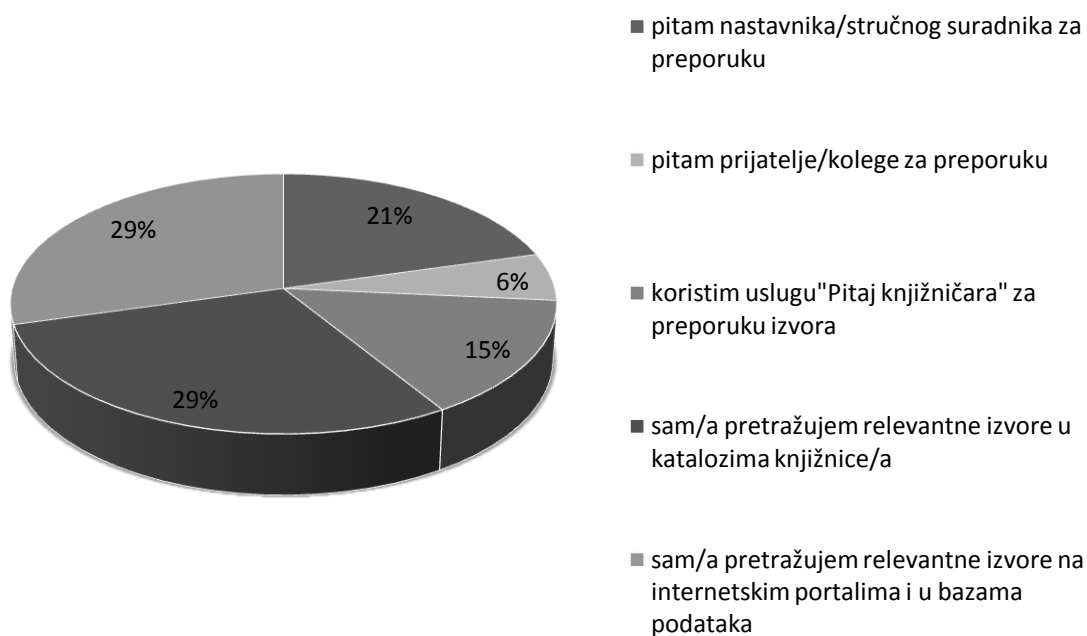
Studenti Hrvatskog jezika i književnosti

Grafički prikaz 27.

Rezultati istraživanja pokazuju da 29 % ispitanih samostalno pretražuje relevantne izvore u katalozima knjižnica. Njih 28 % također samostalno pretražuje relevantne izvore na internetskim portalima i u bazama podataka. 19 % ispitanika navodi kako pitaju nastavnika ili stručnog suradnika za preporuku, a 10 % njih pitaju za to kolegu. 14 % ispitanika oslanja se na uslugu „Pitaj knjižničara“ za preporuku relevantnih izvora.

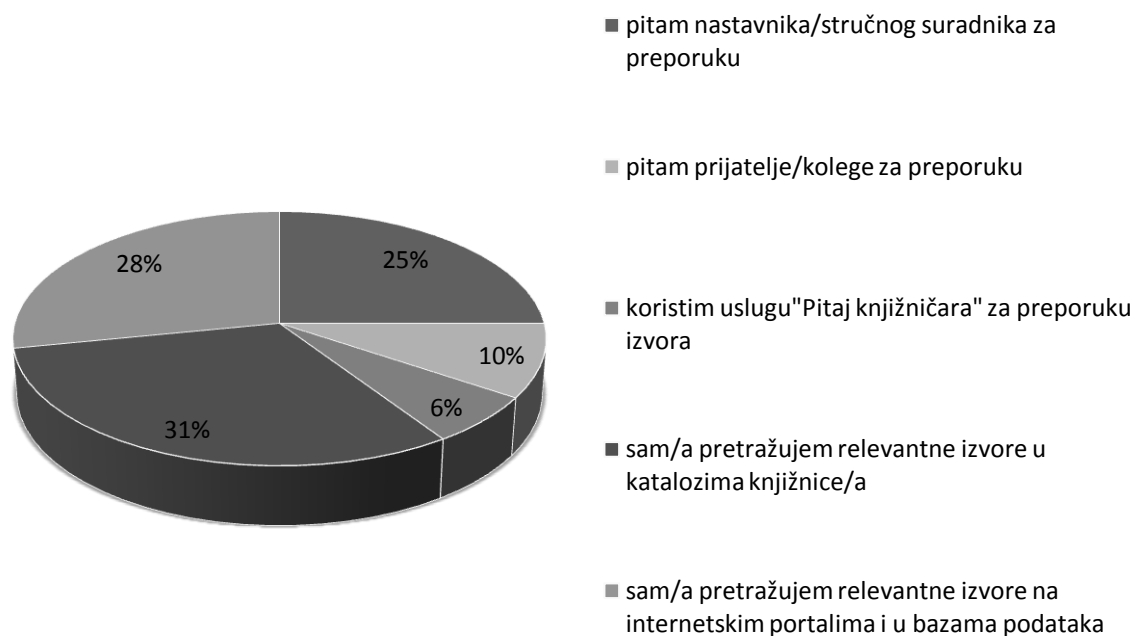
Studenti knjižničarstva

Grafički prikaz 28.

Rezultati ispitivanja pokazuju kako 29 % studenata knjižničarstva samostalno pretražuje relevantne izvore u katalozima knjižnica te na internetskim portalima i u bazama podataka. Njih 21 % pita nastavnika za preporuku u pretraživanju izvora, dok kolegu pita 6 % ispitanika. Studenti knjižničarstva se nešto više oslanjaju na uslugu „Pitaj knjižničara“ za preporuku izvora, pa to čini 15 % ispitanika.

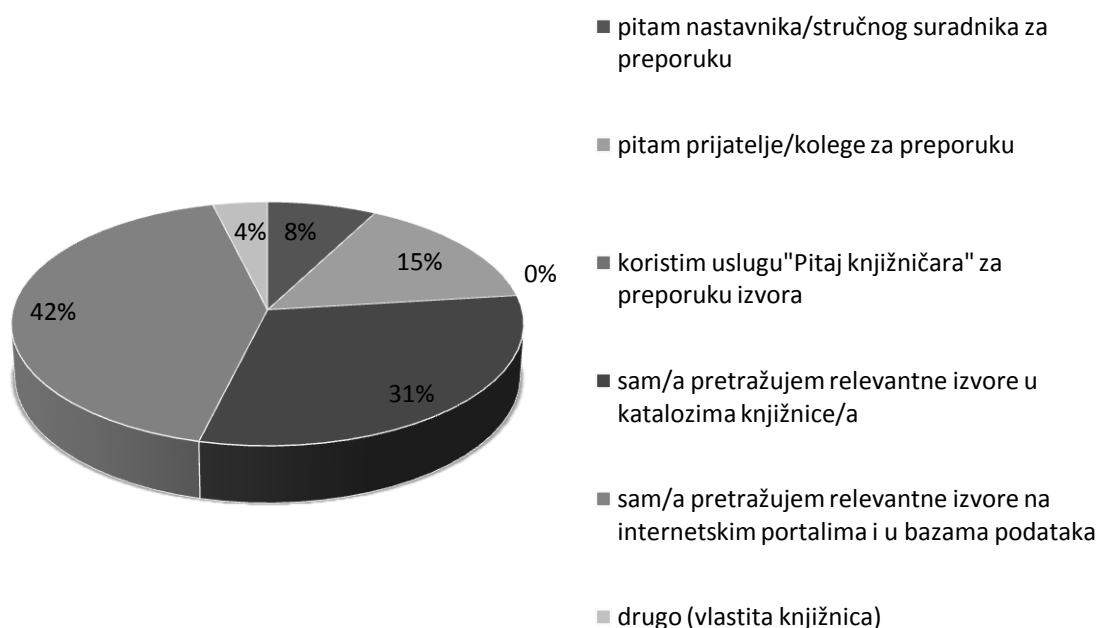
Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom

Grafički prikaz 29.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom navode kako njih 6 % koristi uslugu „Pitaj knjižničara“ za preporuku izvora. Najveći broj ispitanika, njih 31 %, samostalno pretražuje relevantne izvore u katalozima knjižnica. 28 % ispitanika samostalno zatim pretražuje relevantne izvore na internetskim portalima i u bazama podataka, a 25 % ispitanika za preporuku pitaju stručnog suradnika. 10 % ispitanika pita kolege za preporuku relevantnih izvora.

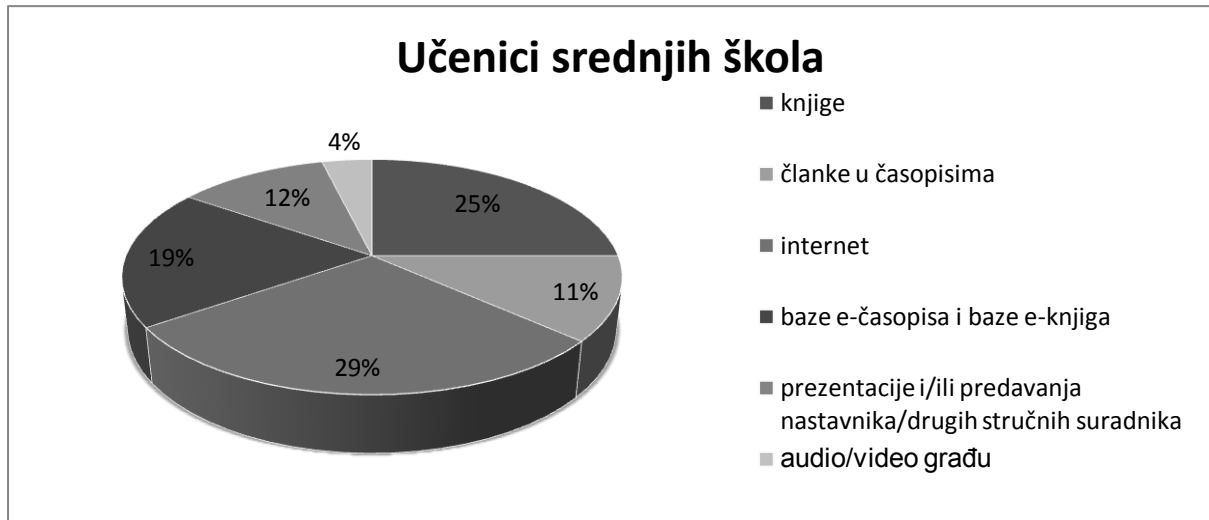
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 30.

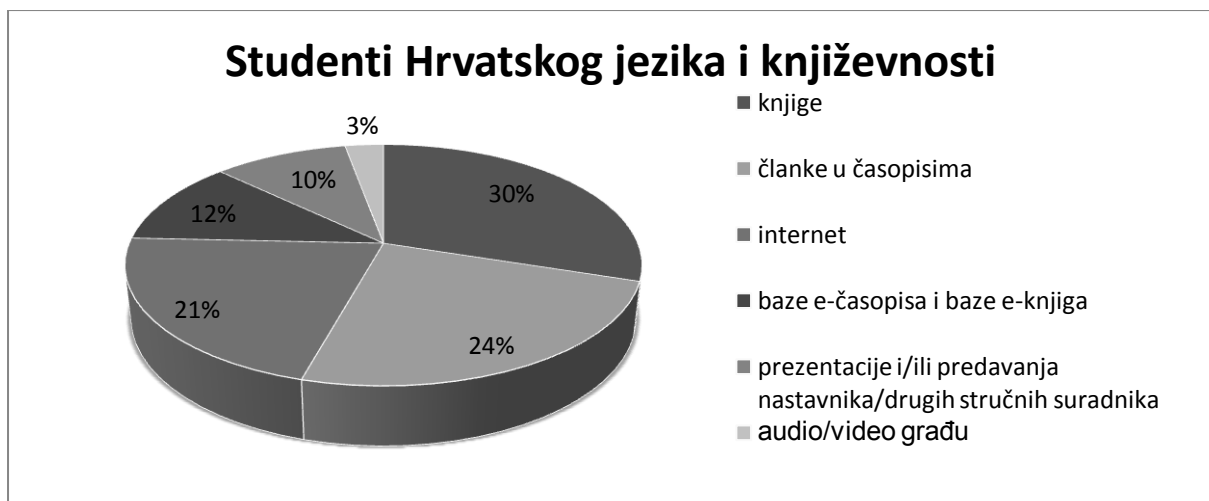
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci uopće ne koristi uslugu „Pitaj knjižničara“ za preporuku izvora. Najveći broj ispitanika, njih 42 %, samostalno pretražuje relevantne izvore na internetskim portalima i u bazama podataka, a njih 31 % samostalno pretražuje relevantne izvore u katalogizima knjižnica. Veći broj ispitanika, njih 15 %, pita svoje kolege za preporuku izvora, dok manji broj ispitanika, njih 8 %, pita za preporuku izvora svoje stručne suradnike. Jedan se ispitanik čak služi i građom iz vlastite knjižnice kod kuće.

5.2.2. Najčešće korišteni formati izvora kod pisanja seminarских/stručnih radova

Grafički prikaz 31.

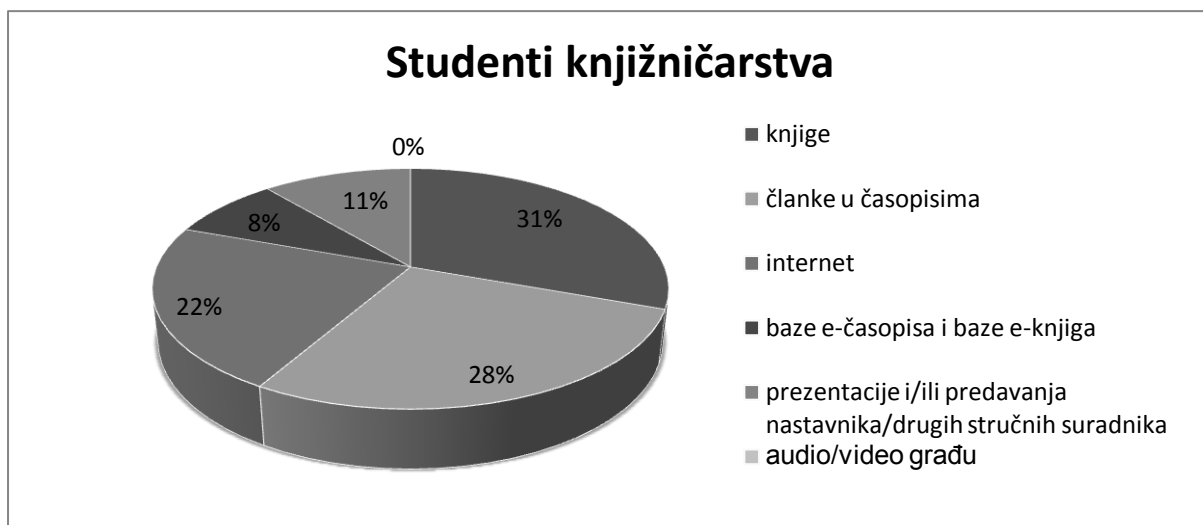
Kod pisanja seminarских radova 29 % učenika srednjih škola koristi internet. Po učestalosti slijedi korištenje tiskane građe (25 % ispitanika) te baza e-časopisa i baza e-knjiga (19 % ispitanika). 12 % ispitanika oslanja se i na prezentacije i/ili predavanja svojih nastavnika, a 11 % ispitanika znanje proširuje i člancima u časopisima. 4 % ispitanika koristi audio/video građu kao izvor informacija tijekom pisanja seminarских radova.

Grafički prikaz 32.

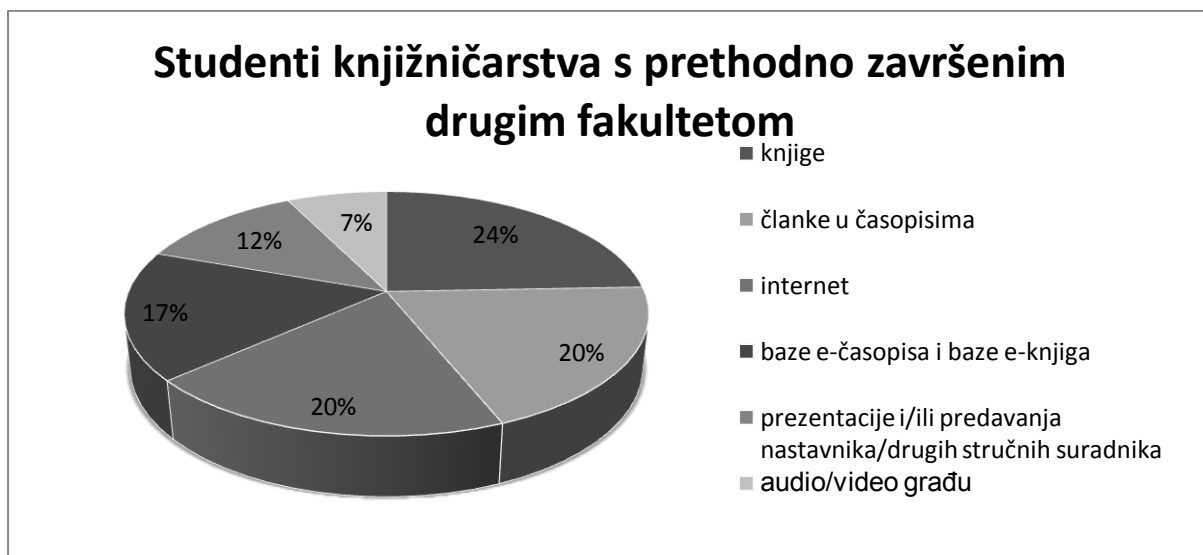
Većina studenata kroatistike, njih 30 %, koristi knjige, odnosno tiskane izvore. 24 % ispitanika koristi članke u časopisima, a 21 % njih internetske izvore. 12 % ispitanika koristi

baze e-časopisa i baze e-knjiga. 10 % ispitanika koristi prezentacije i/ili predavanja svojih nastavnika, a 3 % ispitanika audio/video građu.

Grafički prikaz 33.

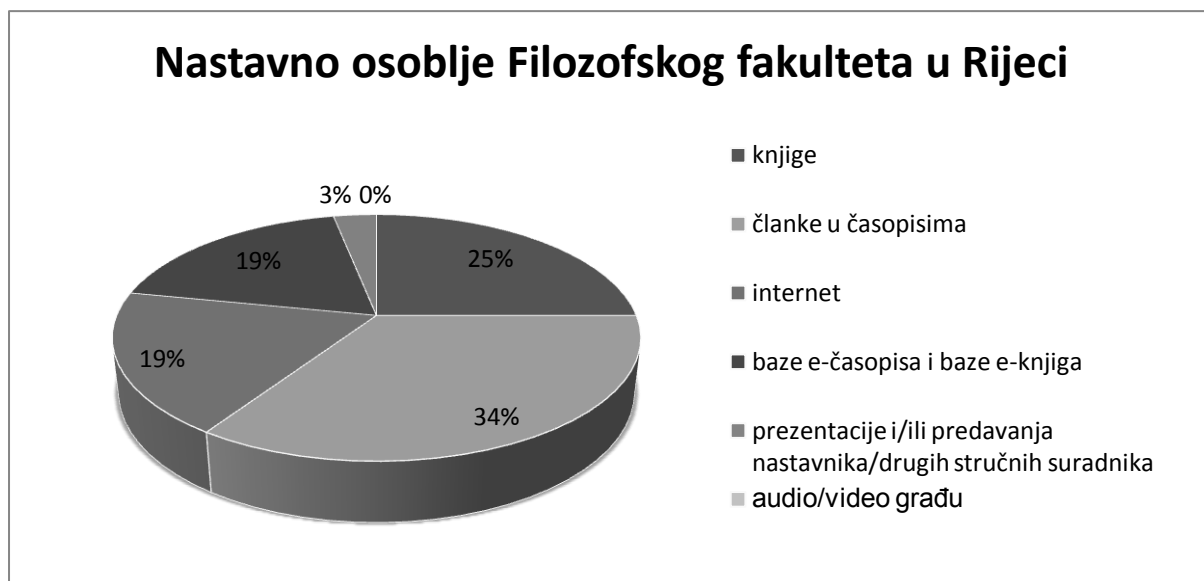
31 % studenata knjižničarstva koristi tiskanu građu, odnosno knjige, a također i članke u časopisima (28 % ispitanika). 22 % studenata koristi internet. Baze e-časopisa i baze e-knjiga koristi 8 % studenata, dok nešto više njih, 11 % ispitanika, koristi prezentacije i/ili predavanja nastavnika. Audio/video građa kod studenata knjižničarstva uopće se ne koristi.

Grafički prikaz 34.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom ponajviše koriste tiskanu građu, odnosno knjige koristi njih 24 %, dok članke u časopisima koristi njih 20 %. Također 20 % ispitanika koristi internet, a čak 17 % baze e-časopisa i baze e-knjiga. 12 % ispitanika

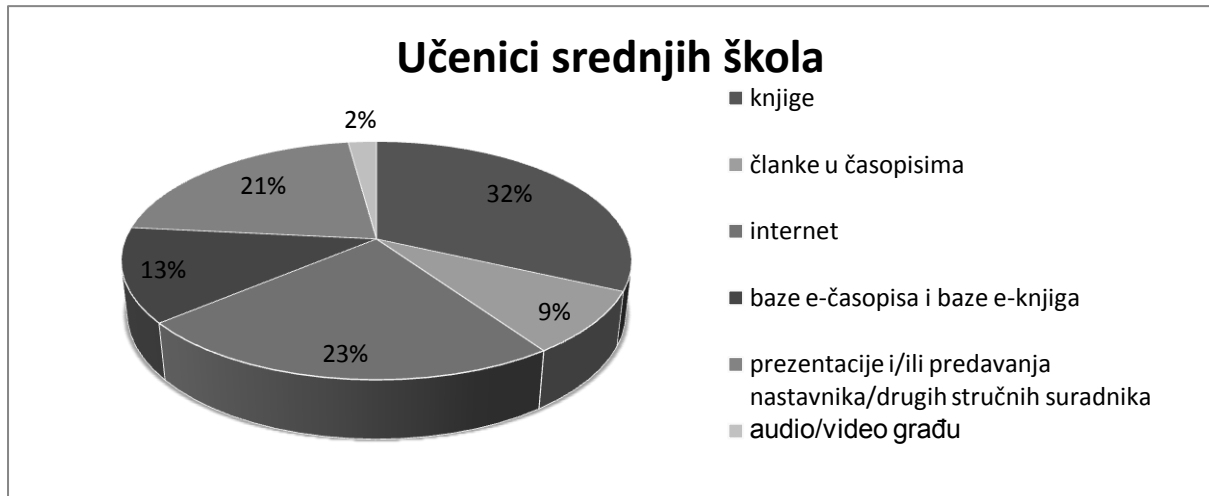
koristi prezentacije i/ili predavanja nastavnika/drugih stručnih suradnika, dok 7 % ispitanika koristi audio/video građu.

Grafički prikaz 35.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci ponajviše koristi članke u časopisima (njih 34 %), a njih 25 % koristi knjige. 19 % ispitanika koristi internet i baze e-časopisa i e-knjiga kao izvor informacija. 3 % ispitanika koristi prezentacije i/ili predavanja drugih stručnih suradnika, a nijedan ispitanik kao izvor informacija ne koristi audio/video građu.

5.2.3. Najčešće korišteni formati izvora za pripremu ispita i/ili izlaganje seminarskih/stručnih radova

Grafički prikaz 36.

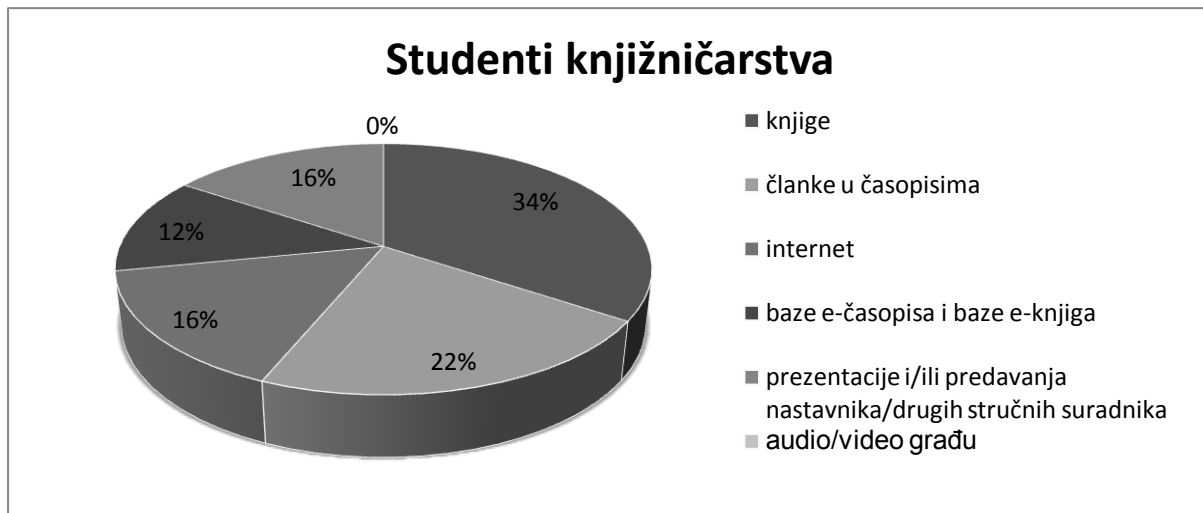
Učenici srednjih škola za pripremu ispita i/ili izlaganje seminarskih radova ponajviše koriste knjige, njih 32 %. 23 % ispitanika pritom koristi internet, a 21 % koristi prezentacije i/ili predavanja nastavnika. 13 % ispitanika pritom koristi baze e-časopisa i baze e-knjiga. 9 % ispitanika koristi članke u časopisima, a samo 2 % audio/video građu.

Grafički prikaz 37.

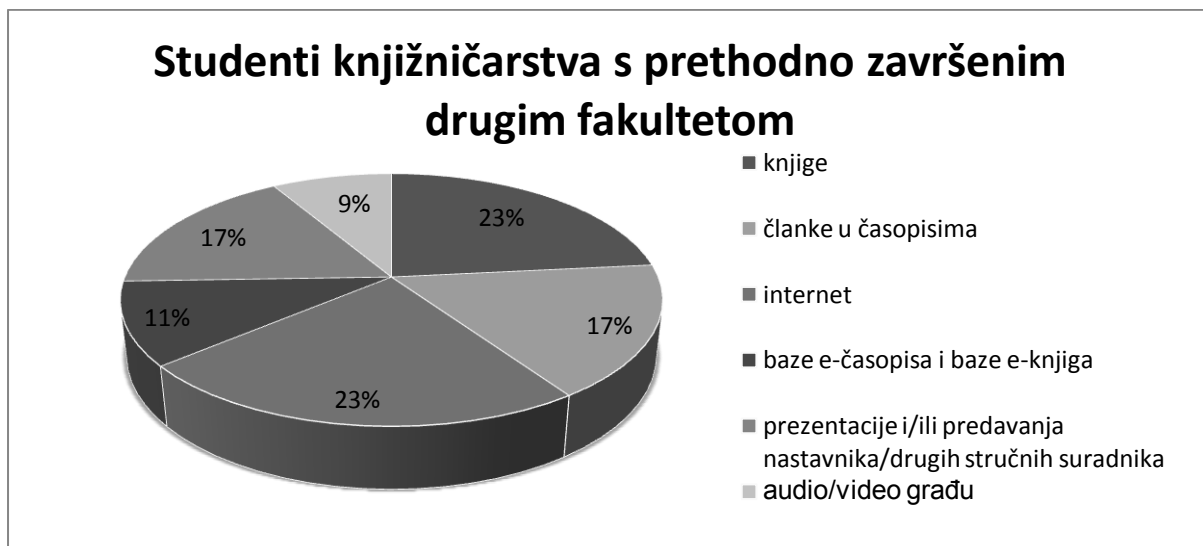
Veći broj studenata Hrvatskog jezika i književnosti, njih 33 %, koristi tiskanu građu, dok članke u časopisima koristi 24 % ispitanika. 16 % ispitanika koristi pritom internet i

prezentacije i/ili predavanja svojih nastavnika. 9 % ispitanika služi se bazama e-časopisa i e-knjiga, a audio/video građu koristi 2 % ispitanika.

Grafički prikaz 38.

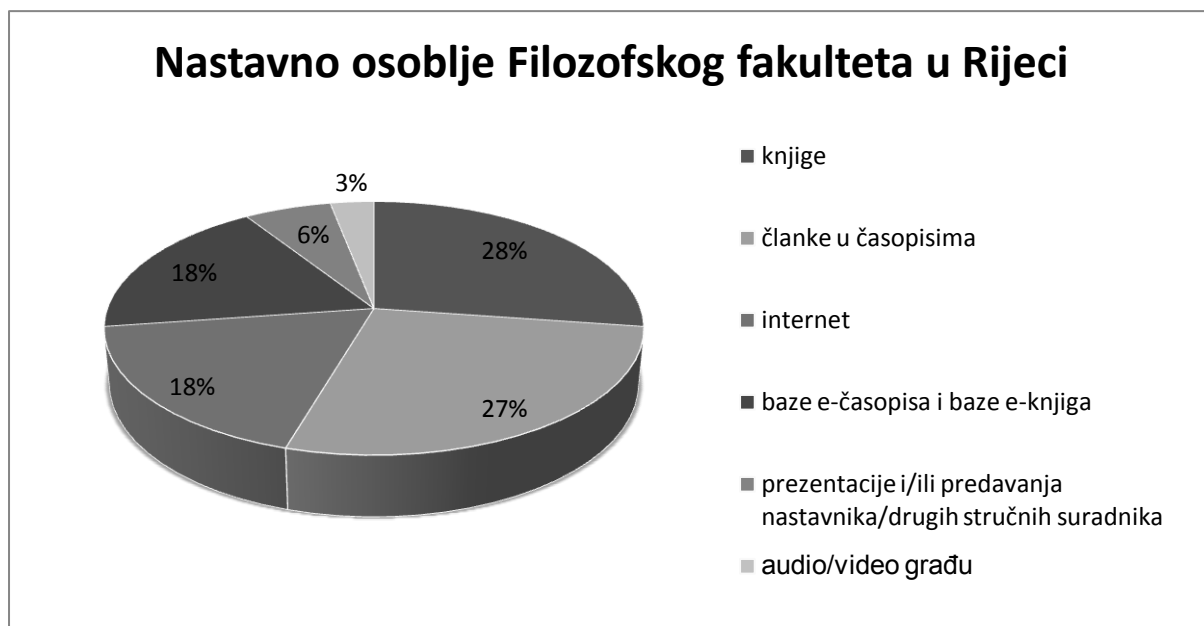
34 % ispitanih studenata knjižničarstva koristi knjige, dok članke u časopisima koristi njih 22 %. 16 % ispitanika koristi internet i prezentacije i/ili predavanja nastavnika za pripremu svojih ispita i /ili izlaganja seminarskih radova. 12 % ispitanika služi se bazama e-časopisa i bazama e-knjiga, a nijedan ispitanik ne služi se audio/video građom.

Grafički prikaz 39.

Studenti knjižničarstva koji su prethodno završili drugi fakultet i stekli zvanje, ponajviše koriste knjige i internet za pripremu ispita i/ili izlaganje seminarskih/stručnih radova (njih 23 %). 17 % ispitanika koristi pritom članke u časopisima i prezentacije i /ili predavanja

nastavnika/stručnih suradnika. 11 % ispitanika koristi baze e-časopisa i baze e-knjiga, dok 9 % ispitanika koristi audio/video građu..

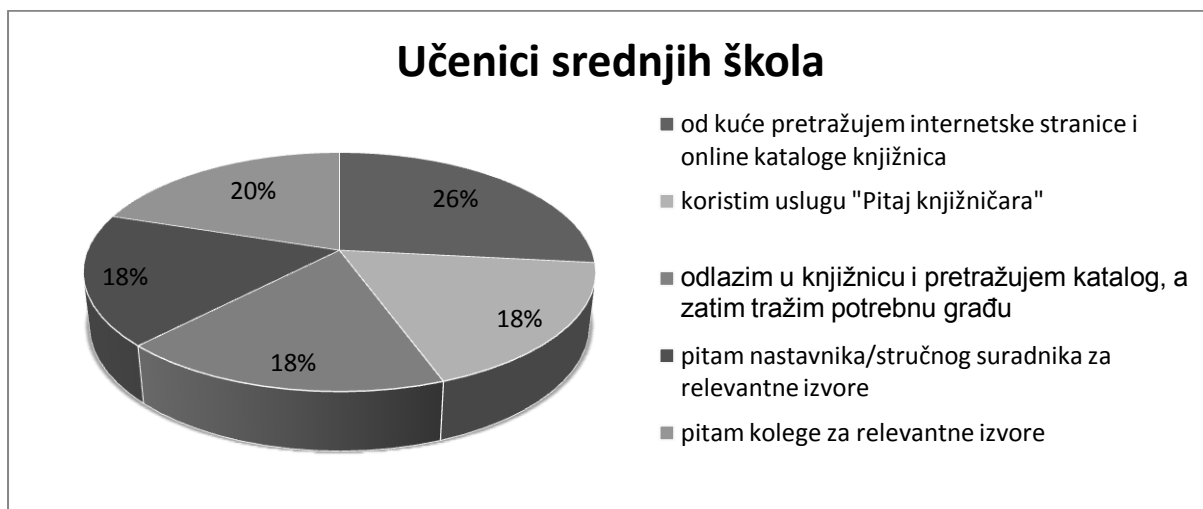

Grafički prikaz 40.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci za pripremu izlaganja stručnih radova ponajviše koriste knjige, njih 28 % ispitanika, i članke u časopisima, njih 27 % ispitanika. 18 % ispitanika koristi pritom internet, jednako kao što koriste i baze e-časopisa i baze e-knjiga. Prezentacije i/ili predavanja drugih stručnih suradnika koristi 6 % ispitanika, a 3 % ispitanika koristi audio/video građu.

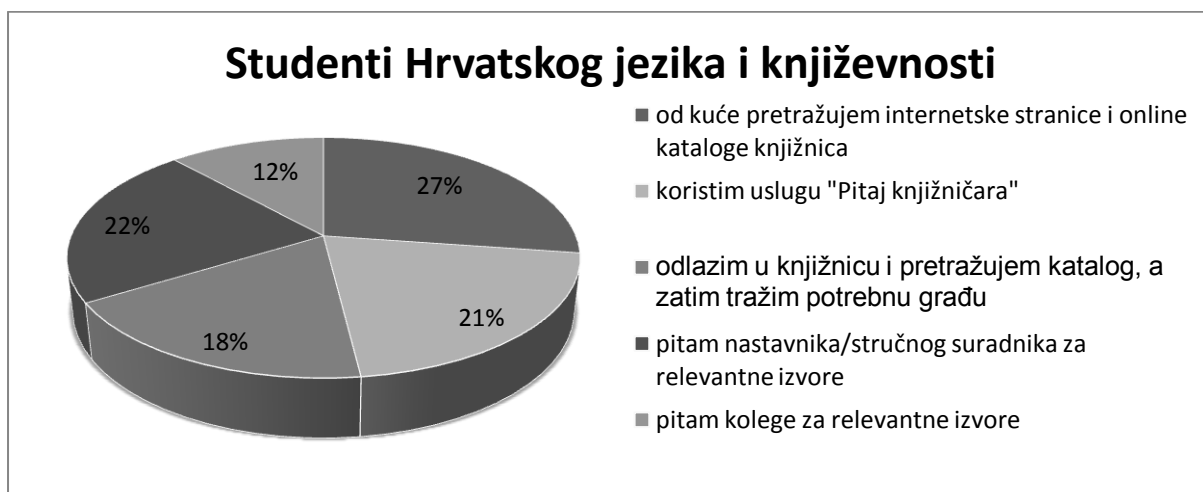
5.3. Pristupi informacijskim tehnologijama i uslugama knjižnice

5.3.1. Koraci u istraživanju izvora

Grafički prikaz 41.

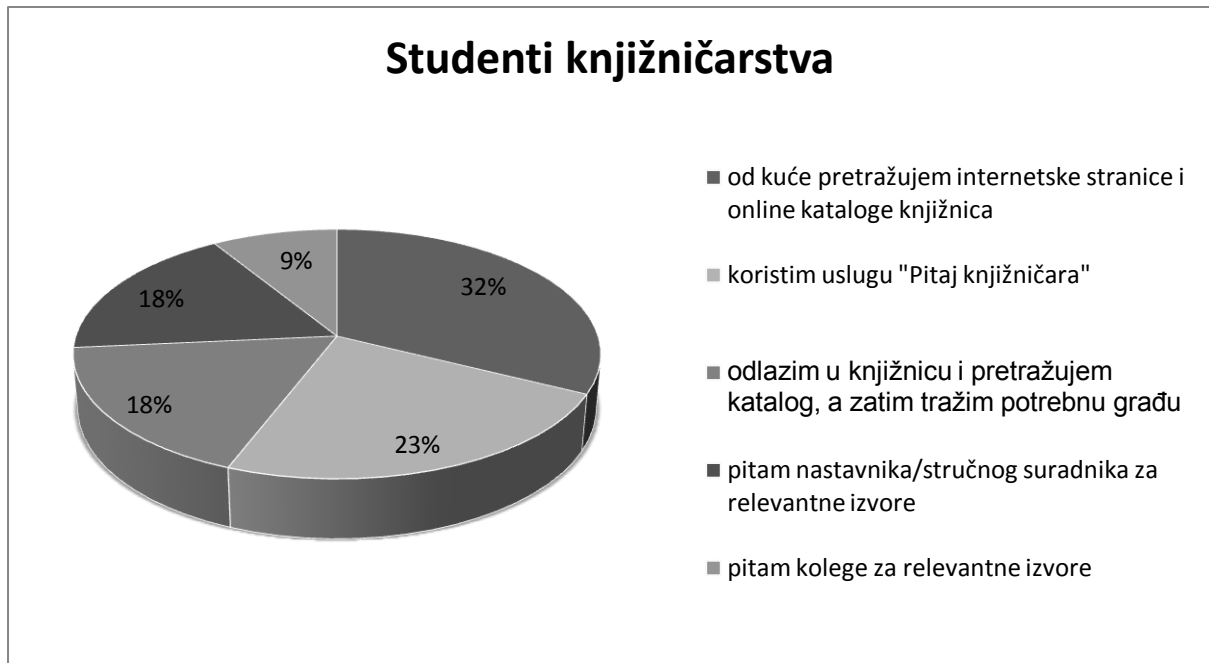
Nakon što izaberu temu seminarskog rada, 26 % učenika od kuće pretražuju internetske stranice i online kataloge knjižnica. 20 % ispitanika pita kolege za preporuku relevantnih izvora. 18 % ispitanika odlazi u knjižnicu i pretražuje katalog, a zatim traži potrebnu građu. Jednak broj ispitanika koristi uslugu „Pitaj knjižničara“ za preporuku izvora ili pita za to nastavnika.

Grafički prikaz 42.

27 % studenata Hrvatskog jezika, nakon što izaberu temu seminarskog rada, kreću s pretraživanjem internetskih stranica i online kataloga knjižnica od kuće. 22 % ispitanika pitat će svoje nastavnike za preporuku relevantnih izvora, a 21 % ispitanika za to će koristiti uslugu

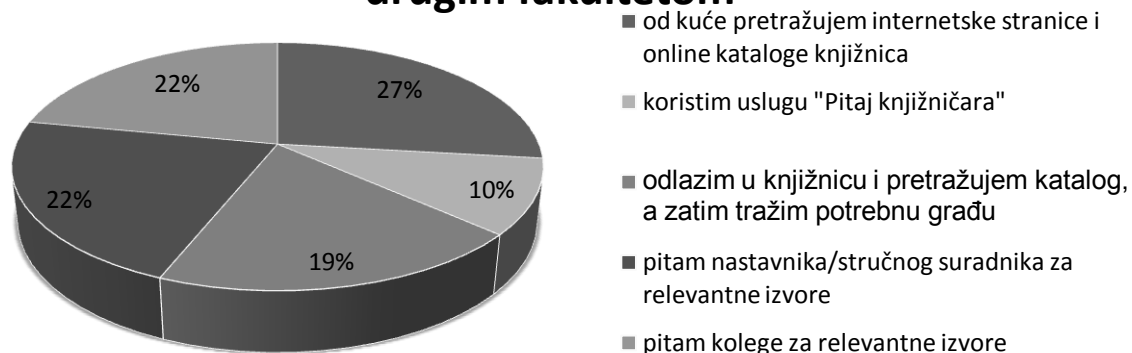
„Pitaj knjižničara“. Manji broj ispitanika, njih 18 %, odlazi u knjižnicu i pretražuje katalog, a zatim potražuje i potrebnu građu. 12 % ispitanika za relevantne izvore pita svoje kolege.

Grafički prikaz 43.

32 % studenata knjižničarstva prvo od kuće pretražuje internetske stranice i online kataloge knjižnica. 23 % ispitanika koristi uslugu „Pitaj knjižničara“. 18 % ispitanika za relevantne izvore pitaju i svoje nastavnike te odlaze u knjižnicu i pretražuju katalog te potrebnu građu. Za relevantne izvore svoje kolege pita 9 % ispitanika.

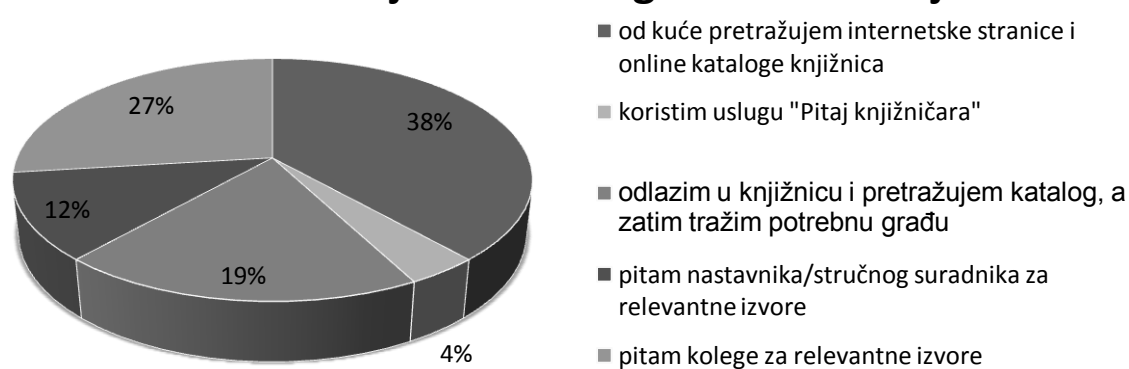
Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom

Grafički prikaz 44.

27 % ispitanika ove skupine od kuće će pretraživati internetske stranice i online kataloge knjižnica. 22 % ispitanika za relevantne će izvore pitati svoje nastavnike/stručne suradnike i/ili kolege, a 10 % ispitanika poslužit će se uslugom „Pitaj knjižničara“. 19 % ispitanika zatim će otići u knjižnicu i pretražiti katalog i potrebnu građu.

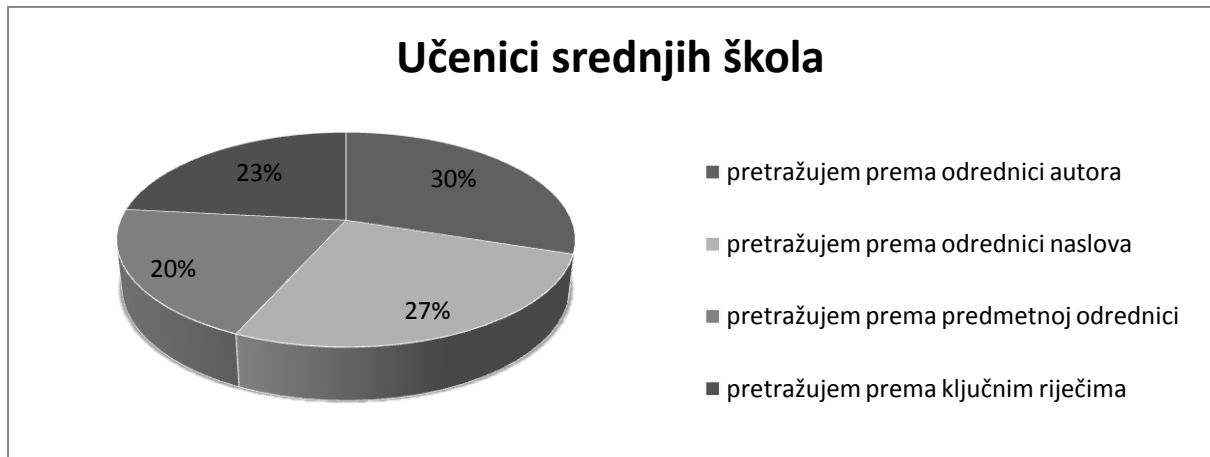
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 45.

38 % ispitanika nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci samostalno će od kuće pretražiti internetske stranice i online kataloge knjižnica. Njih 27 % za relevantne izvore upitat će svoje kolege, a 12 % njih svoje stručne suradnike. 19 % ispitanika otići će u knjižnicu i pretražiti katalog i potrebnu građu. 4 % njih pritom će koristiti uslugu „Pitaj knjižničara“.

5.3.2. Oblikovanje upita prilikom pretraživanja kataloga knjižnice

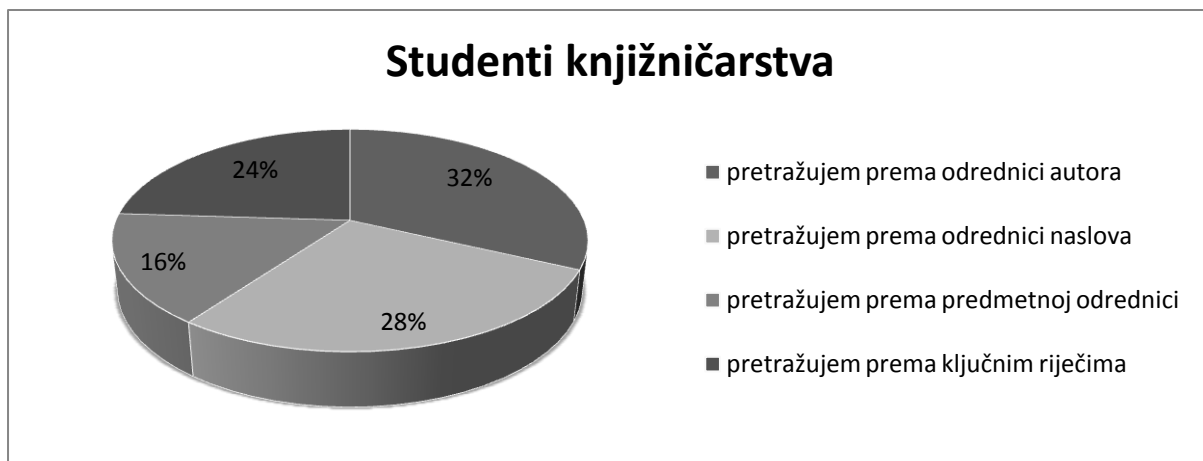
Grafički prikaz 46.

30 % učenika srednjih škola katalog će knjižnice pretražiti prema odrednici autora. 27 % ispitanika katalog će pretražiti prema odrednici naslova. 23 % ispitanika katalog će pretražiti prema ključnim riječima, a 20 % ispitanika prema predmetnoj odrednici.

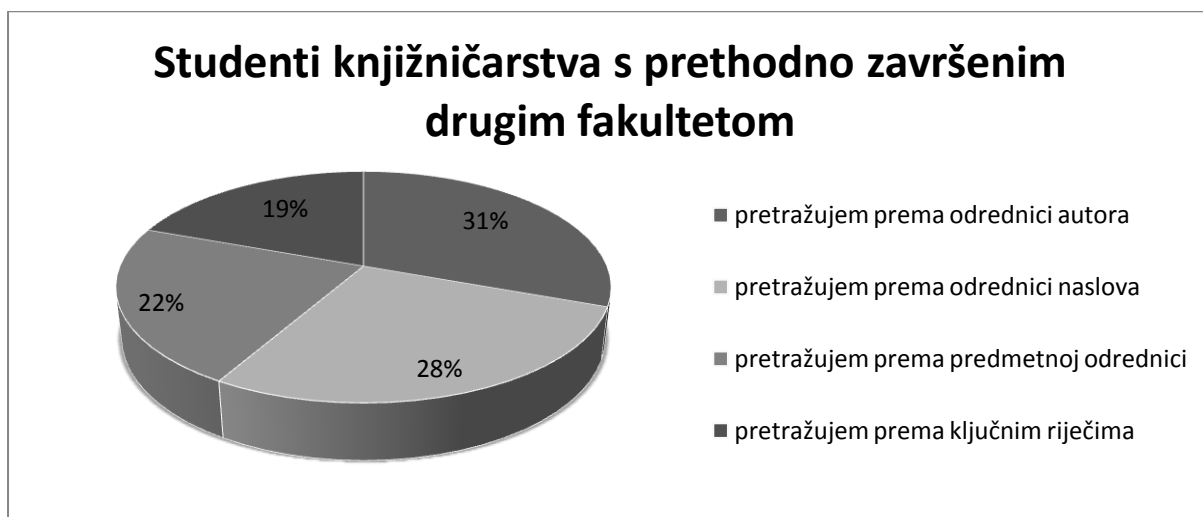
Grafički prikaz 47.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti pokazuju kako njih 38 % katalog pretražuje prema odrednici autora, a 33 % njih prema odrednici naslova. 22 % njih katalog pretražuje prema ključnim riječima, a 7 % ispitanika katalog pretražuje prema predmetnoj odrednici.

Grafički prikaz 48.

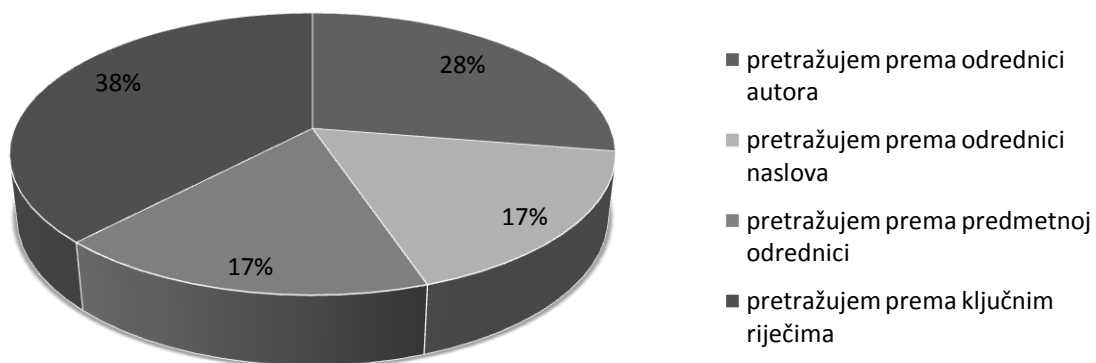
32 % studenata knjižničarstva pretražuje katalog prema odrednici autora, 28 % prema odrednici naslova, 24 % prema ključnim riječima, a 16 % prema predmetnoj odrednici.

Grafički prikaz 49.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom katalog ponajviše pretražuju prema odrednici autora, njih 31 %, i prema odrednici naslova, njih 28 %. 22 % ispitanika katalog pretražuje prema predmetnoj odrednici, dok 19 % njih pretražuje prema ključnim riječima.

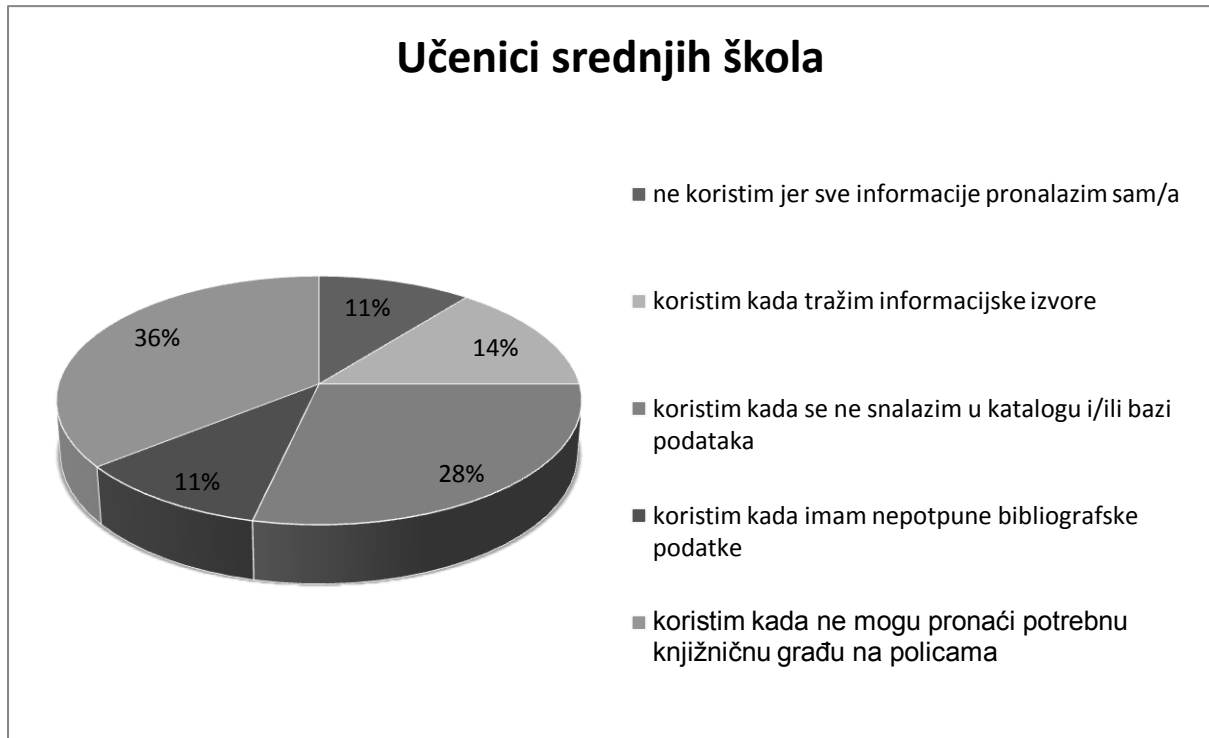
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 50.

38 % ispitanika ove skupine pretraživanje vrši prema ključnim riječima, koje omogućava povezivanje što većeg broja relevantnih naslova različitih autora. Osim pretraživanja prema odrednici autora u iznosu od 28 %, jednako se pretražuje prema odrednici naslova i prema predmetnoj odrednici, što čini 17 % ispitanika.

5.3.3. Pomoć knjižničara ili drugog informacijskog stručnjaka pri pretraživanju

Grafički prikaz 51.

Učenici srednjih škola pokazuju određenu razinu nesamostalnosti i nesnalažljivosti jer pomoć knjižničara i drugog informacijskog stručnjaka koristi 36 % ispitanika kada ne mogu pronaći potrebnu knjižničnu građu na policama. 11 % ispitanika pomoć knjižničara koristi kada ima nepotpune bibliografske podatke. 14 % ispitanika pomoć knjižničara koristi kada pretražuje informacijske izvore, dok tek 11 % ispitanika navodi da sve potrebne informacije pronalaze sami.

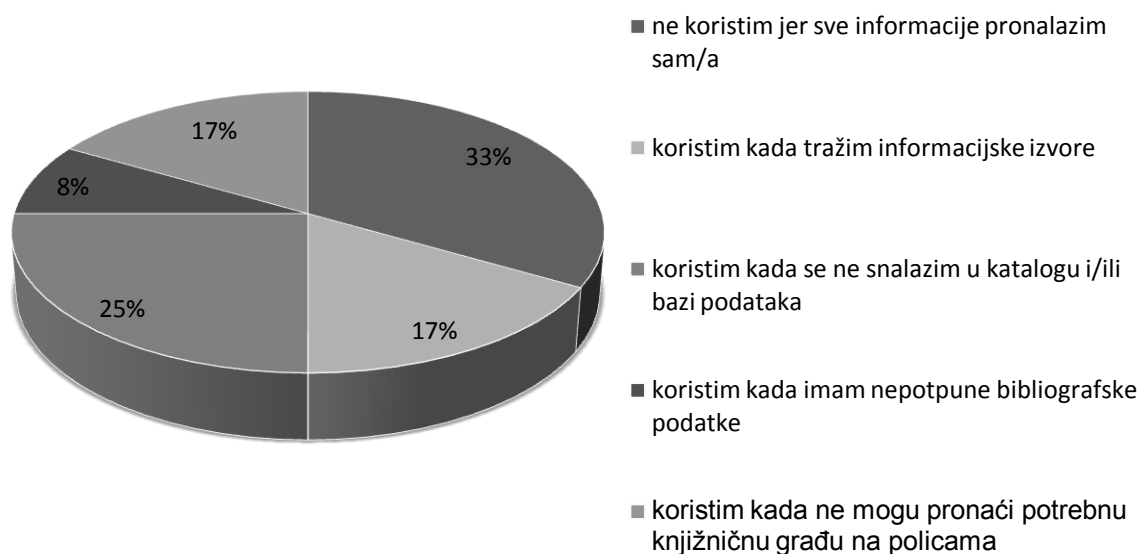
Studenti Hrvatskog jezika i književnosti

Grafički prikaz 52.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti tek u malom broju (5 % ispitanika) ističu da informacije uglavnom pronalaze samostalno. Najveći broj ispitanika, 30 %, s druge strane navodi kako pomoć knjižničara traži kada se ne snalazi u katalogu i/ili bazi podataka. 25 % ispitanika pomoć knjižničara traži kada ne može pronaći potrebnu knjižničnu građu na policama, a 23 % kada ima nepotpune bibliografske podatke. 17 % ispitanika koristi pomoć knjižničara kada traži informacijske izvore.

Studenti knjižničarstva

Grafički prikaz 53.

Studenti knjižničarstva pokazuju određenu samostalnost u pretraživanju relevantnih izvora jer njih 33 % navodi kako sve informacije pronalazi samostalno bez potrebe za pomoći knjižničara. Međutim 25 % ispitanika ne snalazi se dobro u katalogu i/ili bazi podataka. 17 % ispitanika pomoć knjižničara traži i kada potrebnu knjižničnu građu ne može pronaći na policama te kada traži informacijske izvore. 8 % ispitanika traži pomoć knjižničara kada ima nepotpune bibliografske podatke.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom

Grafički prikaz 54.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom pokazuju veću nesamostalnost, pa tek 4 % kaže da informacije pronalaze sami. 23 % ispitanika pomoć knjižničara traže kada imaju nepotpune bibliografske podatke. 32 % ispitanika pomoć knjižničara traže kada ne mogu pronaći potrebnu knjižničnu građu na policama, a 23 % njih pomoć traže kada se ne snalaze u katalogu i/ili bazi podataka. 18 % ispitanika nadalje za pomoć knjižničara pitaju kada traže informacijske izvore.

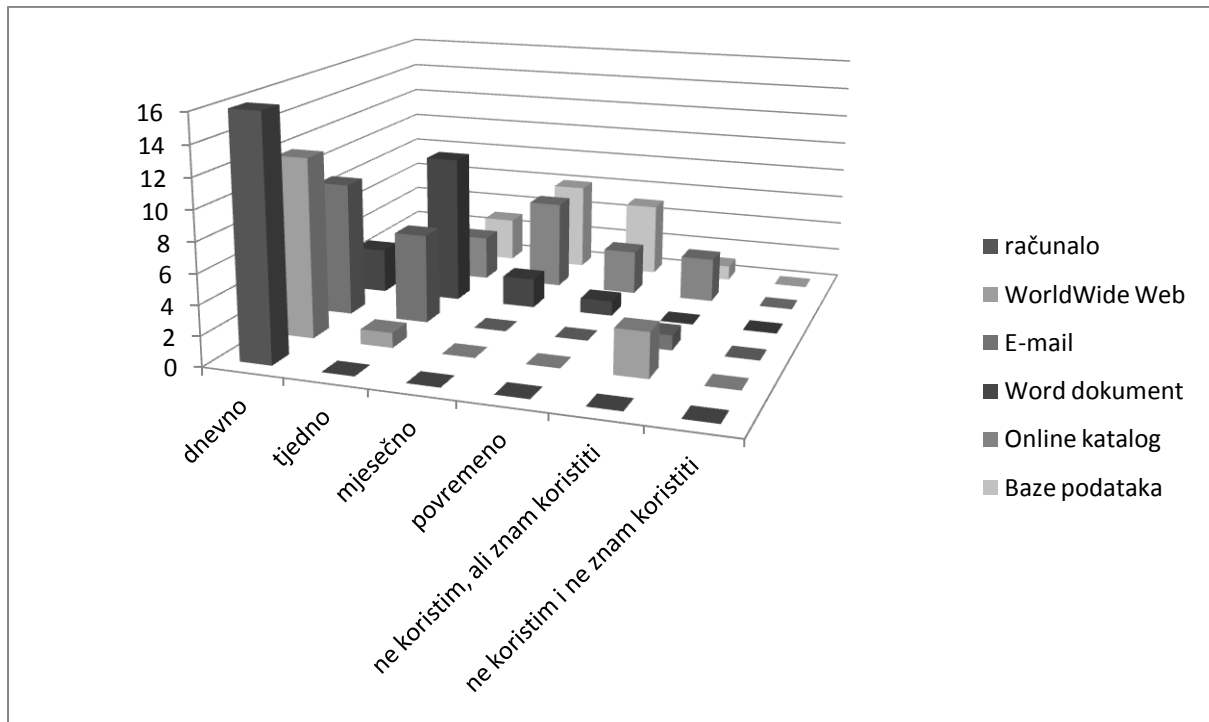
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 55.

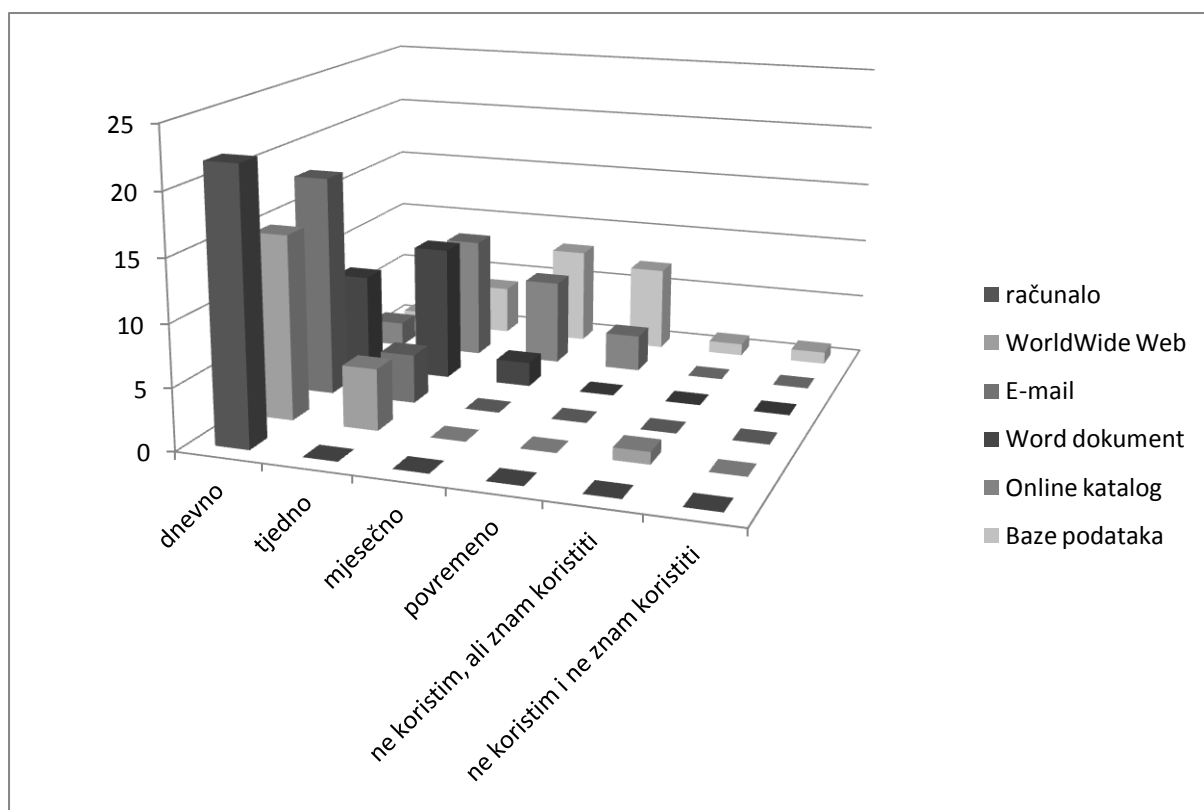
Malen broj, 6 % ispitanog nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci, navodi kako je samostalno u pronalaženju potrebnih informacije. Pritom 35 % ispitanika navodi kako pomoć knjižničara traži kada se ne snalazi u katalogu i/ili bazi podataka. 23 % ispitanika pomoć knjižničara koristi kada traže informacijske izvore. 18 % ispitanika pomoć koristi kada ne mogu pronaći potrebnu knjižničnu građu na policama te kada imaju nepotpune bibliografske podatke.

5.3.4. Korištenje informacijske tehnologije

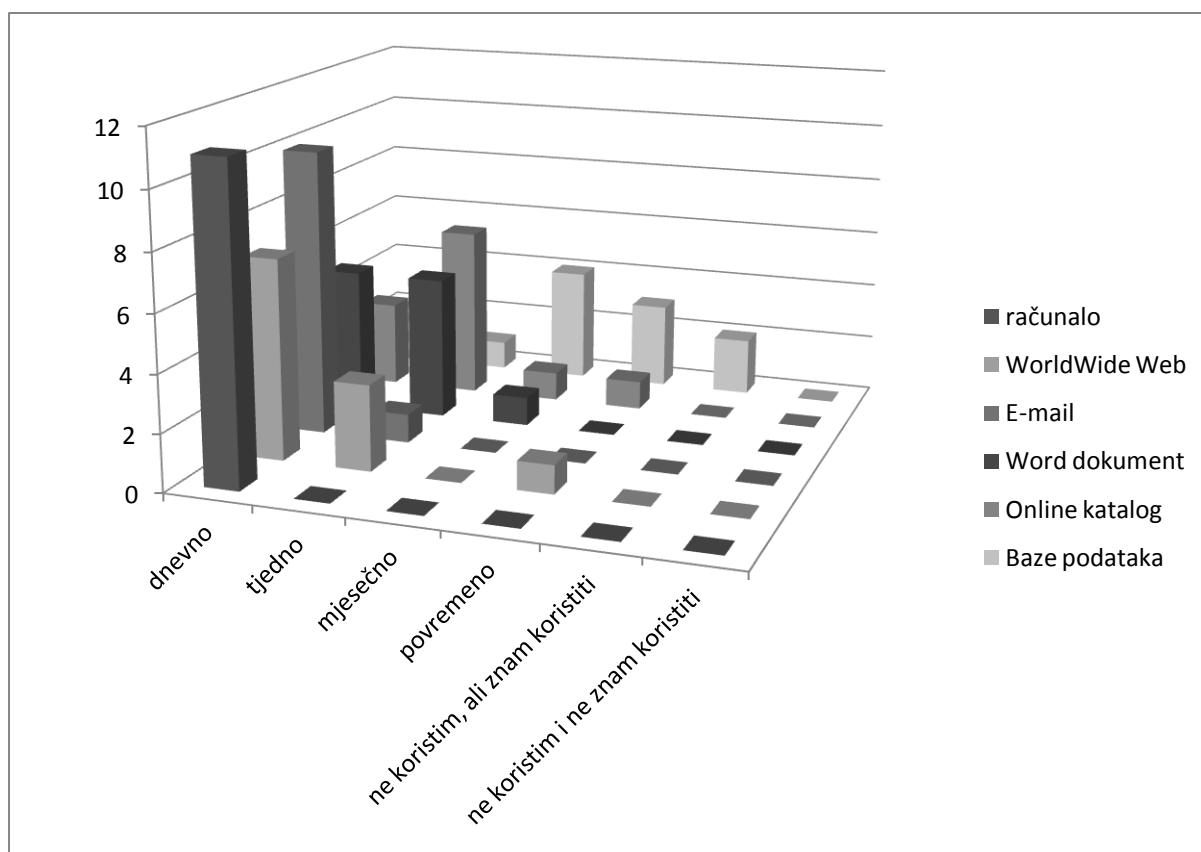
Grafički prikaz 56.

Učenici srednjih škola dnevno najviše koriste računalo, internet te elektroničku poštu, što pokazuje znatno korištenje informacijske tehnologije. Tjedno ponajviše koriste elektroničku poštu i *word*. *Online* katalog i baze podataka koriste se mjesečno i/ili povremeno, ali iznenađuje podatak da se u srednjim školama one ipak koriste. Iznenađuje i podatak da se *word* kod nekih ispitanika ne koristi, iako se zna koristiti, jednako kao i da se ne koristi *online* katalog.

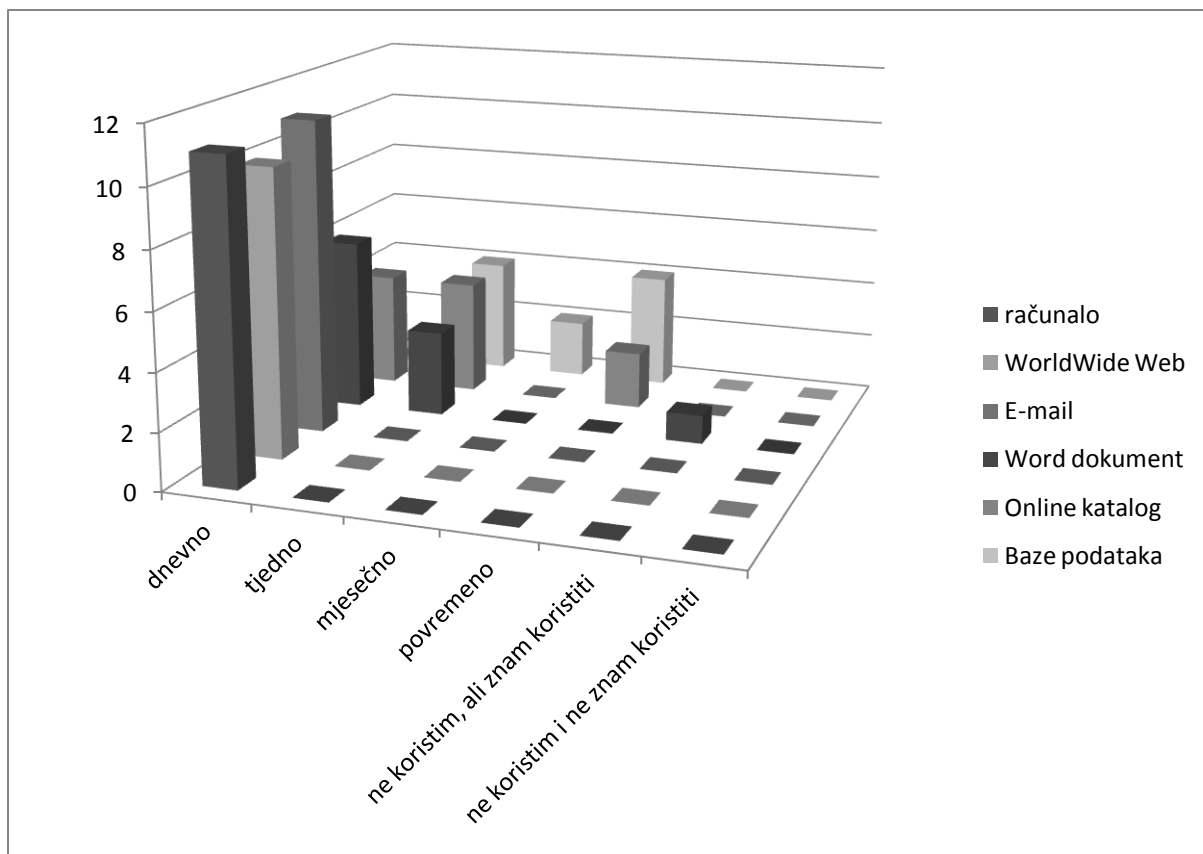
Grafički prikaz 57.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti dnevno ponajviše koriste računalo i elektroničku poštu, a slijedi i dnevno korištenje interneta te *worda*. Zanimljiv je podatak da se pretraživanje interneta manje koristi od korištenja elektroničke pošte primjerice, za razliku od prethodne skupine ispitanika. Tjedno se ponajviše koristi *word* i *online* katalog za pretraživanje knjižnične građe, dok se mjesečno uz online katalog koriste i baze podataka. Nijedan ispitanik ne navodi kako neku informacijsku tehnologiju ne koristi ili ne zna koristiti, što potvrđuje višu razinu informacijske pismenosti.

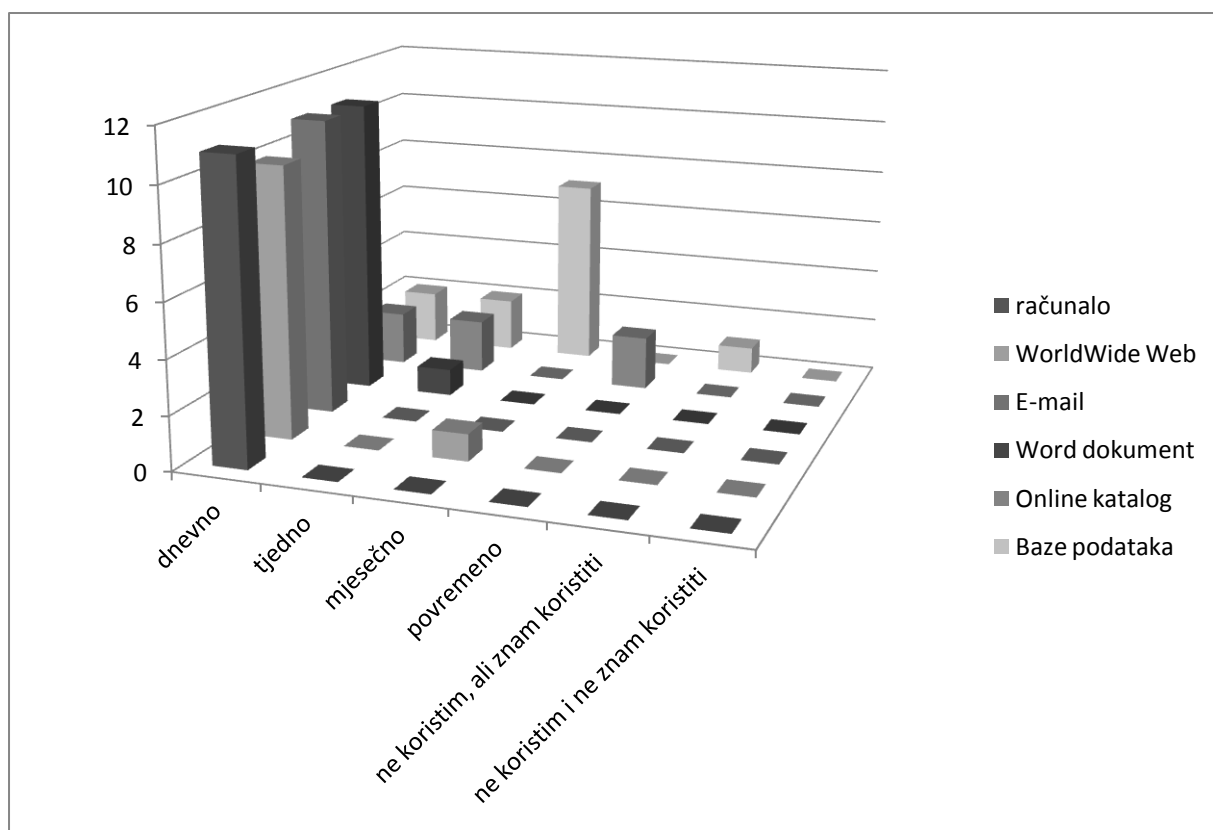
Grafički prikaz 58.

Studenti knjižničarstva u velikom broju dnevno koriste računalo i elektroničku poštu, a nešto manje pretražuju internet i koriste *word*. Korištenje *online* kataloga također je prisutno na dnevnoj razini, ali se on mnogo više koristi tjedno, uz korištenje *worda* i pretraživanja interneta. Baze podataka koriste se mjesečno, nešto manje povremeno, ali iznenduje činjenica da pojedini ispitanici uopće ne koriste baze podataka.

Grafički prikaz 59.

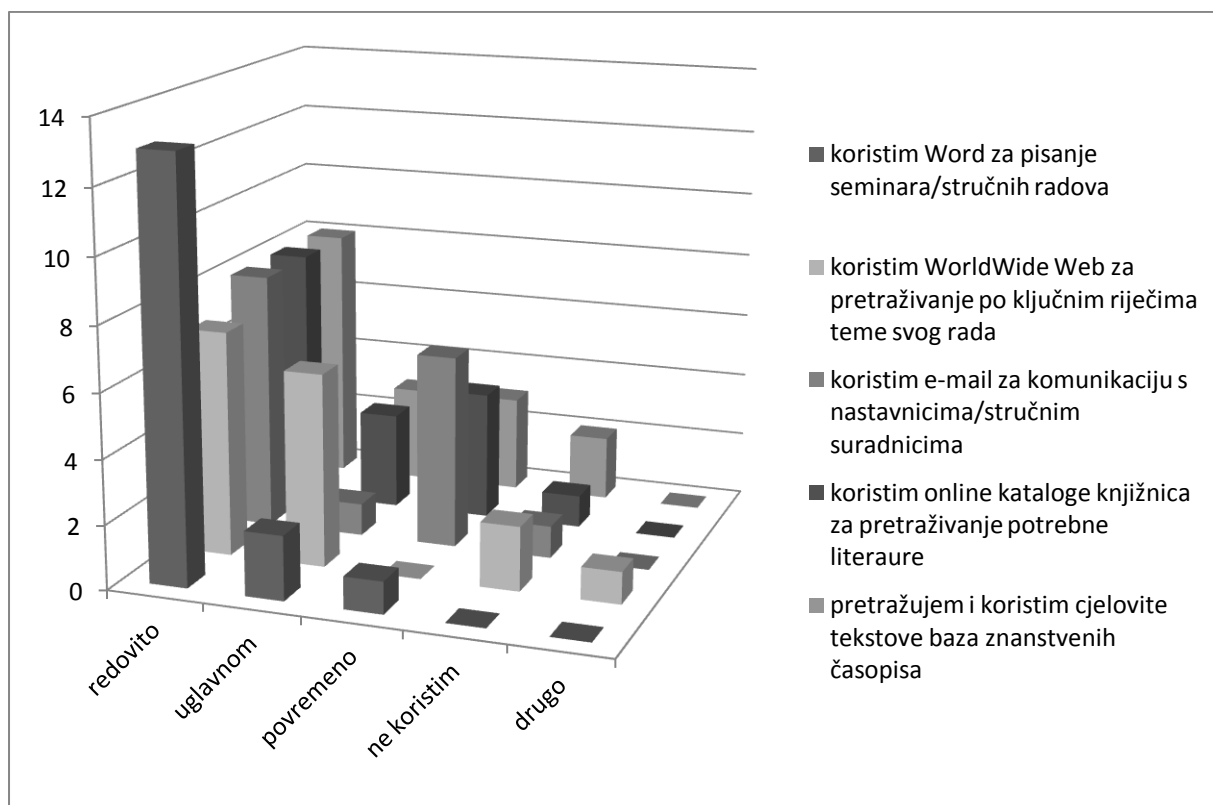
Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom pokazuju znatno korištenje računala, pretraživanja interneta te korištenje elektroničke pošte, uz nešto manje korištenje *worda* i *online* kataloga na dnevnoj razini. Tjedno se ponajviše koriste baze podataka, *online* katalog i *word*. Baze se podataka koriste i mjesečno, a ponajviše tek povremeno. Iznenaduje podatak da pojedini ispitanici uopće ne koriste *word*.

Grafički prikaz 60.

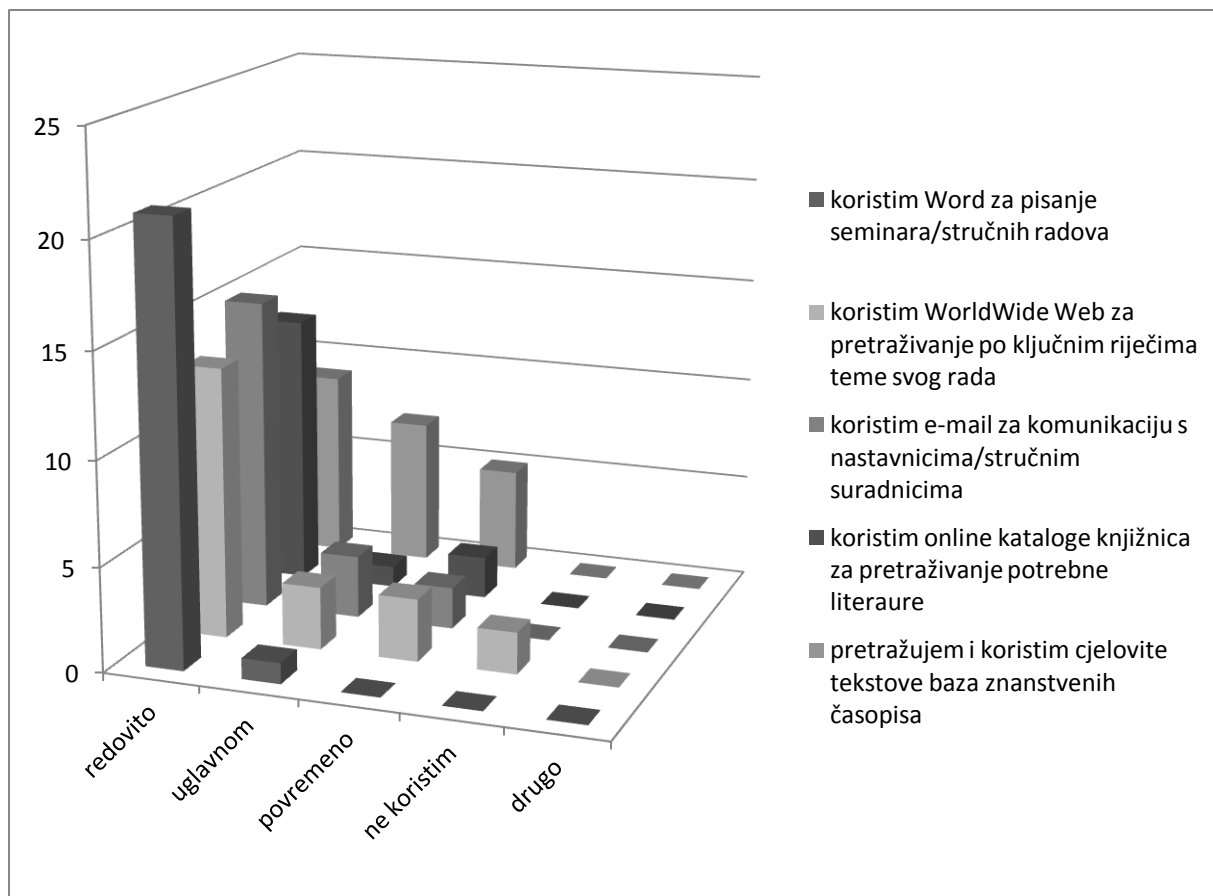
Ispitano nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci dnevno koristi najviše informacijskih tehnologija. Ovdje se prepoznaje znatno korištenje računala, internetskog pretraživanja, elektroničke pošte te *worda*. *Online* katalog slabije se koristi dnevno, tjedno i/ili povremeno. Baze podataka ponajviše se koriste na mjesečnoj razini, ali iznenađuje podatak da se kod pojedinih ispitanika one uopće ne koriste.

5.3.5. Svrha korištenja informacijske tehnologije

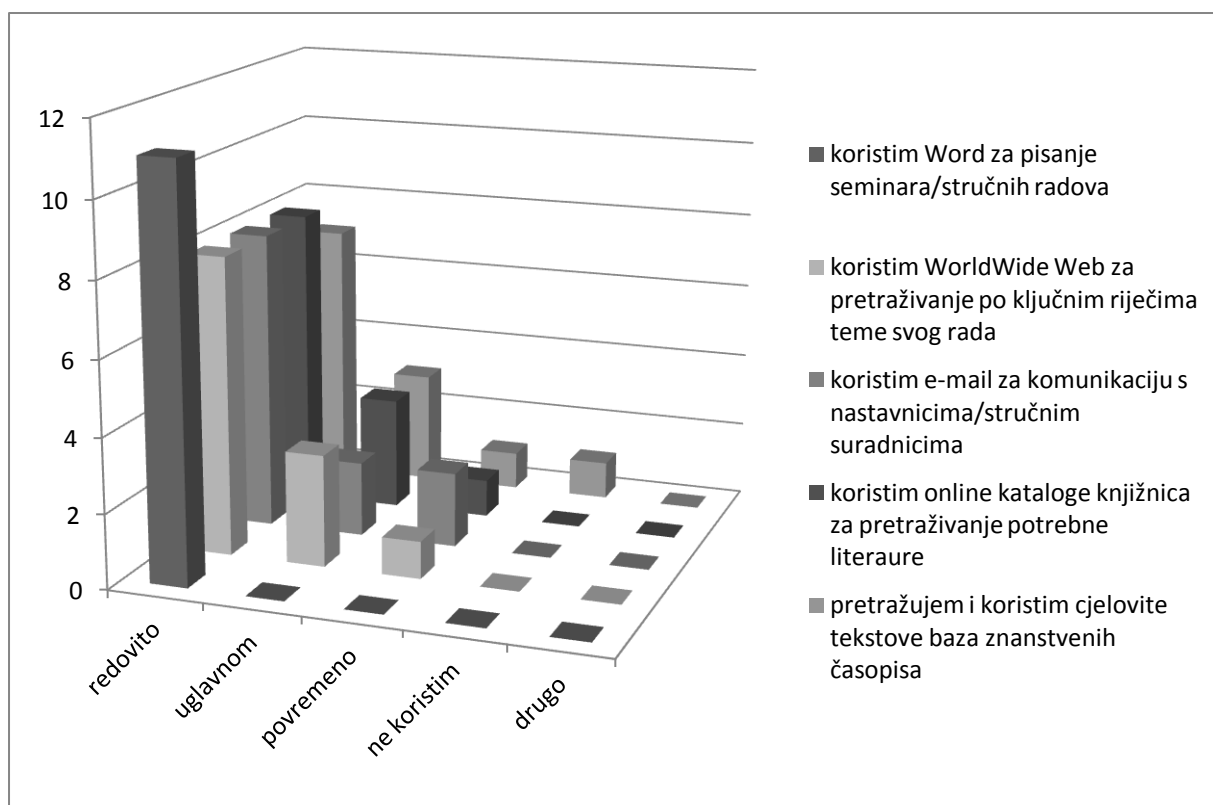
Grafički prikaz 61.

Učenici srednjih škola redovito koriste *word* za pisanje seminarskih radova. Redovito se koristi i elektronička pošta za komunikaciju s nastavnicima, *online* katalog knjižnica za pretraživanje potrebne literature te pretraživanje baza znanstvenih časopisa. Pretraživanje *World Wide Weba* po ključnim riječima nešto se manje koristi. Ponajviše iznenađuju podaci kako pojedini ispitanici ne koriste *Word Wide Web* za pretraživanje po ključnim riječima, iako se upravo ova generacija naziva internet generacijom. Iznenaduje podatak i da pojedini ispitanici uopće ne koriste elektroničku poštu za komunikaciju i *online* kataloge knjižnica za pretraživanje knjižnične građe.

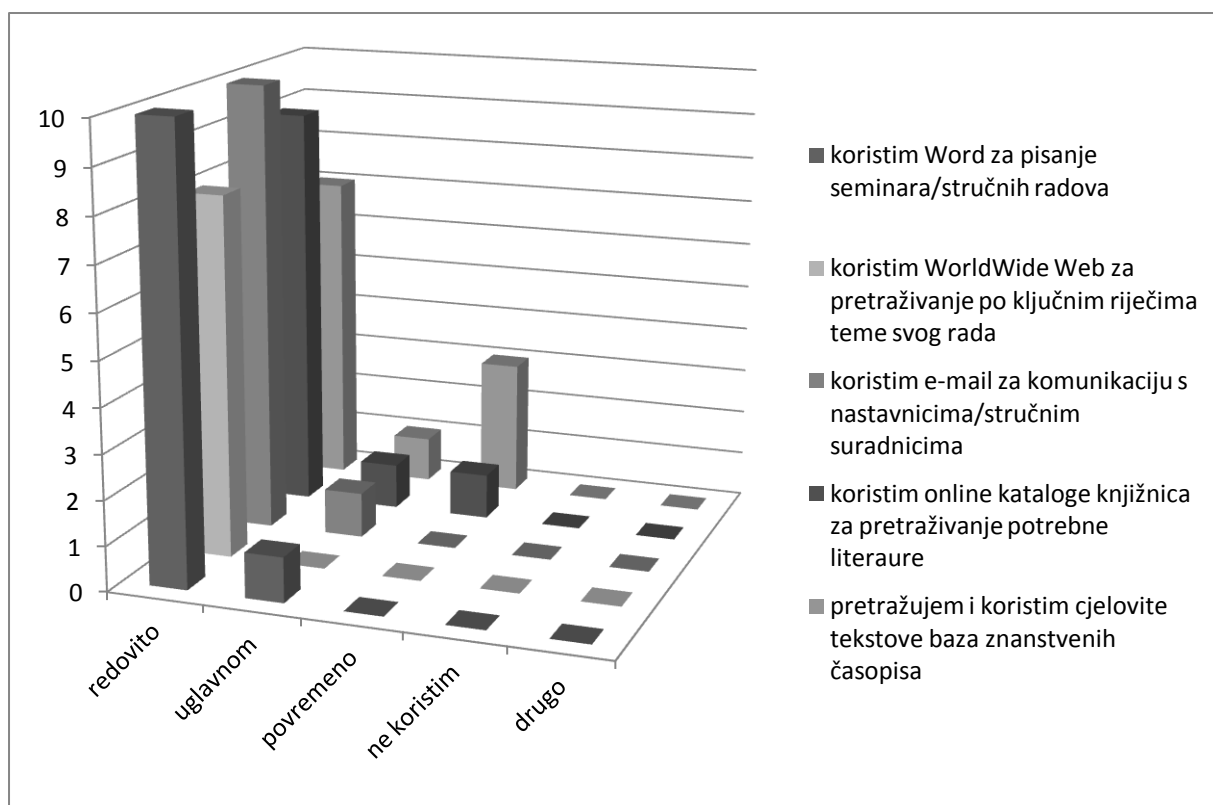
Grafički prikaz 62.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti redovito ponajviše koriste *word* za pisanje seminara. Slijedi korištenje elektroničke pošte za komunikaciju te korištenje *online* kataloga knjižnica za pretraživanje potrebne građe te pretraživanje interneta po ključnim riječima teme svoga rada. Baze znanstvenih časopisa koriste se redovito, uglavnom i/ili povremeno. Iznenađuje podatak kako pojedini ispitanici uopće ne koriste pretraživanje interneta po ključnim riječima teme svoga rada.

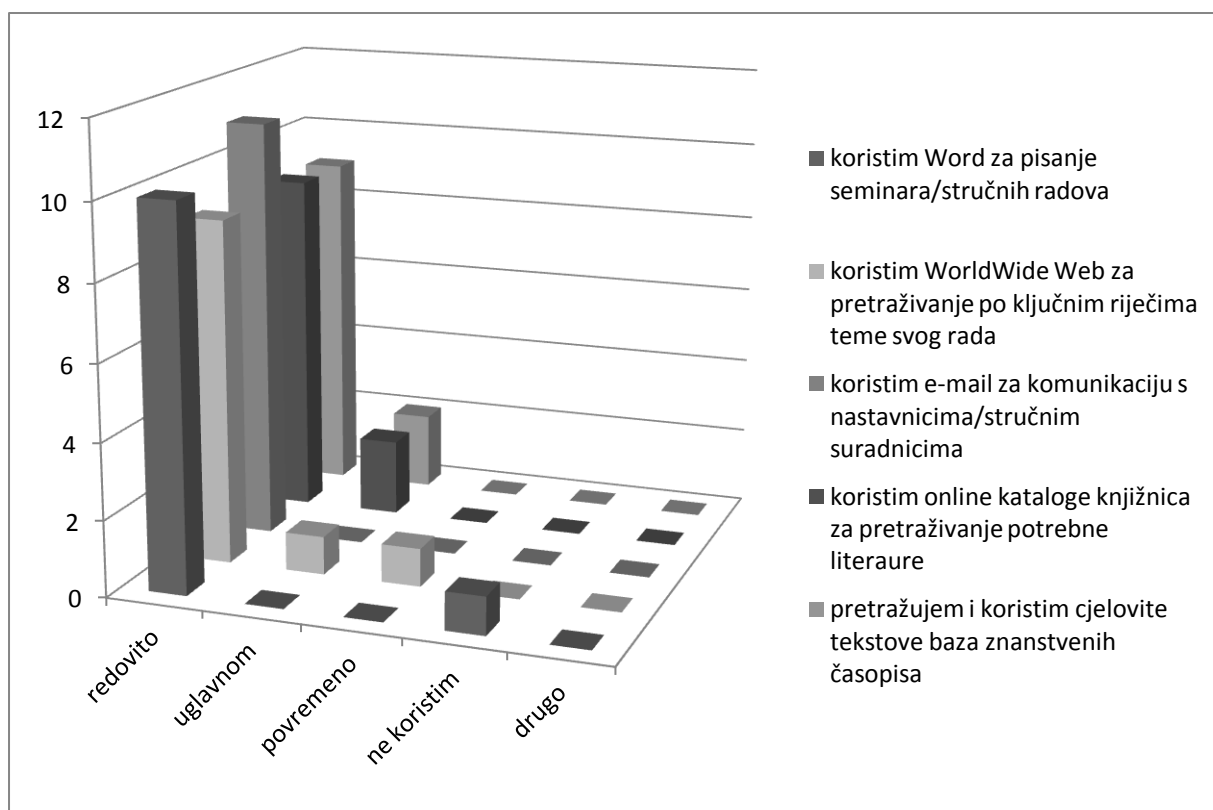
Grafički prikaz 63.

Studenti knjižničarstva pokazuju kako redovito koristi *word* za pisanje seminarskih radova, a također i pretraživanja interneta po ključnim riječima teme svojega rada, elektroničke pošte za komunikaciju, *online* katalog knjižnica za pretraživanje potrebne literature te pretraživanje baza znanstvenih časopisa. Ovi podaci potvrđuju informacijsku pismenost ispitanika. Neki od ispitanika informacijsku tehnologiju koriste i uglavnom ili povremeno, no iznenađuje podatak da poneki uopće ne koriste baze znanstvenih časopisa.

Grafički prikaz 64.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom uvelike koriste informacijsku tehnologiju. Sva se informacijska tehnologija koristi na redovnoj razini. Iznenaduje podatak da se pretraživanje interneta po ključnim riječima teme svog rada jedino i koristi redovito. Povremeno se još koriste *online* katalogi knjižnica te baze znanstvenih časopisa.

Grafički prikaz 65.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci posjeduju razvijene informacijske vještine. Ispitanici sve navedene informacijske tehnologije koriste redovito, prvenstveno elektroničku poštu za komunikaciju, koja se jedino i koristi na redovnoj razini. Međutim iznenađuje podatak da neki od ispitanika ne koriste *word*.

5.4. Uloga knjižnice u razvoju informacijske pismenosti

5.4.1. Definiranje pojma *informacijska pismenost*

Ispitanici su bili zamoljeni da opišu što za njih znači pojam informacijske pismenosti, kako bismo mogli vidjeti jesu li ili nisu s njime upoznati. Pritom izdvajam neke od dobivenih odgovora. Učenici srednjih škola prilikom definicije informacijske pismenosti navode primjerice: *vještina znanja korištenja računala i njegovih osnovnih funkcija; poznavanje računalne tehnologije za pretraživanje drugih izvora; potrebna pismenost za rad na računalu; znanje rada na računalu; upućenost u korištenje tehnologije.*

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti informacijsku pismenost definiraju na sljedeće načine: *poznavanje i korištenje računala i interneta te baratanje informacijama; sposobnost pronalaženja potrebnih informacija; sposobnost služenja računalom; snalaženje u traženju informacija; sposobnost korištenja informatičke opreme (računalnih programa i internetskih stranica) u različite svrhe; informacijska pismenost je snalaženje na internetu, računalima, bazama podataka (Općenito mogućnost, vještina dobrog, lakog snalaženja i upravljanja tehnologijom); informacijska pismenost znanje je potrebno za snalaženje u bazama podataka.*

Slijede studenti knjižničarstva i studenti knjižničarstva koji su prethodno završili drugi fakultet i stekli određeno zvanje. Njihovi su odgovori: *sposobnost korištenja svim pristupima informacijama i upravljanje istima; osoba koja zna kako doći do informacije koja joj je potrebna; sposobnost da sami možemo uspješno koristiti dostupne informacijske izvore; vješto pronalaženje relevantnih informacija i mogućnost njihova razlikovanja od irelevantnih te mogućnost korištenja različitih izvora informacija; mogućnost uspješnog pretraživanja i korištenja relevantnih informacija; informacijska pismenost podrazumijeva znanje i vještine u korištenju raznih izvora informacija koje nas svakodnevno okružuju u raznim aspektima života (U današnje doba globalnog umrežavanja raznih informacijskih izvora neophodna je za svakodnevni život.); neophodna vještina danas za školovanje i cjeloživotno učenje.*

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci također daje jasne i potpune definicije informacijske pismenosti: *sposobnost za brzo pronalaženje potrebnih informacija; osobe koje znaju koristiti suvremene instrumente za pronalaženje i interpretaciju podataka; skup znanja vezanih za spoznaju potrebe za informacijama, traženja i nalaženja informacija, selektiranje te racionalno korištenje dostupnih informacija; sposobnost korištenja suvremenih informacijskih tehnologija te pronalaženje informacija putem istih; kompetencija pronalaska relevantne informacije uz sposobnost procjene i ocjene pouzdanosti izvora s kojeg je informacija preuzeta.*

5.4.2. Pohađanje edukacije i/ili radionice o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice

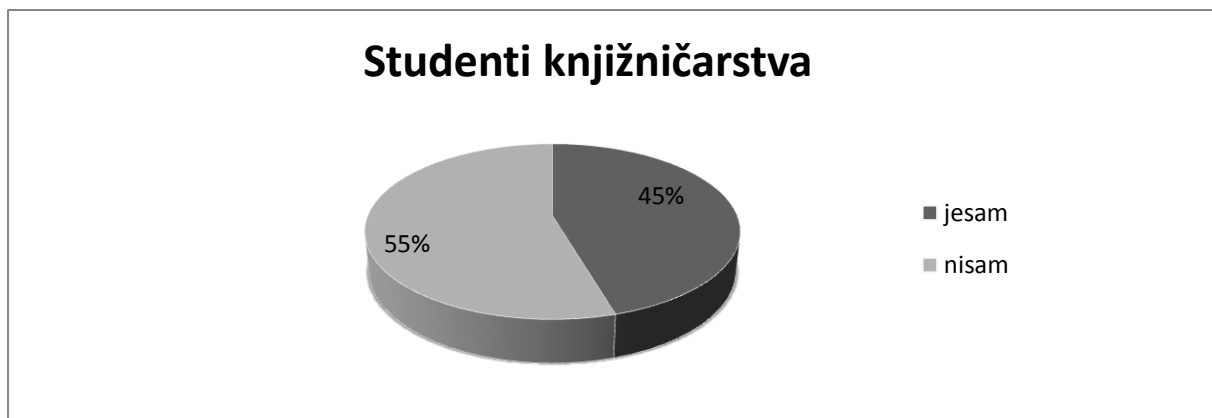
Grafički prikaz 66.

Učenci srednjih škola (100 % ispitanika) navode kako uopće nikada nisu polazili edukacije i/ili radionice o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice.

Grafički prikaz 67.

Tek je 24 % ispitanika ove skupine polazilo neku edukaciju i/ili radionicu o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice, dok većina ispitanika, njih 76 %, navodi kako edukaciju uopće nije polazila.

Grafički prikaz 68.

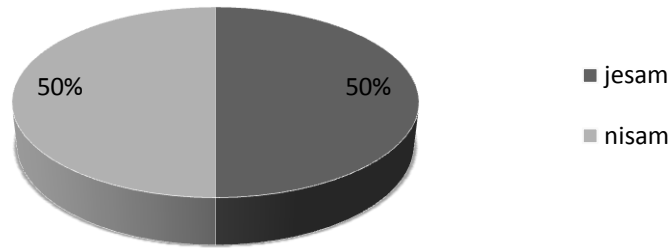
45 % studenata knjižničarstva navodi kako je polazilo edukaciju i/ili radionicu o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice, što je gotovo polovica ispitanika. Veći broj, njih 55 %, navodi da takav oblik edukacije nisu polazili.

Grafički prikaz 69.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom navode kako uglavnom, njih 82 %, nisu polazili edukacije i /ili radionice o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice, dok njih 18 % to jesu.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 70.

Čak 50 % ispitanika ove skupine navodi kako jest polazilo edukaciju i/ili radionicu o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice, dok 50 % navodi da to nije učinilo.

5.4.3. Prednost polaženja edukacije

Grafički prikaz 71.

Veći broj učenika srednjih škola, njih 81 %, slažu se kako bi im koristio takav oblik edukacije za pretraživanje relevantnih izvora, potrebnih za izradu seminarskog rada. Međutim 19 % ispitanika misli da im takav oblik edukacije ne bi koristio.

Navodim neke od zanimljivijih odgovora: *da, smatram da nam je korisno znati se služiti velikim brojem informacija koje možemo pronaći pomoću računala, kako bismo u što manje vremena došli do traženih podataka; takav oblik edukacije educirao bi osobe kako lakše pronaći informacije koje im trebaju, olakšavajući time njihov rad; da, neke od baza su prekomplikirane pa mi je potrebno dodatno objašnjenje.*

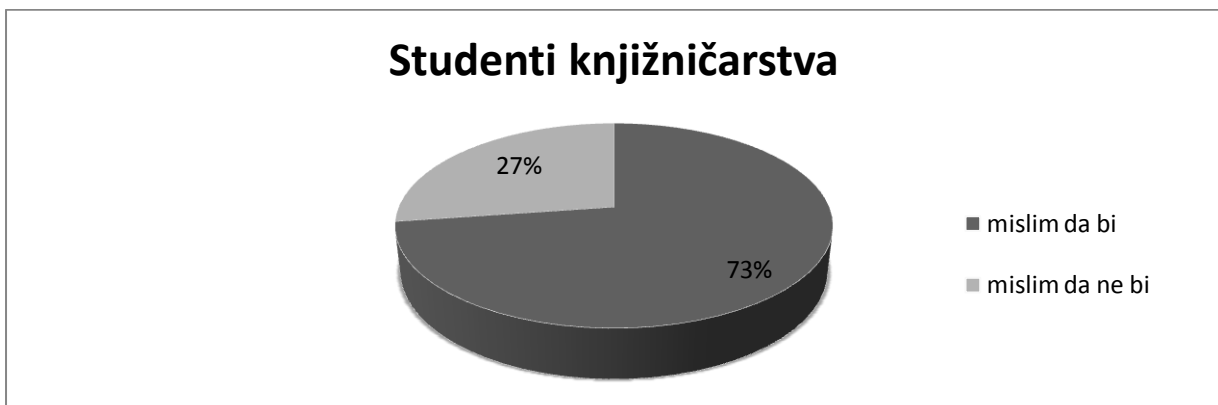

Grafički prikaz 72.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti u većini, 86 % ispitanika, navode kako bi im takav oblik edukacije bio koristan za pretraživanje relevantnih izvora, potrebnih za izradu seminarskog rada. Međutim 14 % ispitanika kaže kako im takav oblik edukacije ne bi bio koristan i/ili potreban.

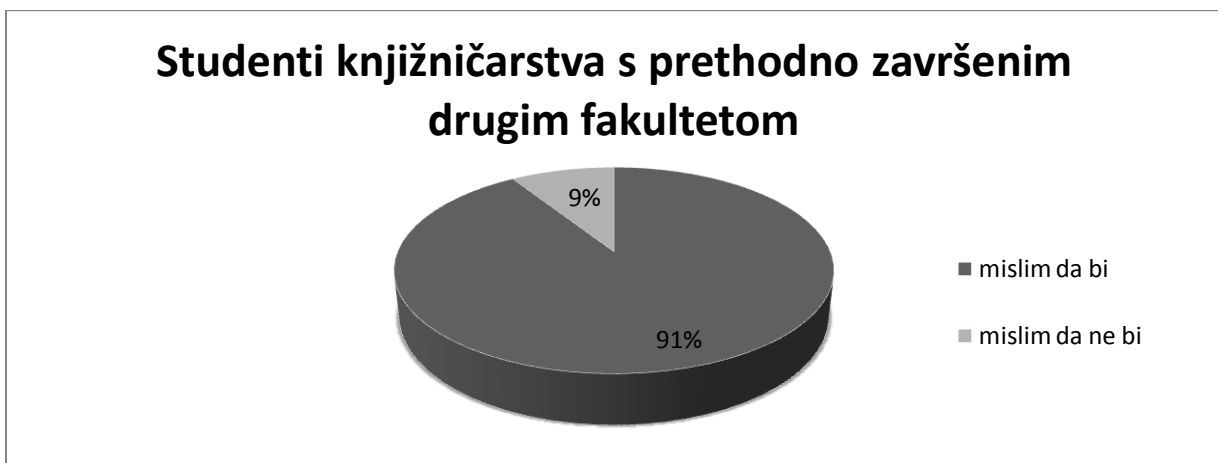
Studenti Hrvatskog jezika i književnosti na pitanje smatraju li da bi im takav oblik edukacije mogao koristiti, daju i pozitivna i negativna mišljenja: *vjerojatno, jer bi olakšalo snalaženje;*

da, zbog kvalitetnijeg pretraživanja izvora; mislim da bi jer bih saznala o drugim načinima korištenja, odnosno pretraživanja informacija na webu; svakako bi jer bi mi olakšao snalaženje i služenje izvorima potrebnim za izradu seminarskog odnosno stručnog rada; svakako nam dobro dođe jer mi najbolje znamo ono što trebamo i želimo za svoj rad, a takva edukacija pomaže nam da lakše dođemo do onoga što trebamo. Međutim nailazimo i na negativna mišljenja: ne, jer postoji internet za koji ne trebaš biti prepametan da bi nešto pronašao; mislim da i bez toga znam pretraživati relevantne izvore.

Grafički prikaz 73.

27 % studenata knjižničarstva navodi kako im takav oblik edukacije ne bi koristio za pretraživanje relevantnih izvora, potrebnih za izradu seminarskog rada. 73 % ispitanika ove skupine ipak kaže kako bi im takav oblik edukacije bio koristan.

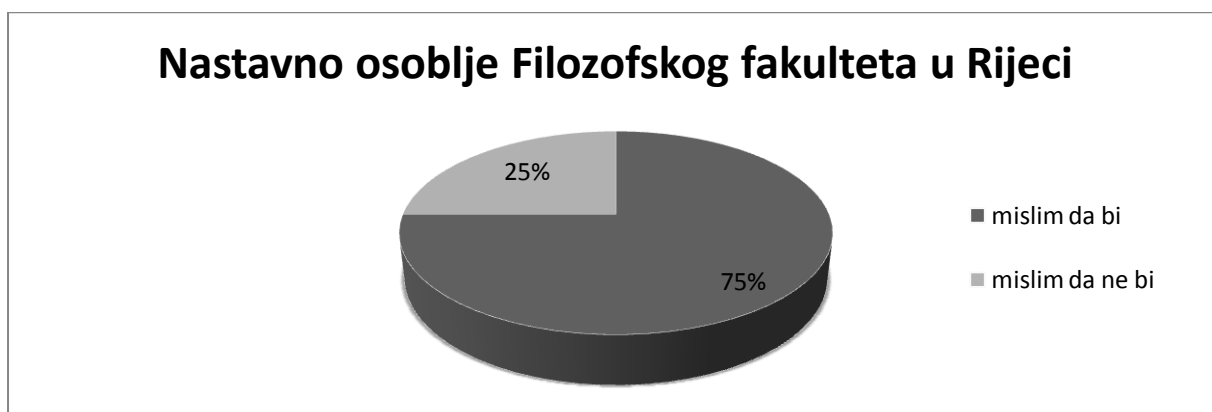
Grafički prikaz 74.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom u većini (njih 91 %) smatraju da bi im takav oblik edukacije koristio za pretraživanje relevantnih izvora, potrebnih

za izradu seminarskog/stručnog rada. Međutim 9 % ispitanika smatra da im takav oblik edukacije ne bi koristio.

Ispitanici ove dvije skupine također daju pozitivna, ali i negativna mišljenja o edukaciji korisnika. Navode: *ponekad se studenti tek na studiju susreću s pisanjem takvog oblika rada, stoga bi im edukacija bila od velike pomoći; svakako, svako znanje o izvorima, načinima i odgovornostima pri traženju informacija je korisno; naravno, ali takvo što je potrebno organizirati već u srednjim školama (informativno), a kasnije na fakultetu; svakako, mogla bih sve sama saznati i napraviti bez ičije pomoći; taj oblik edukacije svakako bi olakšao pretraživanje izvora – dobili bismo jasne upute gdje, kako i što pretraživati; bio bi koristan jer sigurno postoji brži i učinkovitiji način dolaženja do potrebne informacija (ponekad mi to oduzima mnogo vremena); da, jer knjižničar ima potrebno iskustvo i znanje koje nas može usmjeriti k relevantnim informacijama i tako nam skratiti vrijeme pretraživanja.*

Međutim iznenađujući su negativni komentari budućih knjižničara koji navode: *teško, jer sam u pet godina studiranja sam naučio pretraživati relevantne izvore na sve načine; ne, jer do sada već znam i sama pretraživati izvore koji su mi potrebni, a naučila sam to tijekom studija.*

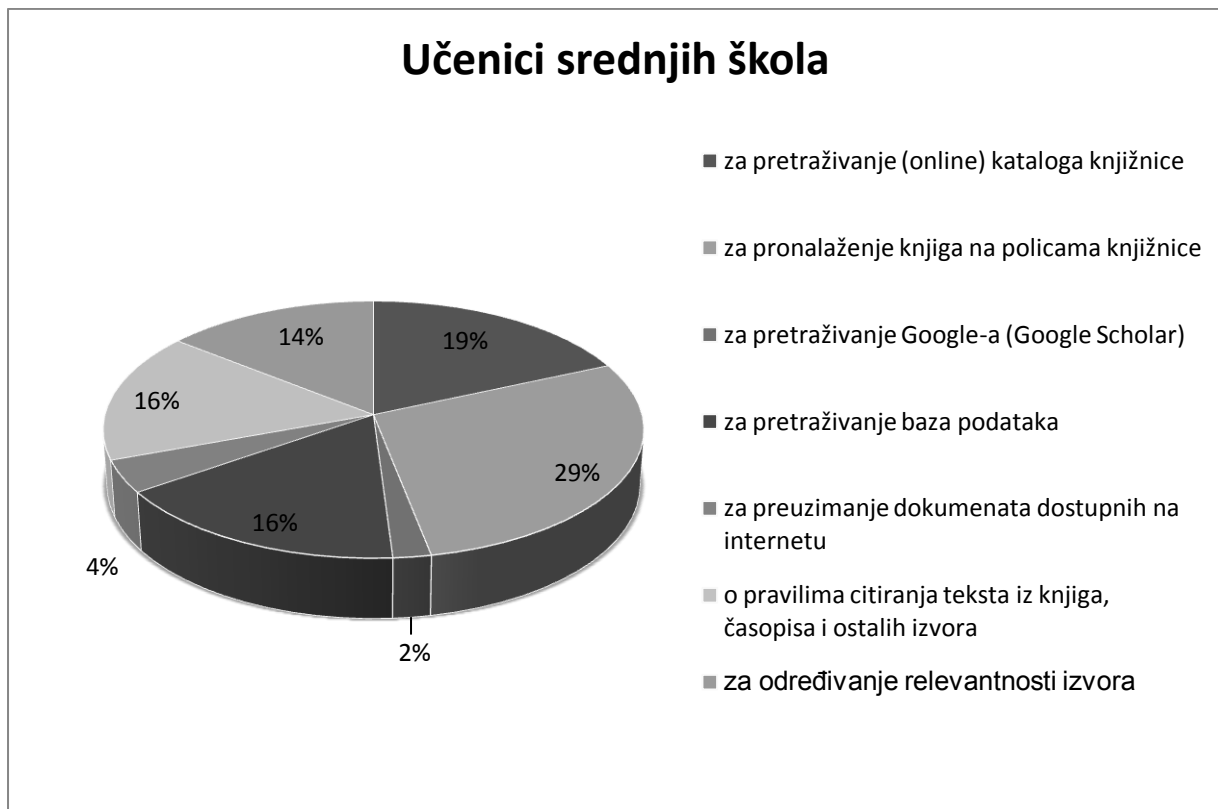
Grafički prikaz 75.

Ispitanici ove skupine u većini (njih 75 %) smatraju da bi im takav oblik edukacije koristio za pretraživanje relevantnih izvora, potrebnih za izradu seminarskog/stručnog rada. Iznenađuje podatak da 25 % ispitanika smatra kako im takav oblik edukacije ne bi koristio.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci također navode i pozitivne i negativne komentare. Mogli smo pročitati komentare o edukaciji poput: *općenito mislim da su takvi oblici edukacije korisni u svrhu proširivanja postojećih i stjecanja novih znanja na tom području; da, posebno osobama koje su na početku svoga znanstvenoga ili stručnoga rada jer im se tako olakšava prolaženje kroz veliku ponudu informacija i tehnika njihovu pristupu; sigurno bi mi koristio i voljela bih pohađati takvu edukaciju.* S druge strane navode se i

mišljenja poput: *Ne! Mislim da mi knjižničar ne može u tome pomoći. Puno bi mi brže pomoglo da imam pristup što većem broju full-text baza iz svoje struke, no to, nažalost, nemamo. Knjižnica je onda neka siromašna zamjena za situaciju u kojoj nemamo dovoljan broj baza na korištenje.*

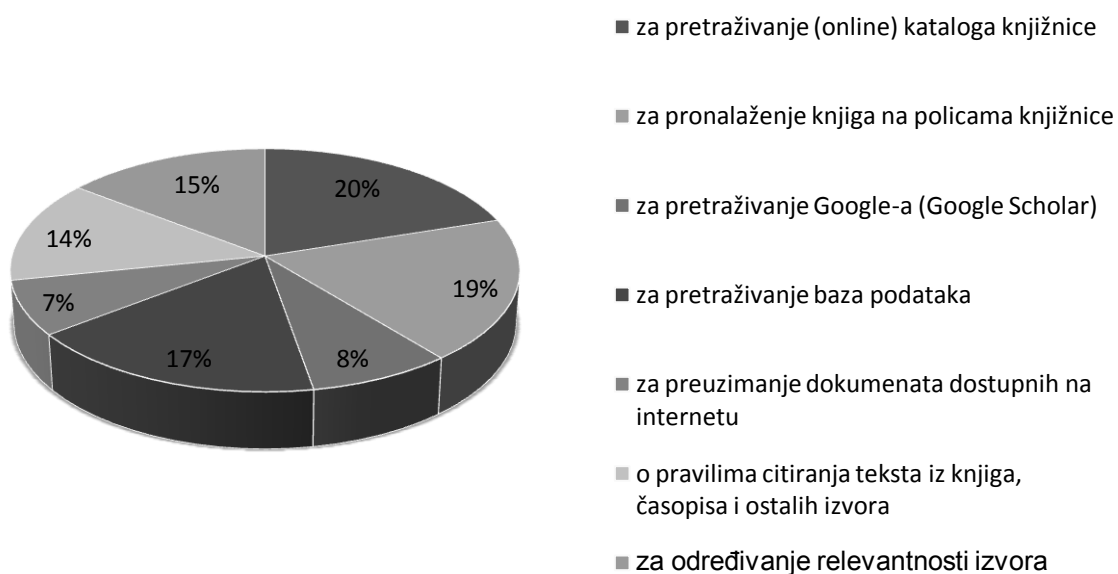
5.4.4. Potrebne informacijske vještine

Grafički prikaz 76.

Učenci srednjih škola smatraju da bi knjižničari svoje korisnike trebali educirati za sljedeće informacijske vještine. 29 % ispitanika smatra da bi trebala postojati edukacija za pronalaženje knjiga na policama knjižnice. 19 % ispitanika smatra da bi se korisnike trebalo educirati i za pretraživanje kataloga knjižnice. 16 % njih iskazuje potrebu za edukacijom o pretraživanju baza podataka, ali i za edukacijom o pravilima citiranja teksta iz knjiga, časopisa i ostalih izvora. 14 % njih iskazuje potrebu za boljim snalaženjem u određivanju relevantnosti izvora koji se koriste. Tek 4 % njih iskazuje potrebu za edukacijom o preuzimanju dokumenata dostupnih na internetu, a 2 % za pretraživanje Google-a, posebice Google Scholar.

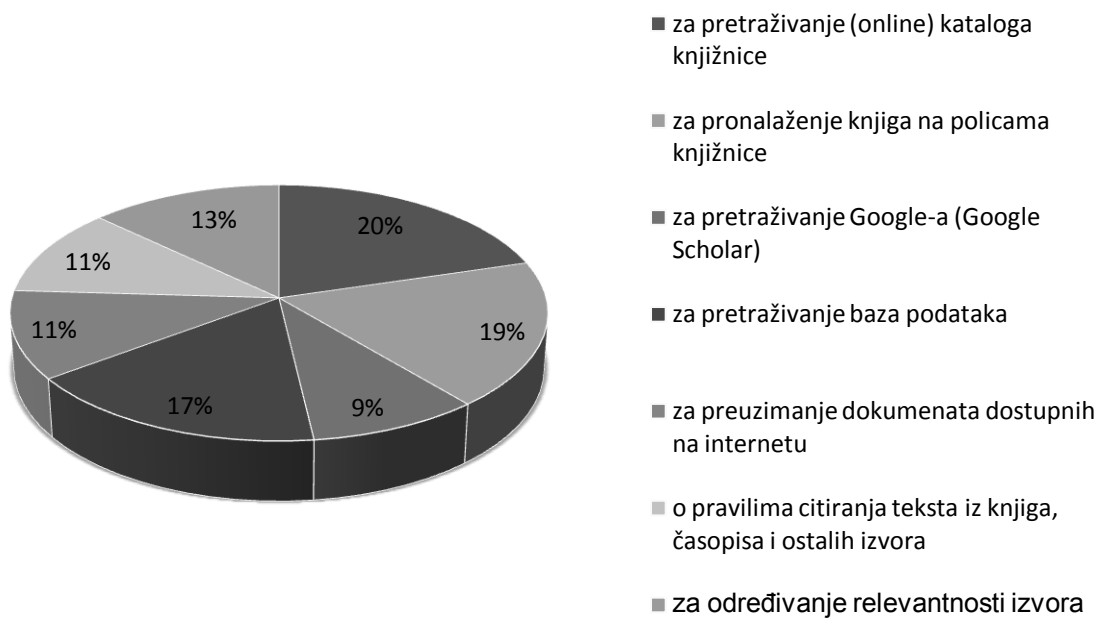
Studenti Hrvatskog jezika i književnosti

Grafički prikaz 77.

Studenti Hrvatskog jezika i književnosti pokazuju ponešto drugačije potrebe. 20 % njih iskazuje potrebu za edukacijom o pretraživanju kataloga knjižnice, a 19 % njih o pronalaženju knjiga na policama knjižnice. 17 % ispitanika iskazuje potrebu za edukacijom o pretraživanju baza podataka. Potrebu za edukacijom o određivanju relevantnosti izvora iskazuje čak 15 % ispitanika, a 14 % njih iskazuje potrebu za edukacijom o pravilima citiranja teksta iz knjiga, časopisa i ostalih izvora. Tek 8 % ispitanika iskazuje potrebu za edukacijom o pretraživanju Google-a, a za preuzimanje dokumenata dostupnih na internetu iskazuje 8 % ispitanika.

Studenti knjižničarstva

Grafički prikaz 78.

Studenti knjižničarstva ponovno iskazuju drugačije potrebe. 20 % njih kaže da bi knjižničar svoje korisnike trebao educirati za pretraživanje kataloga knjižnice, a 19 % njih za pronalaženje knjiga na policama knjižnice. 17 % njih iskazuje potrebu za edukacijom o pretraživanju baza podataka. 13 % ispitanika smatra da je potrebna edukacija za određivanje relevantnosti izvora. 11 % ispitanika smatra da je potrebna edukacija za preuzimanje dokumenata dostupnih na internetu, a jednak broj ispitanika isto navodi i za pravila citiranja teksta iz knjiga, časopisa i ostalih izvora. Tek 9 % ispitanika smatra da je edukacija potrebna za pretraživanje Google-a.

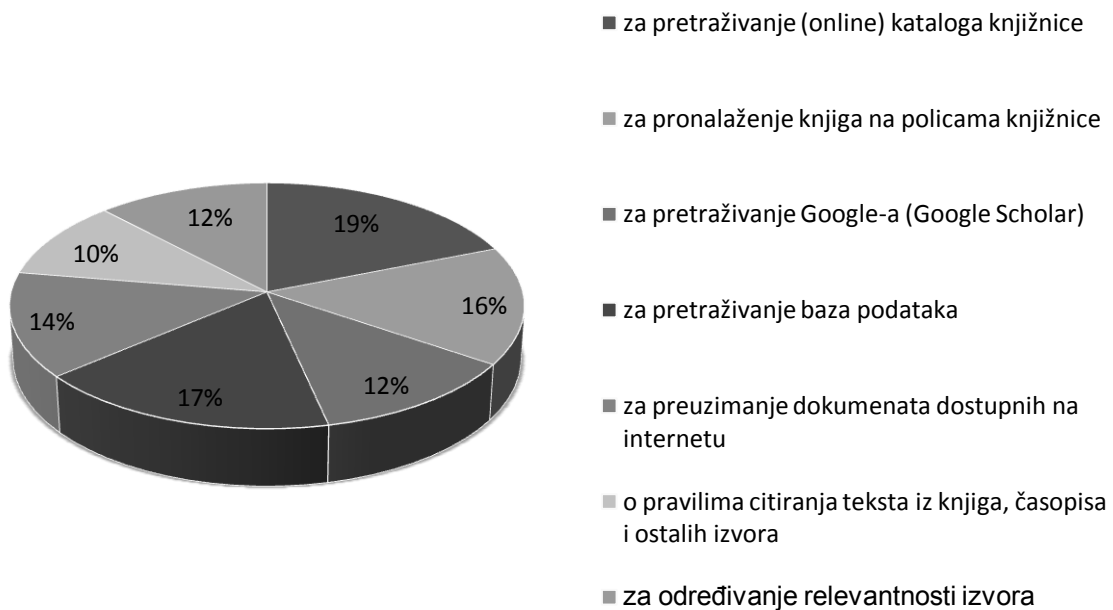
Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom

Grafički prikaz 79.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom daju zanimljive rezultate. Podjednako vrednuju svaku edukaciju. 16 % ispitanika iskazuje potrebu za edukacijom o pretraživanju kataloga knjižnice, o pronalaženju knjiga na policama knjižnice te za pretraživanje baza podataka. 14 % ispitanika ističe potrebu za edukacijom o preuzimanju dokumenata dostupnih na internetu te za određivanje relevantnosti izvora, a 13 % njih ističe potrebu za pretraživanjem Google-a. 11 % ispitanika također iskazuje potrebu za edukacijom o pravilima citiranja teksta iz knjiga, časopisa i ostalih izvora.

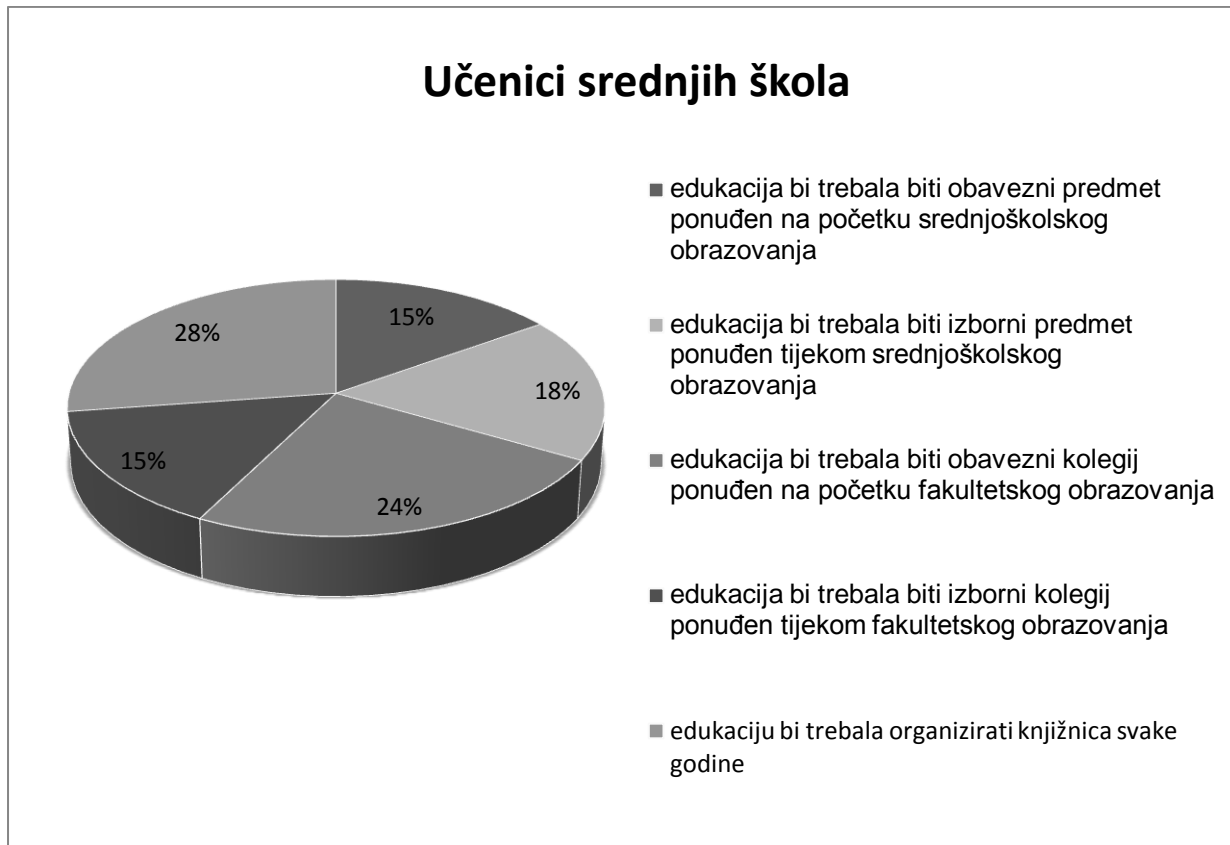
Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 80.

Ispitano nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci također podjednako vrednuje potrebe edukacije. 19 % ispitanika iskazuje potrebu za edukacijom o pretraživanju kataloga knjižnice, 17 % njih za pretraživanje baza podataka, a 16 % njih za pronalaženje knjiga na policama knjižnice. 14 % ispitanika iskazuje potrebu za edukacijom o preuzimanju dokumenata dostupnih na internetu. 12 % ispitanika ističu potrebu za edukacijom o određivanju relevantnosti izvora te o pretraživanju Google-a, dok najmanji broj ispitanika, njih 10 %, ističe potrebu za edukacijom o pravilima citiranja teksta iz knjiga, časopisa i ostalih izvora.

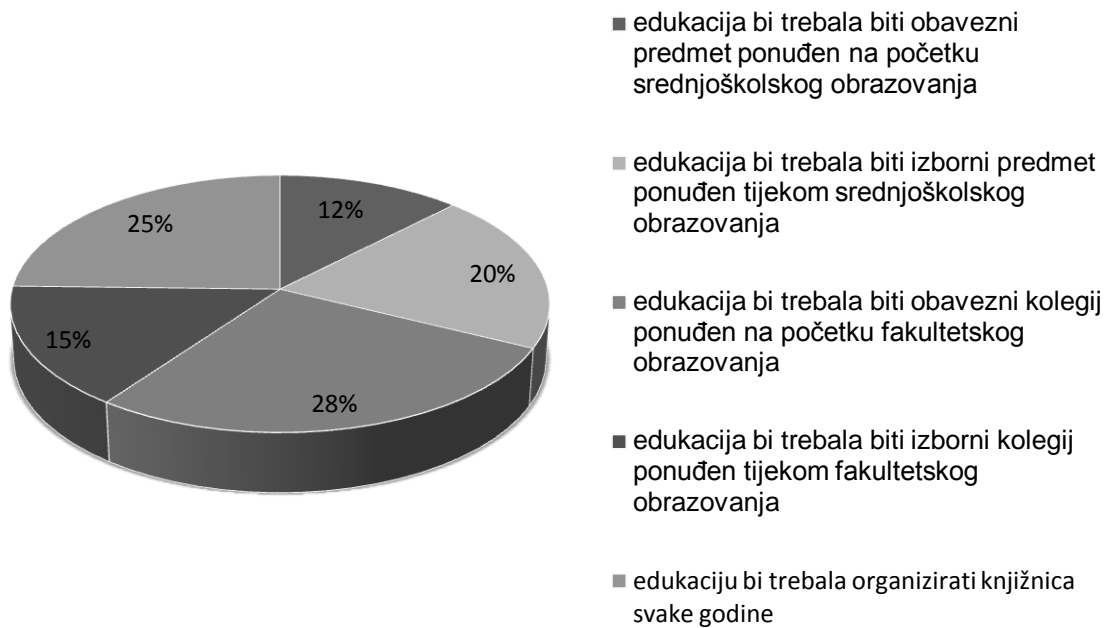
5.4.5. Mjesto održavanja i oblik edukacije

Grafički prikaz 81.

28 % ispitanika srednjoškolskog obrazovanja smatra kako bi edukaciju trebala organizirati knjižnica svake godine. 24 % njih ističe potrebu kako bi edukacija trebala biti obavezni kolegij ponuđen na početku fakultetskog obrazovanja. 18 % njih ističe potrebu za postojanjem edukacije u obliku izbornog predmeta tijekom srednjoškolskog obrazovanja. 15 % ispitanika smatra da bi se edukacija trebala ponuditi u obliku obaveznog predmeta na početku srednjoškolskog obrazovanja, a jednak broj smatra da bi edukacija trebala biti u obliku izbornog kolegija ponuđenog tijekom fakultetskog obrazovanja.

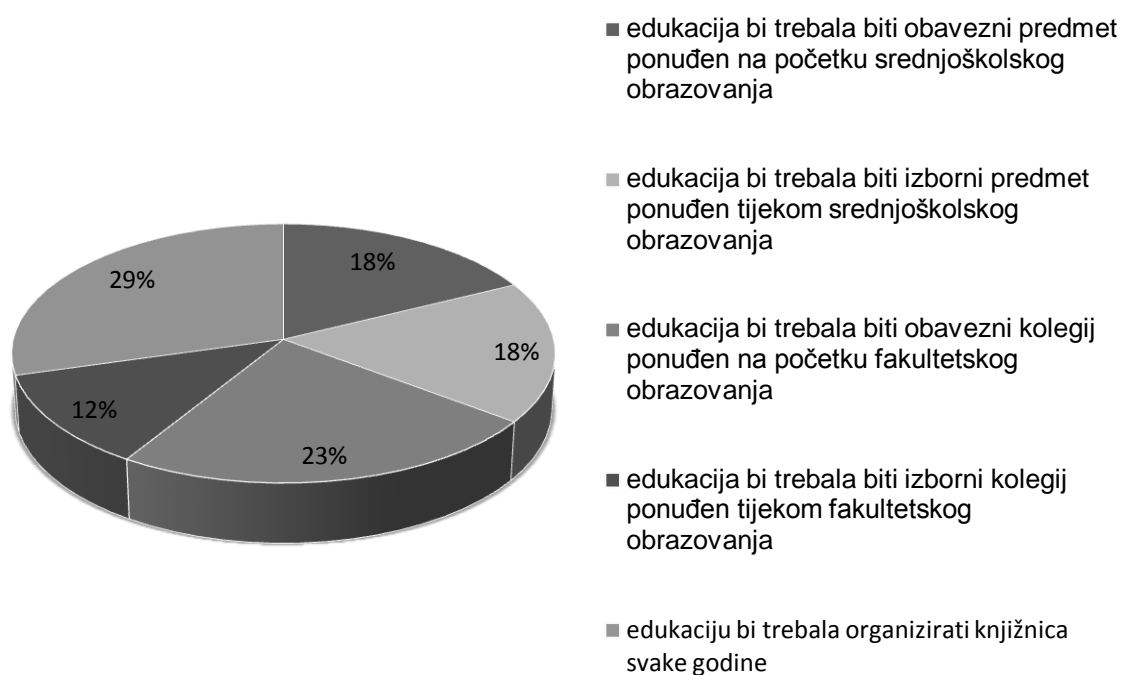
Studenti Hrvatskog jezika i književnosti

Grafički prikaz 82.

28 % studenata Hrvatskog jezika i književnosti smatra kako bi edukacija trebala biti ponuđena kao obavezni kolegij ponuđen na početku fakultetskog obrazovanja, a 25 % ispitanika smatra da bi edukaciju trebala organizirati knjižnica svake godine. 20 % ispitanika smatra da bi edukacija trebala biti ponuđena kao izborni predmet još tijekom srednjoškolskog obrazovanja. 15 % ispitanika smatra da bi edukacija trebala biti izborni kolegij ponuđen tijekom fakultetskog obrazovanja, a 12 % njih da bi edukacija trebala biti obavezni predmet ponuđen na početku srednjoškolskog obrazovanja.

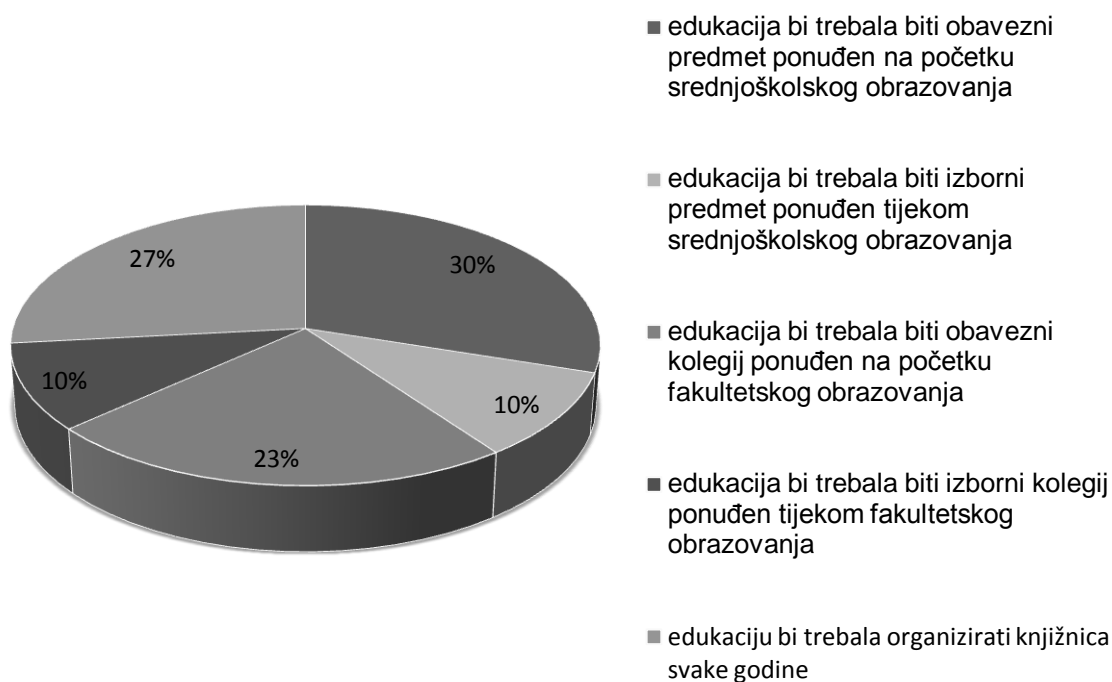
Studenti knjižničarstva

Grafički prikaz 83.

Studenti knjižničarstva u većini, njih 29 %, smatraju kako bi knjižnica trebala svake godine organizirati edukaciju, dok 23 % ispitanika smatra kako bi ona trebala biti ponuđena kao obavezni kolegij na početku fakultetskog obrazovanja. 18 % ispitanika smatra da bi edukacija trebala biti izborni predmet, odnosno obavezni predmet ponuđen tijekom srednjoškolskog obrazovanja. 12 % ispitanika smatra da bi edukacija trebala biti izborni kolegij ponuđen tijekom fakultetskog obrazovanja.

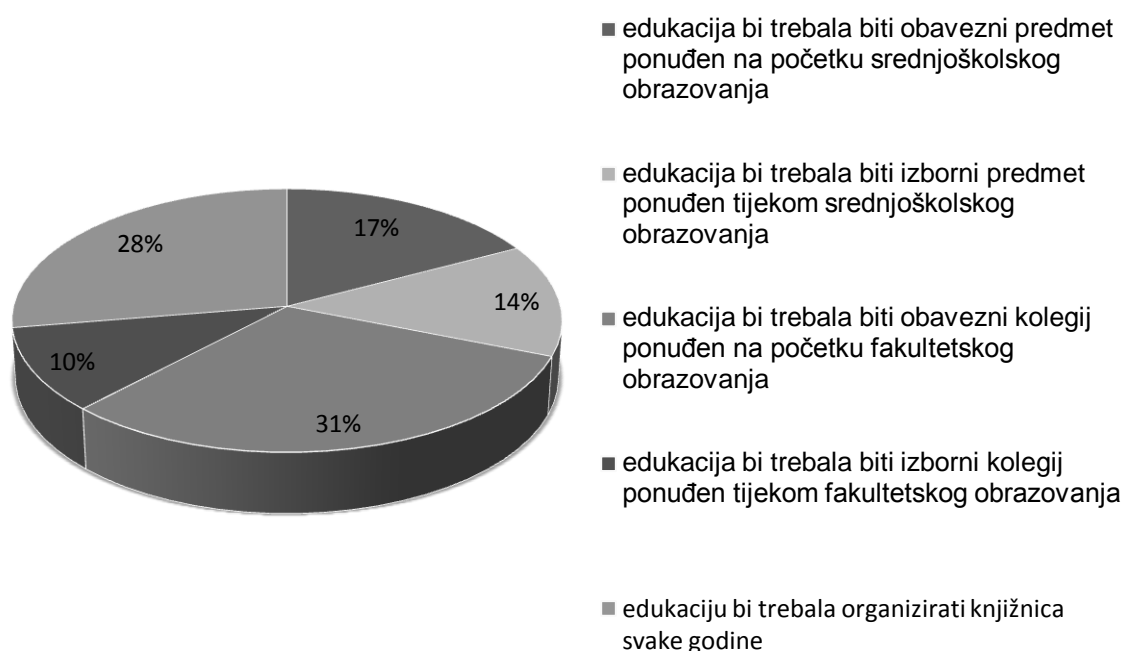
Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim studijem

Grafički prikaz 84.

Studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim studijem daju drugačije rezultate. 30 % ispitanika smatra da bi edukacija trebala biti obavezni predmet ponuđen na početku srednjoškolskog obrazovanja. 27 % njih smatra da bi edukaciju trebala organizirati knjižnica svake godine. 23 % njih smatra da bi edukacija trebala biti ponuđena kao obavezni kolegij na početku fakultetskog obrazovanja. 10 % ispitanika smatra da bi ona trebala biti izborni kolegij ponuđen tijekom fakultetskog obrazovanja, odnosno izborni predmet ponuđen tijekom srednjoškolskog obrazovanja.

Nastavno osoblje Filozofskog fakulteta u Rijeci

Grafički prikaz 85.

31 % ispitanog nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta u Rijeci smatra da bi edukacija trebala biti obavezni kolegij ponuđen na početku fakultetskog obrazovanja, dok 28 % njih smatra da bi edukaciju trebala organizirati knjižnica svake godine. 17 % njih smatra da bi edukacija trebala biti obavezni predmet ponuđen na početku srednjoškolskog obrazovanja, dok 14 % njih smatra da bi trebalo biti riječ o izbornom predmetu ponuđenom tijekom srednjoškolskog obrazovanja. 10 % ispitanika smatra da bi edukacija trebala biti izborni kolegij ponuđen tijekom fakultetskog obrazovanja.

6. Rasprava

S obzirom na veliki broj dobivenih rezultata, rezultati istraživanja prikazat će se prema istraženim tematskim cjelinama.

I. Korisnik i čitateljske navike korisnika

Vezano uz korisnike i čitateljske navike možemo reći da je u Gradsku knjižnicu učlanjeno najviše pripadnika srednjoškolskog obrazovanja, a slijede i studenti Hrvatskog jezika i književnosti. Vjerujem da je riječ o posuđivanju lektirnih naslova, odnosno u prvom redu o posuđivanju beletristike. U Sveučilišnu knjižnicu očekivano je učlanjeno najviše nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta te knjižničara s već steknutim drugim zvanjem, najčešće profesorskim. Školsku, odnosno fakultetsku knjižnicu koriste ponajviše studenti i srednjoškolci, također očekivano. Ponajviše iznenađuje podatak što 4 % studenata knjižničarstva nije uopće učlanjeno u koju knjižnicu. Ovakvi nam rezultati potvrđuju usmjerenje pojedine vrste knjižnice, a s obzirom na to i korisničke skupine koje tragaju za točno određenom knjižničnom građom.

S korištenjem knjižnice povezano je i čitanje beletristike/stručne i znanstvene literature. Studenti Hrvatskog jezika i književnosti, studenti knjižničarstva i nastavnici vole čitati beletristiku i/ili stručnu i znanstvenu literaturu. Ljubav prema čitanju doista sve više opada, pa čak 35 % srednjoškolaca, premda u većini kažu kako vole čitati, navodi kako čitaju samo onda kada to moraju. Studenti svih skupina s druge strane rezultatima pokazuju kako za čitanje doista nemaju slobodnog vremena.

O korištenju usluga knjižnica dobiveni su zanimljivi rezultati. Tiskana građa kod svih se ispitanika i dalje najviše koristi, a knjige ponajviše posuđuju srednjoškolci i nastavnici. Novine i časopise, prema dobivenim rezultatima, u knjižnici čitaju upravo obje skupine studenata knjižničarstva, dok internet u knjižnici ponajviše, no i dalje vrlo malo, koriste studenti knjižničarstva sa završenim drugim fakultetom. *Online* katalog sve skupine mnogo koriste, međutim ipak prednjače nastavnici, dok kod usluge „Pitaj knjižničara“ prednjače upravo studenti. Možemo postaviti problemsko pitanje, za neki drugi rad, je li riječ o novoj internetskoj generaciji koja nastoji doći do informacija na što lakši način ili je riječ o korisnicima koji se trude pronaći što veći broj informacijskih izvora. Pomoć knjižničara za pronalaženje literature na policama knjižnice koriste ponajviše srednjoškolci, međutim ni ostale skupine ne pokazuju u tome pretjeranu samostalnost. Tek studenti knjižničarstva sa završenim drugim fakultetom nešto više od ostalih skupina pokazuju snalažljivost. Naime vrlo

velik broj ispitanika navodi kako se ne može uvijek snaći na policama svoje knjižnice. Zbunjuje podatak kako je povećan broj korisnika koji pretražuju uz pomoć knjižničara. Možemo postaviti pitanje ne snalazi li se korisnik u pronalaženju literature ili je raspored građe na policama knjižnice takav da korisniku otežava pristup i pronalaženje potrebne građe. Pitanje o načinu korištenja interneta potvrđuje generacijski jaz. Naime potvrđuje se kako srednjoškolci kao pripadnici mlađe generacije internet ponajviše koriste za komunikaciju, dok studenti i nastavnici internet koriste prvenstveno za pretraživanje općih informacija, u čemu prednjače upravo studenti knjižničarstva prve skupine. Korištenje interneta za čitanje knjiga, stručne literature i drugih izvora dostupnih na internetu kod svih skupina u najmanjem je postotku. Stoga možemo reći kako se i dalje ponajviše čitaju upravo tiskani izvori, knjižnična građa koju pronalazimo na policama naših knjižnica.

Na postavljeno peto pitanje o čestoći pisanja seminarskih/stručnih radova dobivamo rezultate kako se takvi radovi pišu vrlo često. Ovaj podatak upućuje na potrebu korištenja brojnih knjižničnih izvora i veliku potrebu za informacijskom pismenošću. U tome prednjače studenti i nastavnici, a u sljedećoj skupini pitanja rezultati će pokazati i koje formate ispitanici ponajviše koriste u njihovu sastavljanju. Međutim srednjoškolci navode kako vrlo rijetko pišu seminarske radove. To nas upućuje na podatak kako se usluge knjižnice zbog toga ne iskorištavaju u cjelosti jer za to nema potrebe. Upravo bi u srednjoškolskom obrazovanju učenike trebalo poučavati o pretraživanju različitih informacijskih izvora te kritičkom odabiru relevantnih informacija.

II. Izbor i način korištenja izvora za učenje i/ili istraživanje

Kod izbora izvora koji su relevantni za izradu seminarskog ili stručnog rada, ispitanici različitih skupina različito i reagiraju. Pripadnici srednjoškolskog obrazovanja, uz samostalno pretraživanje izvora, ponajviše će se osloniti na preporuku svojih nastavnika. To nam potvrđuje i način razvijanja informacijske pismenosti, jer se u srednjim školama problemski zadatak i literatura zadaje sa strane nastavnika, a učenik je taj koji zadanu literaturu mora istražiti. Samostalnost vidljivo raste s dobi i sa steknutim zvanjem, pa u tome prednjače upravo nastavnici. Uslugu „Pitaj knjižničara“ koriste jedino studenti. Štoviše srednjoškolci je koriste vrlo malo, dok je nastavnici uopće ne koriste. Baze podataka očekivano su najposjećenije sa strane nastavnog osoblja, međutim iznenađujuće velik broj srednjoškolaca posjećuje baze podataka. To nam govori i o potrebi korištenja baza podataka, knjižnične usluge koja zaista jest najsloženija za korištenje. Zbog toga nas ovaj podatak može i mora uputiti na izmjenu knjižničnih usluga s obzirom na potrebe korisnika.

Različiti ispitanici koriste različite formate izvora, kako za pisanje, tako i za izlaganje seminarskih i stručnih radova. Učenici srednje škole i dalje koriste tiskanu građu, knjige, a zatim mnogo pretražuju i internetske stranice. Članke u časopisima te baze podataka najviše koriste upravo nastavnici, koji imaju već iznimno profilirane potrebe. Članke u časopisima i knjige također iznimno koriste studenti obje skupine.

III. Pristupi informacijskim tehnologijama i uslugama knjižnice

S obzirom na sakupljene rezultate možemo zaključiti i o načinu na koji ispitanici pojedinih skupina započnu sa svojim istraživanjima. Pretraživanje internetskih stranica i online kataloga knjižnica ponajviše koriste studenti knjižničarstva te nastavno osoblje Filozofskog fakulteta. Samostalno pretraživanje interneta i online kataloga svakako bi trebao biti prvi korak u svakom pretraživanju relevantnih izvora. Uslugu „Pitaj knjižničara“, ponovno se potvrđuje, najviše će koristiti upravo studenti, dok nastavnici navedenu uslugu uopće neće koristiti. Korištenje navedene usluge opada i generacijski, pa će srednjoškolci više koristiti tu uslugu nego nastavnici. Pretraživanje kataloga i građe unutar knjižnice te upitivanje nastavnika ili stručnog suradnika o relevantnim izvorima, sve skupine koriste podjednako. Upit kolegama za preporuku relevantnih izvora najčešće će koristiti nastavnici, a najmanje studenti Hrvatskog jezika i književnosti

Pitanje o načinu pretraživanja kataloga knjižnice iznimno je zanimljivo jer pokazuje razvoj kompetencija informacijske pismenosti. Srednjoškolci, zbog poznavanja točnih naslova i autora, katalog knjižnica pretražuju upravo po odrednici autora i naslova. Studenti Hrvatskog jezika i književnosti također ponajviše koriste autora i naslove, a iznenađuje podatak da upravo ispitanici ove skupine najmanje koriste predmetnu odrednicu u svom pretraživanju. Predmetnu odrednicu i ključne riječi najviše koriste studenti knjižničarstva. Takvo pretraživanje omogućuje nam najšire rezultate, naravno, u slučaju da je katalog knjižnice dobro povezan i organiziran. Profilirane zahtjeve nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta potvrđuje i način njihova pretraživanja, pa pripadnici ove skupine prednjače u pretraživanju po ključnim riječima.

Treće pitanje o korištenju pomoći knjižničara ili kojeg drugog informacijskog stručnjaka otkriva nam samostalnost ispitanika i korištenje usluga knjižničara. Samostalnost u pretraživanju informacijskih izvora pokazuju ponajviše studenti knjižničarstva prve skupine. Pomoć knjižničara za pretraživanje informacijskih izvora ponajviše koristi nastavno osoblje Filozofskog fakulteta. Nesnalaženje u katalogu i/ili bazi podataka najprije pokazuju srednjoškolci, studenti Hrvatskog jezika i književnosti te nastavnici, a taj bi podatak trebao

upozoriti knjižničare o načinu organiziranja svojih kataloga, koji su glavni posrednici između knjižnica i korisnika. Pomoć knjižničara u slučaju nepotpunih bibliografskih podataka najčešće traže studenti Hrvatskog jezika i književnosti te studenti knjižničarstva druge skupine. Nemogućnost pronalaska knjižnične građe na policama knjižnice pokazuju ispitanici svih skupina, posebice srednjoškolci i studenti knjižničarstva druge skupine, što je iznenađujući podatak.

U pitanju o korištenju informacijske tehnologije, korištenje navedene tehnologije na dnevnoj bazi, ponajviše potvrđuje nastavno osoblje Filozofskog fakulteta te knjižničari druge skupine. Ovaj podatak mijenja početnu pretpostavku kako mlađa, takozvana *internet generacija*, mnogo više koristi informacijsku tehnologiju od starije generacije. Međutim upravo nastavnici pokazuju kako informacijsku tehnologiju koriste na dnevnoj razini. Srednjoškolci naprotiv dnevno koriste samo računalo, internet i elektroničku poštu, dok se *online* katalog i baze podataka kod njih koriste na mjesečnoj razini ili čak ni ne koriste. U bazama podataka, kako su pokazali i prethodni rezultati, prednjači upravo nastavno osoblje Filozofskog fakulteta. Iznenaduje podatak da pojedini pripadnici skupine studenata knjižničarstva ne koriste baze podataka ili *word*. Takav je rezultat poražavajući.

IV. Uloga knjižnice u razvoju informacijske pismenosti

U prvom pitanju posljednje skupine od ispitanika se tražio pokušaj definiranja pojma *informacijske pismenosti*. Mogli smo vidjeti kako većina učenika srednje škole informacijsku pismenost zapravo vezuje uz informatičku pismenost, odnosno uz sposobnost rada na računalu. To nas upućuje na zaključak da se učenici u srednjoškolskom obrazovanju ne susreću s pojmom informacijske pismenosti ni s edukacijom potrebnom za stjecanje kompetencija informacijske pismenosti.

S druge strane definicija i poznavanje pojma *informacijska pismenost* kod studenata je Hrvatskog jezika i književnosti potpunije. Međutim i studenti miješaju u pojedinim odgovorima informatičku i informacijsku pismenost ili primjerice preusko shvaćaju pojam informacijske pismenosti osvrćući se jedino na baze podataka.

Nadalje iz dobivenih odgovora zaključujemo kako su studenti knjižničarstva dobro upoznati s pojmom i s potrebom informacijske pismenosti. Ispitanici jasno definiraju informacijsku pismenost te najčešće navode njenu vrijednost i potrebu kompetencije informacijske pismenosti za cjeloživotno učenje. Međutim pojedini ispitanici daju i ponešto drugačije odgovore koji zaista negativno iznenađuju, a neke od njih navela sam i u radu.

Možemo zaključiti kako je i ispitano nastavno osoblje Filozofskog fakulteta dobro upoznato s pojmom i važnošću informacijske pismenosti, premda poneki ispitanici ne smatraju da bi edukacija takvog oblika bila korisna.

Kod pitanja o prethodnom polaženju kakva oblika edukacije informacijskog opismenjavanja većina ispitanika navodi kako nisu polazili edukaciju i/ili radionicu o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice. Nešto veći broj ispitanika koji takvu edukaciju jesu polazili pripadaju studentima knjižničarstva prve skupine i nastavnom osoblju Filozofskog fakulteta.

Na postavljeno pitanje smatraju li da bi im takav oblik edukacije koristio, valja istaknuti kako većina ispitanika smatra da bi im edukacija mogla koristiti za pretraživanje relevantnih izvora, koji su potrebni za izradu seminarskih ili stručnih radova. Najveći broj ispitanika s pozitivnim mišljenjem nalazi se u skupini studenata Hrvatskog jezika i književnosti te studenata knjižničarstva. Međutim izrazito negativno iznenađuje veliki postotak onih koji smatraju da takva edukacija ne bi bila korisna. Pritom govorimo o ispitanicima iz svih skupina, posebice skupine nastavnog osoblja Filozofskog fakulteta i studenata knjižničarstva s prethodno završenim drugim studijem. Takvo što od budućih kolega nije očekivano, s obzirom na to da će oni jednoga dana biti informacijski stručnjaci, koji će raditi s korisnicima i kod njih razvijati kompetencije informacijske pismenosti. Kod korisnika treba prepoznati potrebu za takvim kompetencijama, pozitivno je vrednovati, a ne negativno promatrati takav oblik edukacije.

Iako obeshrabrujući, navedeni komentari mogu i trebaju knjižničarsku struku usmjeriti k razvitku i potrebi za većom i učestalijom komunikacijom s korisnicima u vidu razumijevanja njihovih potreba.

Na postavljeno pitanje za koje bi vještine knjižničari trebali educirati svoje korisnike, ispitanici pojedinih skupina daju različite odgovore. Iznenađujuć je vrlo visoki postotak potrebe za edukacijom o pretraživanju kataloga knjižnice, jednako kao i o pronalaženju knjiga na policama knjižnice, u čemu prednjače srednjoškolci. Taj nam podatak može ukazivati na nedovoljno dobru organiziranost i kataloga knjižnice i građe na policama knjižnice. Potrebu za edukacijom o pretraživanju Google-a, posebice Google Scholar, iskazuju studenti knjižničarstva s prethodno završenim drugim fakultetom i zvanjem profesora te nastavno osoblje Filozofskog fakulteta. Iako bismo mogli reći da je riječ o generacijskom razlogu, možemo također reći da se mlađi ispitanici još nisu susreli s pojmom Google Scholar i mogućnostima takvog pretraživanja interneta.

Na posljednje pitanje, o mjestu i obliku održavanju edukacije, većina ispitanika smatra kako bi takvu edukaciju trebala organizirati knjižnica svake godine. Veliki broj ispitanika smatra i da bi ona trebala biti ponuđena u obliku obaveznog kolegija visokoškolskog obrazovanja. Veliki broj knjižničara druge skupine smatra da bi edukacija trebala započeti i ranije, još tijekom srednjoškolskog obrazovanja, dok neki navode kako bi ona trebala biti organizirana i u srednjoškolskom i u fakultetskom obrazovanju.

6.1. Smjer razvoja informacijskih usluga knjižnica

Rezultati ankete nisu pokazali samo stupanj razvoja informacijske pismenosti kod različitih korisničkih skupina, već su i potvrdili kako knjižničari obavezno moraju oblikovati svoj način rada s korisnicima u skladu s posebitostima korisničkih potreba. Drugim riječima, rezultati ankete potvrdili su kako knjižničari svoju edukaciju moraju oblikovati s obzirom na isprofilirane potrebe pojedine korisničke skupine. Ovakav bi upitnik pritom mogao dati odgovor na pitanje o čemu valja educirati korisnike određene skupine te na što bi trebalo posebno usmjeriti pažnju. Također rezultati upitnika mogu s druge strane pokazati i odgovorati na knjižnični katalog na korisničke upite, na njihov način pretraživanja te kako ga s obzirom na to valja oblikovati. Naime znamo kako su različite korisničke skupine usmjerene k različitim vrstama knjižnica. S obzirom na tu činjenicu pojedina vrsta knjižnice trebala bi propitati informacijske potrebe svojih korisnika, provjeriti način njihova pretraživanja te s obzirom na njihove potrebe organizirati edukaciju za stjecanje informacijskih sposobnosti i vještina. Pritom se knjižničari svakako ne bi trebali oslanjati ni na korisnike ni na nastavnike u različitim obrazovnim sektorima, o poznavanju važnosti informacijskog opismenjavanja u kontekstu cjeloživotnog učenja. Informacijska je pismenost fenomen koji je proistekao upravo iz knjižničarske struke, u njoj se formirao, osnažio i predstavio kao krovna pismenost 21. stoljeća. Stoga su knjižničari ti koji bi, na različite načine, trebali svoje korisnike educirati o važnosti informacijskih kompetencija te o potrebi za informacijskim opismenjavanjem. Smatram da knjižnice i knjižničari nisu u dovoljnoj mjeri razvili svoje usluge, a jednako tako ni uslugu takvog oblika edukacije. Knjižnice jesu oduvijek imale obrazovnu ulogu u tom smislu što su nudile nepresušno vrelo informacija. Međutim kao što su se ta vrela izmijenila u svojim formatima, kao što su se izmijenile različite usluge knjižnice, jednako tako izmijenila se i širina obrazovne uloge knjižnice, pa sada knjižnica mora započeti s drugačijim oblicima edukacije kako bi zadovoljila neke nove, razvijene potrebe svojih korisnika.

Pritom prvo knjižničar mora razviti svoje informacijske sposobnosti i vještine, osmisliti programe informacijskog opismenjavanja koji će biti korisni i prilagođeni točno određenoj skupini korisnika te preuzeti vrlo važnu ulogu nastavnika informacijskog opismenjavanja.

7. Zaključak

Iz svoje najutjecajnije definicije iz 1989. godine, koja je i citirana u ovome radu, informacijska je pismenost prolazila kroz dugotrajan rast teorijskih i primijenjenih spoznaja, a danas je ona teorijski ustaljena u području knjižničarstva, informacijskih znanosti i obrazovanja. O važnosti koncepta informacijske pismenosti svjedoče i IFLA-ine te UNESCO-ove aktivnosti i programi koji se odnose na informacijsku pismenost. Iako je njihova glavna zadaća osigurati ravnopravan pristup informacijama i znanju, kao temelju za razvitak društva znanja, napredak u području informacijske pismenosti na međunarodnoj razini nije udjenačen. Republika Hrvatska ulazi u skupinu zemalja u kojima provedba informacijskog opismenjavanja u obrazovnom sustavu, mjesnim zajednicama i društvu općenito, teče usporeno. Na razvoj informacijske pismenosti svakako utječe stupanj razvijenosti informacijskog društva, što uključuje tehnološki napredak, međutim ipak potpuni zamah informacijske pismenosti i njeno prepoznavanje kao najvažnijeg područja djelovanja uvjetuju specifičnosti u obrazovanju i tradicije u knjižničarstvu. *Informacijska pismenost ponajprije je u interesu obrazovanja, a tek nakon toga knjižnica*⁴, sintagma je koja potvrđuje međuovisnost obrazovanja i informacijske pismenosti. U obrazovanju suvremeni se oblici nastave temelje na stalnim interakcijama učenika s informacijskim okruženjem, gdje učenik konstruira znanja umjesto da ga pasivno prima. Učenik je uključen u otkrivanje znanja i uči iz dostupnih informacijskih izvora, razvijajući pritom kompetencije informacijskih izvora. Međutim akademska tradicija nastave usmjerena je na frontalnu nastavu, u kojoj student bez dodatnog napora prima sve potrebne informacije od svojih nastavnika, nastavnih izvora i gotovih popisa literature, zbog čega nema ni potrebe razvijanja kompetencija informacijskim opismenjavanjem. Iako se obrazovnim reformama svakako nastoji uvesti informacijsko opismenjavanje, tradicionalni pristupi obrazovanju i učenju taj proces otežavaju i usporavaju njegovo prihvaćanje. Ni tradicije u knjižničarstvu, ustanovi koja bi trebala biti utočište informacijske pismenosti, ne potiču brži razvoj informacijske pismenosti. Iako se nerijetko o knjižnici govori kao o središtu postupka učenja, u hrvatskim se obrazovnim institucijama ne podrazumijeva da knjižničari sudjeluju u nastavnim procesima kao stručni i ravnopravni suradnici nastavnicima. Koji je razlog tome? Republika Hrvatska zemlja je koja nije uspjela

⁴ Lau, Jesus, *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju: završna verzija*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2011., str. 8.

izgraditi postojanu tradiciju obrazovanja korisnika i u njoj se informacijsko opismenjavanje često svodi na individualno zalaganje pojedinog knjižničara ili pojedinačnu suradnju knjižničara i nastavnika. Stoga je pred ovom zemljom još mnogo drugih koraka prije nego informacijsko opismenjavanje postane obavezni temelj u stvaranju hrvatskog društva znanja (Lau 2011: 7–9).

Zbog svega navedenog daljnja istraživanja trebala bi se usmjeriti upravo na knjižnice i knjižničare, kako bi se propitale postojeće informacijske usluge knjižnice te mogućnosti njihova razvitka. Također bi se u takvom radu trebalo ispitati jesu li knjižničari i u kojoj mjeri razvili svoje informacijske usluge i jesu li te usluge uopće dovoljno zastupljene u pojedinoj knjižnici; jesu li knjižničari uopće svjesni o važnosti informacijskog opismenjavanja; provode li, kada i kojoj skupini korisnika edukacije takva oblika; smatraju li knjižničari da dovoljno razvijaju i svoje vlastite informacijske sposobnosti i vještine i prepoznaju li svoju ulogu u promicanju tih kompetencija?

Vjerujem da bi takvi radovi progovorili o potrebi promicanja informacijske pismenosti te o potrebi njena uključivanja u obrazovne sustave i knjižnične programe.

8. Popis literature

- Bawden, David, „Information and digital literacies: a review of concepts“, *Journal of documentation*, 57 (2) Mar 2001: 218–259
- Borgman, Christine L., *Od Gutenbergova izuma do globalnog informacijskog povezivanja: pristup informaciji u umreženom svijetu*, Lokve: Naklada Benja, Zadar: Gradska knjižnica Zadar, 2002.
- Drucker, Peter Ferdinand, *Nova zbilja*, Novi liber, Zagreb, 1992.
- Kuhlthau, Carol Collier, *Seeking meaning: a process approach to library and information services*, Norwood, N.J: Ablex Publishing Corporation, 1993.
- Kuhlthau, Carol Collier; Todd J. Ross, *Guides Inquiry: A framework for learning through school libraries in 21st century schools*, 2007
- Lau, Jesus, *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju: završna verzija*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2011.
- Maletić, Franjo, „Informacija je ponovno „in““, *In Medias Res (časopis filozofije medija)* vol 3, br. 5, 2014: 716–723
- Papić, Anita; Jakopec, Tomislav; Mičunović, Milijana, „Informacijske revolucije i širenje komunikacijskih kanala: osvrt na divergenciju i/ili konvergenciju medija“, *Libellarium*, IV, 1 2011: 83–94
- Sečić, Dora, *Informacijska služba u knjižnici*, Benja, Lokve, 2006.
- Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela, *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, Zagreb, 2008.
- TEPL, *Skills for knowledge management: a briefing paper based on research undertaken by TEPL on behalf of the Library and Information Commission*, London, TEPL, 1999.
- Tkalac Verčić, Ana, *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada : kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*, M. E. P., Zagreb, 2010.

9. Popis izvora:

- ACRL, *Characteristics of Programs of Information Literacy that Illustrate Best Practices: A Guideline*, 2003., <http://www.ala.org/acrl/standards/characteristics>, 12.9.2015., 12:03h
- ALA, *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*, 2000., <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/standards.pdf>, 12.9. 2015. 10:54h
- ALA, *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*, 1989.; <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>, 10.9.2015., 15:57h
- Bates, Marcia, *The design of browsing and berrypicking techniques for the online search interface*, 1989., <https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/bates/berrypicking.html>, 12.9.2015., 12:47h
- Behrens, Shirley J., *A Conceptual Analysis and Historical Overview of Information Literacy*, 1994. https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/41773/crl_55_04_309_opt.pdf?sequence=2, 12. 9 2015., 17:55h
- Bruce, Christine, *Seven faces of information literacy higher education*, 1997. <http://www.christinebruce.com.au/informed-learning/seven-faces-of-information-literacy-in-higher-education/>, 12.9.2015., 18:17h
- Eisenbegr, Mike, *Big6 skills overview*, <http://big6.com/pages/about/big6-skills-overview.php>, 12.9.2015., 19:32h
- <http://infolit.org/paul-g-zurkowski/>, 10.9.2015., 15:38h
- http://late-dpedago.urv.cat/site_media/papers/425.pdf, 11.9.2015., 11:37h
- SCONUL. Society of Collage, National and University Libraries, *Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper*, <http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/coremodel.pdf>, 12.9.2015., 20:07h

10. Popis priloga:

Slika 1. *Kompetencije informacijski pismene osobe*, stranica 11.

Slika 2. *Informacijska pismenost kao krovna pismenost suvremenog društva znanja*, stranica 13.

Slika 3. *Usporedba modela i standarda*, stranica 24.

Grafički prikaz 1., stranica 34.

Grafički prikaz 2., stranica 34.

Grafički prikaz 3., stranica 35.

Grafički prikaz 4., stranica 35.

Grafički prikaz 5., stranica 36.

Grafički prikaz 6., stranica 37.

Grafički prikaz 7., stranica 37.

Grafički prikaz 8., stranica 38.

Grafički prikaz 9., stranica 38.

Grafički prikaz 10., stranica 39.

Grafički prikaz 11., stranica 40.

Grafički prikaz 12., stranica 41.

Grafički prikaz 13., stranica 42.

Grafički prikaz 14., stranica 43.

Grafički prikaz 15., stranica 44.

Grafički prikaz 16., stranica 45.

Grafički prikaz 17., stranica 45.

Grafički prikaz 18., stranica 46.

Grafički prikaz 19., stranica 46.

Grafički prikaz 20., stranica 47.

Grafički prikaz 21., stranica 48.

Grafički prikaz 22., stranica 48.

Grafički prikaz 23., stranica 49.

Grafički prikaz 24., stranica 49.

Grafički prikaz 25., stranica 50.

Grafički prikaz 26., stranica 51.

Grafički prikaz 27., stranica 52.
Grafički prikaz 28., stranica 53.
Grafički prikaz 29., stranica 54.
Grafički prikaz 30., stranica 55.
Grafički prikaz 31., stranica 56.
Grafički prikaz 32., stranica 56.
Grafički prikaz 33., stranica 57.
Grafički prikaz 34., stranica 57.
Grafički prikaz 35., stranica 58.
Grafički prikaz 36., stranica 59.
Grafički prikaz 37., stranica 59.
Grafički prikaz 38., stranica 60.
Grafički prikaz 39., stranica 60.
Grafički prikaz 40., stranica 61.
Grafički prikaz 41., stranica 62.
Grafički prikaz 42., stranica 62.
Grafički prikaz 43., stranica 63.
Grafički prikaz 44., stranica 64.
Grafički prikaz 45., stranica 64.
Grafički prikaz 46., stranica 65.
Grafički prikaz 47., stranica 65.
Grafički prikaz 48., stranica 66.
Grafički prikaz 49., stranica 66.
Grafički prikaz 50., stranica 67.
Grafički prikaz 51., stranica 68.
Grafički prikaz 52., stranica 69.
Grafički prikaz 53., stranica 70.
Grafički prikaz 54., stranica 71.
Grafički prikaz 55., stranica 72.
Grafički prikaz 56., stranica 73.
Grafički prikaz 57., stranica 74.
Grafički prikaz 58., stranica 75.
Grafički prikaz 59., stranica 76.
Grafički prikaz 60., stranica 77.

Grafički prikaz 61., stranica 78.
Grafički prikaz 62., stranica 79.
Grafički prikaz 63., stranica 80.
Grafički prikaz 64., stranica 81.
Grafički prikaz 65., stranica 82.
Grafički prikaz 66., stranica 84.
Grafički prikaz 67., stranica 84.
Grafički prikaz 68., stranica 85.
Grafički prikaz 69., stranica 85.
Grafički prikaz 70., stranica 86.
Grafički prikaz 71., stranica 87.
Grafički prikaz 72., stranica 87.
Grafički prikaz 73., stranica 88.
Grafički prikaz 74., stranica 88.
Grafički prikaz 75., stranica 89.
Grafički prikaz 76., stranica 91.
Grafički prikaz 77., stranica 92.
Grafički prikaz 78., stranica 93.
Grafički prikaz 79., stranica 94.
Grafički prikaz 80., stranica 95.
Grafički prikaz 81., stranica 96.
Grafički prikaz 82., stranica 97.
Grafički prikaz 83., stranica 98.
Grafički prikaz 84., stranica 99.
Grafički prikaz 85., stranica 100.

Prilog 1. *Anketni listić – Informacijska pismenost*, stranica 116.

Prilog 1. Anketni listić – Informacijska pismenost

Vaš spol:

Vaše zvanje:

Filozofski fakultet u Rijeci

Odsjek za kroatistiku

Anketni listić

Informacijska pismenost

Molimo Vas da za potrebe diplomskog rada odgovorite na nekoliko pitanja o informacijskoj pismenosti. Pitanja su strukturirana u sljedeće četiri skupine pitanja:

- I. Korisnik i čitateljske navike korisnika
- II. Izbor i način korištenja izvora za učenje i/ili istraživanje
- III. Pristupi informacijskim tehnologijama i uslugama knjižnice
- IV. Uloga knjižnice u razvoju informacijske pismenosti

Vaši će odgovori poslužiti kao statistički pokazatelji razvoja informacijske pismenosti korisnika.

Ova je anketa anonimna stoga Vas molimo da zaokružite onaj izbor ili izbore koji potvrđuju Vaša iskustva i navike.

Unaprijed Vam zahvaljujemo.

I. Korisnik i čitateljske navike korisnika

1. Jeste li učlanjeni u knjižnicu/e i koju/e?

- a) učlanjen/a sam u Gradsku knjižnicu
- b) učlanjen/a sam u Sveučilišnu knjižnicu
- c) učlanjen/a sam u školsku/fakultetsku knjižnicu
- d) nisam učlanjen/a ni u jednu knjižnicu

2. Koliko često čitate beletristiku / stručnu i znanstvenu literaturu?

- a) volim čitati
- b) čitam onda kada to moram
- c) volim čitati, ali za to nemam vremena
- d) ne volim čitati

3. Koje usluge knjižnice koristite?

- a) posuđujem knjige
- b) čitam novine i časopise
- c) koristim pristup internetu
- d) koristim online katalog
- e) koristim uslugu „Pitaj knjižničara“ za nabavu literature
- f) koristim pomoć knjižničara za pronalaženje potrebne literature na policama
- g) ostalo (navedi)

4. Za što koristite internet?

- a) za pretraživanje općih informacija
- b) za komunikaciju (chat, e-mail)
- c) za čitanje knjiga, stručne literature i drugo

5. Koliko često pišete seminarske/stručne radove?

- a) često
- b) rijetko
- c) gotovo nikad

II. Izbor i način korištenja izvora za učenje i/ili istraživanje

1. Koji je faktor presudan u izboru izvora koji su Vam relevantni za izradu seminarskog/stručnog rada?

- a) pitam nastavnika stručnog suradnika za preporuku
- b) pitam prijatelje/kolege za preporuku
- c) koristim uslugu „Pitaj knjižničara“ za preporuku izvora
- d) sam/a pretražujem relevantne izvore u katalogima knjižnice/a

e) sam/a pretražujem relevantne izvore na internetskim portalima (HRČAK) i u bazama podataka

f) drugo (navedi)

2. Koje formate izvora najčešće koristite kod pisanja seminarskih/stručnih radova?

a) knjige

b) članke u časopisima

c) internet (članci, zapisi, blogovi, forumi i drugi izvori informacija)

d) baze e-časopisa i e-knjiga (baze podataka)

e) prezentacije i/ili predavanja nastavnika / drugih stručnih suradnika

f) audio/video građu

g) drugo (navedi)

3. Koje formate izvora najčešće koristite za pripremu ispita i/ili izlaganje seminarskih/stručnih radova?

a) knjige

b) članke u časopisima

c) internet (članci, zapisi, blogovi, forumi i drugi izvori informacija)

d) baze e-časopisa i e-knjiga (baze podataka)

e) prezentacije i/ili predavanja nastavnika / drugih stručnih suradnika

f) audio/video građu

g) drugo (navedi)

III. Pristupi informacijskim tehnologijama i uslugama knjižnice

1. Nakon što izaberete temu seminarskog/stručnog rada, na koji način krećete s istraživanjem?

(poredajte po koracima koji se odnose na Vaše istraživanje)

a) od kuće pretražujem internetske stranice i online kataloge knjižnica

b) koristim uslugu „Pitaj knjižničara)

c) odlazim u knjižnicu i pretražujem katalog, a zatim tražim potrebnu građu

d) pitam nastavnika / stručnog suradnika za relevantne izvore

e) pitam kolege za relevantne izvore

2. Prilikom pretraživanja kataloga knjižnice na koji način vršite svoj upit?

- a) pretražujem prema odrednici autora
- b) pretražujem prema odrednici naslova
- c) pretražujem prema predmetnoj odrednici
- d) pretražujem prema ključnim riječima

3. Koristite li pomoć knjižničara ili drugog informacijskog stručnjaka i kada?

- a) ne koristim jer sve informacije pronalazim sam/a
- b) koristim kada tražim informacijske izvore (literaturu, internetske izvore i drugo)
- c) koristim kada se ne snalazim u katalogu i/ili bazi podataka
- d) koristim kada imam nepotpune bibliografske podatke
- e) koristim kada ne mogu pronaći potrebnu knjižničnu građu na policama
- f) drugo (navedi)

4. Koliko često koristite navedenu informacijsku tehnologiju?

	dnevno	tjedno	mjesečno	povremeno	ne koristim, ali znam koristiti	ne koristim, i ne znam koristiti
računalo						
WorldWide Web						
E-mail						
Word dokument						
Online katalog						
Baze podataka						

5. Za koje potrebe koristite navedenu informacijsku tehnologiju?

	redovito	uglavnom	povremeno	ne koristim	drugo
Koristim Word za pisanje seminara/stručnog rada					
Koristim WorlWide Web za pretraživanje po ključnim riječima teme svog rada					
Koristim e-mail za komunikaciju s nastavnicima/stručnim suradnicima					
Koristim online kataloge knjižnica za pretraživanje potrebne literature					
Pretražujem i koristim cjelovite tekstove baza znanstvenih časopisa (HRČAK i drugo)					

IV. Uloga knjižnice u razvoju informacijske pismenosti

1. Kako biste definirali termin *informacijska pismenost*?

2. Kako biste opisali osobu koja je vješta u korištenju informacija?

3. Jeste li kada polazili edukacije i/ili radionice o korištenju informacijskih izvora i usluga knjižnice? Tko je organizirao i vodio tu edukaciju?

4. Mislite li da bi vam takav oblik edukacije mogao koristiti za pretraživanje relevantnih izvora potrebnih za izradu seminarskog/stručnog rada? Objasnite.

5. Za koje bi vještine knjižničari trebali educirati svoje korisnike?

	Da	Ne
a) za pretraživanje (online) kataloga knjižnice		
b) za pronalaženje knjiga na policama knjižnice		
c) za pretraživanje Google-a (Google Scholar)		
d) za preraživanje baza podataka		
e) za preuzimanje dokumenata dostupnih na internetu		
f) o pravilima citiranja teksta iz knjiga, časopisa i ostalih izvora		
g) za određivanje relevantnosti izvora		
h) drugo (navedi)		

6. Gdje bi se takva edukacija trebala održavati?

	Da	Ne
a) edukacija bi trebala biti obavezni predmet ponuđen na početku srednjoškolskog obrazovanja		
b) edukacija bi trebala biti izborni predmet ponuđen tijekom srednjoškolskog obrazovanja		
c) edukacija bi trebala biti obavezni kolegij ponuđen na početku fakultetskog obrazovanja		
d) edukacija bi trebala biti izborni kolegij ponuđen tijekom fakultetskog obrazovanja		
e) edukaciju bi trebala organizirati knjižnica svake godine		

Zahvaljujemo Vam!
